

Beate Valberg

«Vi [...] må jobbe for at det vokser opp
slike generasjoner i vårt land som
heller ikke vil tenke tanken om å ta
abort»

Den ideelle kvinnen ifølge Fidesz, 1998-2012

Masteroppgave i historie - femårig lektorutdanning

Trondheim, november 2015

Beate Valberg

«Vi [...] må jobbe for at det vokser opp slike generasjoner i vårt land som heller ikke vil tenke tanken om å ta abort»

Den ideelle kvinnen ifølge Fidesz, 1998-2012

Veileder: György Péteri

Sitat på forside: Halász, János, parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 81,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=GRcjx8I9&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D81%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D81>, sist aksessert 02.10.2015.

Masteroppgave i historie – femårig lektorutdanning

Institutt for historiske studier

NTNU

Trondheim, høsten 2015

Innholdsfortegnelse

Forfatterens kommentarer og takk	vii
Forkortelser	ix
Kapittel 1 - Innledning	1
1.1 Problemstillinger og avgrensninger.....	2
1.2 Metodiske og teoretiske aspekter	3
1.2.1 Diskurs og diskursanalyse	3
1.2.2 Nasjonalisme	6
1.2.3 Nasjonalisme og kjønn	7
1.2.4 Makt og kjønn	10
1.3 Kildegrunnlag og kildekritiske problemstillinger	11
1.4 Forskningsstatus	12
1.5 Oppgavens struktur	12
Kapittel 2 - Historisk bakgrunn	13
2.1 Nasjonalismens fremvekst og rolle i Ungarn, og diskurs om kvinner	13
2.1.1 Oppløsningen av dobbeltmonarkiet, revolusjoner og Trianon-traktaten	13
2.1.2 Andre verdenskrig og kommunistenes overtakelse.....	15
2.1.3 Nasjonalismens rolle i 1956-revolusjonen	16
2.1.4 Frem mot 1989	16
2.1.5 Kvinner under kommunistregimet	17
2.1.6 Nasjonalismens rolle i kommunistregimets fall	19
2.1.7 Nasjonalistisk politikk og diskurs frem mot 2012, og kvinner	20
2.2 Fidesz	22
2.2.1 Fra liberale til konservative	23
2.2.2 Fidesz' vei til makten	24
2.2.3 Fidesz i regjering, og i opposisjon	24
Kapittel 3 - Våre fostres, vår nasjons urne, eller vugge?	29

3.1 «Det unnfangede livet er en virkelig verdi for staten»	29
3.1.1 «En nasjons og også menneskehetens bevarelse»	30
3.1.2 «Vi må bli pro-liv, livsbejaende»	35
3.2 «Det er behov for en omfattende holdningsendring»	37
3.2.1 «Det er veldig stor mangel på kjærlighet [...] i vårt land»	37
3.2.2 «Fra kjærlighet stammer barna»	39
3.2.3 «Mannssamfunnets egoisme»	40
3.2.4 «Livets bærer»	43
3.2.5 «Vi har også et stort behov for statens innblanding i denne saken»	46
3.3 «Historiske erfaringer har vist [...] at de kommende barnas liv må beskyttes»	48
3.3.1 «Som å klaske til en flue»	49
3.3.2 «Den sosialistiske feminisme»	50
3.3.3 «Den liberale, individualistiske tilnærmingen»	51
3.4 «Det er nødvendig med etableringen av [...] en nasjonal strategi for å presse ned aborttallene»	52
3.4.1 «Direkte og indirekte utryddelse av uskyldige mennesker er alltid alvorlig umoralsk»	52
3.4.2 «Nedgangen har allerede gått under reproduksjonsnivået»	53
3.5 «Som har tvingende effekter på oss»	54
3.5.1 «Ungarske barn»	54
3.5.2 «To biologisk forskjellige personer»	55
3.5.3 «Det ungarske folk er enestående barnesentrert og barneelskende»	56
3.6 «Abortforbud-alarmistene»	57
Kapittel 4 – Konklusjon	61
Kilder og litteratur	65
Primærkilder	65
Parlamentsprotokoller	65
Sekundærlitteratur	73

Bøker	73
Artikler og bokkapitler	74
Nettressurser	76
Artikler fra nettaviser	77
Appendiks.....	79

Forfatterens kommentarer og takk

Da jeg våren 2013 fikk beskjed om at jeg hadde muligheten til å dra til Ungarn for å lære ungarsk, slik at jeg kunne bruke ungarske kilder i masteroppgaven min, tok det ikke lang tid før jeg bestemte meg for å dra. Akkurat da virket det enkelt og greit. Det viste seg naturligvis at å arbeide med ungarske kilder, etter ett år med ungarsk språkopplæring, tok lengre tid og var vanskeligere enn jeg opprinnelig hadde trodd. Til tross for dette sitter jeg igjen med mye. Jeg har skrevet en masteroppgave, jeg er ferdigutdannet lektor, og på toppen av alt har jeg lært meg et nytt språk. Samtidig lærte jeg mye om en annen kultur ved å bo i Budapest i et helt år, noe som bidro til en økt interesse og, forhåpentligvis, forståelse av ungarsk historie og kultur.

Det som gjorde at jeg ønsket å skrive en master i ungarsk historie med et kjønnsperspektiv hadde ikke å gjøre med noe jeg opplevde i Budapest, men heller den daværende politiske diskursen i Norge, nemlig debatten om reservasjonsrett for leger. I sammenheng med denne debatten ble jeg også interessert i hva den gjeldende politiske diskursen om kvinner i Ungarn var, med særlig interesse for det daværende regjeringspartiet Fidesz.

Dermed er tiden kommet for å gi mitt bidrag til ungarske kjønnsstudier. Jeg har lært mye som jeg kan ta i bruk både i og utenfor læreryrket, og i historieundervisningen. I historieundervisningen mener jeg det er viktig at mine elever forstår at historie ikke bare handler om fortiden, men at historie er sentralt for å forstå hvordan samfunnet er til ulike tider. I tillegg er det sentralt å forstå hvordan ulike ideologier og makt har kunnet påvirke og kan påvirke samfunnet rundt oss og vår forståelse av det. Samtidig gir denne avhandlingen et kjønnsperspektiv på nyere ungarsk historie. Alle disse tingene mener jeg er viktig å ta med inn i historieundervisningen. Kunnskapen om ungarsk historie jeg har tilegnet meg gjennom arbeid med denne oppgaven, kan jeg ta i bruk i skolen. Det er lite fokus på øst- og sentraleuropeisk historie i norske skolebøker.

Jeg vil først og fremst takke min veileder og venn, György Péteri, som har gjort meg flinkere til å reflektere, i tillegg til å heie på meg selv. Jeg vil også rette en stor takk til mine tre ungarsklærere: Virág, Flóra, og Erika. Uten dem kunne jeg ikke ha skrevet denne masteroppgaven. Ikke minst vil jeg takke min kjæreste, Anders Høye Øvervall, som har gitt oppmuntring og omsorg i en tid som har vært tung for oss begge. Jeg vil også takke mine foreldre for å gi meg skryt og mine venner for å tvinge meg ut av lesesalen. Takk til alle som

har lest gjennom og kommet med kommentarer til oppgaven. En stor takk til alle i '09-kullet på lektorutdanningen i historie for fine studieår!

Beate Valberg

Trondheim

28.10.2015

Forkortelser

Partier

Fidesz	Fidesz – Magyar Polgári Szövetség: Fidesz – Ungarsk borgerallianse. Fidesz sto opprinnelig for Fiatal Demokraták Szövetség: De unge demokraters allianse
FKgP	Független Kisgazdapárt: Det uavhengige småbrukerpartiet
Jobbik	Jobbik Magyarországért Mozgalom: Jobbik - Bevegelsen for et bedre Ungarn.
KDNP	Kereszténydemokrata Néppárt: Det kristen-demokratiske folkepartiet
KISZ	Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség: Den ungarsk-kommunistiske ungdomsforbund
MDF	Magyar Demokrata Fórum: Ungarsk demokratisk forum
MIÉP	Magyar Igazság és Élet Pártja: Det ungarske sannhets- og livspartiet. <i>Igazság</i> kan oversettes både til «sannhet» og «rettferdighet».
MSZP	Magyar Szocialista Párt: Det ungarske sosialistpartiet
SZDSZ	Szabad Demokraták Szövetsége: De frie demokraters allianse

Andre

GYES	Gyermekgondozási Segély: foreldrepenge/barnebidrag og permisjon.
GYED	Gyermekgondozási Díj: foreldrepenge/barnebidrag og permisjon.

Kapittel 1 - Innledning

Hvor til har den doktrinen som beveget verdens økonomi og sosialpolitikk kommet? Den har kommet dit at også i Ungarn ble fosterlivets utryddelse akseptert, [...], mens befolkningstallet sank til under 10 millioner, mens det fra år til år er 30-40 tusen færre mennesker i Ungarn, i mellomtiden vet jeg ikke hvor mange som kjenner til dette tallet, at vi de siste seksti årene har mistet seks millioner fostre. Seks millioner! Jeg synes at dette også i seg selv er et så tragisk tall som vi må tenke over.¹

I en diskusjon i det ungarske parlamentet 16. februar 2011, om det som skulle bli Ungarns nye grunnlov, snakket János Kővári (Fidesz) blant annet om sine bekymringer over høye aborttall og befolkningstap i Ungarn. Han mente at dette var grunner til at Ungarn trengte en ny grunnlov. 1.januar 2012, under den andre Orbán-regjeringen bestående av partiet Fidesz og Det kristen-demokratiske folkepartiet (KDNP), trådte den nye grunnloven i kraft. Fidesz hadde etter valget i 2010 to tredjedels flertall i parlamentet, noe som muliggjorde innføringen av grunnloven uten konsultasjon med opposisjonspartiene. Opposisjonspartiene og praktisk talt alle ungarske grunnlovsekspertter avsto forslaget om en ny grunnlov, og kritiserte prosessen.²

Fidesz var (og er) et nasjonalistisk, kristen-konservativt parti som har hatt makten i Ungarn siden 2010, og de satt også i regjering fra 1998 til 2002. Ved innføringen av den nye grunnloven ble Fidesz sine tanker og meninger omgjort til lov, en grunnlov, som skulle stå som basis for all lovgivning.³ I grunnloven står det blant annet skrevet at: «fosterlivet skal beskyttes fra unnfangelsesøyeblikket».⁴ Det sies også at «Ungarn skal beskytte ekteskapsinstitusjonen som en forening mellom en mann og en kvinne [...], og familien som

¹ János Kővári, parlamentshøring 16.02.2011, dag 66, tale 30; «parlamentshøring» forkortes heretter til «høring». Alle oversettelser fra ungarsk til norsk er mine egne.

² András Jakab og Pál Sonnevend, «Continuity with Deficiencies: The New Basic Law of Hungary», *European Constitutional Law Review*, 2013, 9, 1: 102-138, her 102-105; Bartek Pytlas, «Radical-right narratives in Slovakia and Hungary: historical legacies, mythic overlaying and contemporary politics», *Patterns of Prejudice*, 2013, 47, 2: 162-183, her 171.

³ *Alaptörvény* blir på engelsk oversatt til «basic law» eller «fundamental law» og ikke «constitution», det ungarske ordet for *constitution* er «alkotmány». Men den fungerer på samme måte som en grunnlov. For en diskusjon om hvorfor grunnloven ble kalt «alapörvény» i stedet for «alkotmány» se: Jakab og Sonnevend 2013: 106-109.

⁴ kormany.hu, «Article II», i *The Fundamental Law of Hungary* (sist aksessert 02.10.2015), (min oversettelse fra engelsk).

grunnlaget for nasjonens overlevelse».⁵ Samtidig påpekes det at «Ungarn skal oppfordre til den forpliktelsen det er å få barn».⁶ Hvordan og hvorfor har Fidesz kommet hit, at de valgte å skape en ny grunnlov med disse formuleringene og formålene?

Jeg ser nærmere på Fidesz sine uttalelser i det ungarske parlamentet i perioden 1998-2012 som direkte eller indirekte omhandlet kvinners selvbestemmelsesrett: kvinnens kroppslige og menneskelige integritet. Jeg undersøker ikke bare hva som ble sagt, men hvordan, og spør hvilke konsekvenser ulike måter å ytre seg på kan ha hatt på de kvinnene det ble snakket om. Hvilke underliggende mentaliteter kom til syne gjennom representantenes ytringer? Det er dreier seg om diskursanalyse. Den dominante diskursen som er gjeldende til ulike tider legger føringer på hva som kan og ikke kan snakkes om. Hensikten med avhandlingen er å gi et bidrag til forskning om kjønnet diskurs i Ungarn.

1.1 Problemstillinger og avgrensninger

Jeg analyserer Fidesz⁷ politiske diskurs i perioden 1998-2012, med utgangspunkt i deres uttalelser i det ungarske parlamentet som direkte eller indirekte omhandlet kvinnens kroppslige og menneskelige integritet. Jeg har studert følgende diskusjoner:

- Fra Fidesz sin første regjeringsperiode, 1998-2002: Diskusjon angående *Loven om fosterlivets beskyttelse*.
- Fra Fidesz sin tid i opposisjon, 2002-2010: Diskusjon om problemer knyttet til infertilitet og en diskusjon om sterilisering. Det har også blitt sett på noen enkelt-taler.
- Fra Fidesz sin andre regjeringsperiode, 2010-2014, i denne avhandlingen frem til 2012: Taler fra en lengre diskusjon om den nye ungarske grunnloven, og en diskusjon om befolkningsnedgangen i Ungarn. Det har også blitt sett på noen enkelt-taler.

Året 1998 er satt som startpunkt for å avgrense oppgaven. Slutt punktet er satt til 1.januar 2012 da den nye ungarske grunnloven trådte i kraft, nettopp fordi grunnloven kan være med på å gi et bilde av Fidesz' politiske diskurs i den foregående perioden. Avhandlingen spør og søker å

⁵ kormany.hu, «Article L (1)», i *The Fundamental Law of Hungary* (sist aksessert 02.10.2015), (min oversettelse fra engelsk).

⁶ kormany.hu, «Article L (2)», i *The Fundamental Law of Hungary* (sist aksessert 02.10.2015), (min oversettelse fra engelsk).

⁷ Fidesz uttales Fidess, derfor skriver jeg ofte apostrof i stedet for Fidesz sin/sine.

svare på: *Hva var den ideelle kvinnen ifølge Fidesz?* Hvordan ble hun beskrevet og definert? Hvem falt utenfor denne definisjonen? Hvilke effekter kan ulike måter å ytre seg på ha hatt på de det gjaldt? Og ikke minst, hvorfor ble kvinnen beskrevet som hun ble?

1.2 Metodiske og teoretiske aspekter

1.2.1 Diskurs og diskursanalyse

I denne avhandlingen analyseres Fidesz' politiske diskurs. Hva er diskurs? Sara Mills bygger på Michel Foucaults definisjon. Hos ham er diskurs «the general domain of all statements»,⁸ det vil si enhver tale eller tekst «which have meaning [...] and have some effects in the real world».⁹ Videre defineres diskurs som «groups of utterances which seem to be regulated in some way and which seem to have a coherence and a force to them in common»,¹⁰ og «a regulated practice which accounts for a number of statements».¹¹ Det vil si at det ikke nødvendigvis bare er hva som blir sagt som er betydningsfullt, men også hva som ligger bak ytringene, og hvilke effekter de kan ha på samfunnet. Diskurs er dermed en praksis, og ikke bare en tale eller en tekst. Denne avhandlingen ser etter underliggende mentaliteter hos Fidesz ved analyse av det ytre, altså ved analyse av representantenes ytringer.

Ifølge Carol Bacchi ligger det til grunn for en parlamentarisk debatt angående en lov, et lovforslag eller et tema, tanker om at det finnes et eller flere problem som må håndteres. Bacchi mener at når en analyserer policy er det essensielt å undersøke hvordan problemer blir presentert i en spesifikk lov, et spesifikt lovforslag eller i parlamentariske debatter rundt disse.¹² Hun kaller dette for «problem representation», som jeg har valgt å oversette til problempresentasjon, men som også kunne blitt oversatt til problemdefinisjon- eller fremstilling. Jeg bruker Bacchis diskursanalytiske metode som analytisk rammeverk i denne avhandlingen. Analysen baserer seg på seks spørsmål som både kan stå alene eller knyttes sammen når en for eksempel analyserer taler.¹³ I denne avhandlingen struktureres

⁸ Michel Foucault sitert i Sara Mills, *Discourse*, London 1997: 7.

⁹ Mills 1997: 7.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Foucault sitert i Mills 1997: 7.

¹² Carol Lee Bacchi, *Analysing Policy: What's the problem represented to be?*, Frenchs Forest, NSW 2009: xi, 1-3.

¹³ Ibid: xi, 2.

empirikapitlet (kapittel 3) etter disse seks spørsmålene. Men som sagt kan spørsmålene gå over i hverandre, noe som er nødvendig å huske på når en leser kapittel 3.

Det første spørsmålet dreier seg om det som er nevnt ovenfor, nemlig å analysere *hva som ble presentert som problemet i en lov, et lovforslag og/eller parlamentariske debatter knyttet til dem*. Hvordan problemet presenteres sier noe om hva beslutningstakerne mener bør fikses og hvordan de tenker om en sak. En kan for eksempel i tilknytning til en policy angående barnepass undersøke hva pengene går til. Blir pengene brukt til å utvide barnehagetilbudet, eller blir de brukt på å øke mulighetene for en av foreldrene til å forbli hjemme med barna istedenfor å gå ut i jobb? Hva pengene går til kan si noe om hva politiske beslutningstakere anser for å være problemer som må håndteres. Anses problemet som å være at mødre har det vanskelig med å kombinere familie og jobb, eller betraktes problemet som at mødre er en for liten del av barns oppdragelse? Det kan selvfølgelig være flere ting som presenteres som et problem.¹⁴

Det andre spørsmålet handler om beslutningstakernes holdninger rundt og meninger om et tema: *Hvilke antakelser og forhåndsoppfatninger lå til grunn for problempresentasjonen?* Det dreier seg om hva som blir antatt og hva som tas for gitt. Spørsmålet er viktig når en analyserer diskurs, fordi det er særlig her en kan identifisere verdier, antakelser og forhåndsoppfatninger beslutningstakerne har om noe eller noen. Det går ut på å lete etter bruk av begreper, kategorier og dikotomier. Begrepene som anvendes kan for eksempel tildeles ulike meninger og dermed ha ulike effekter på det/de det gjelder. Å tilegne folk til ulike kategorier har effekter på hvordan folk styres og hvordan de tenker om seg selv og andre. Dikotomiene en anvender (for eksempel gift/u-gift) kan si noe om hva en betrakter som mer verdt i forhold til det andre, i tillegg til å forme hvordan en forstår en sak.¹⁵

Spørsmål tre gjelder diskursens eller problempresentasjonens genealogi: *hvordan har denne problempresentasjonen oppstått?* Det går ut på å undersøke bakgrunnen for at noe blir ansett som et problem. Om en analyserer lover, lovforslag eller en debatt som omhandler abort, er det for eksempel essensielt å undersøke abortlovens historie i det gjeldende landet.¹⁶ Hvorfor vinner noen problempresentasjoner over andre? Hvorfor har for eksempel den konservative diskursen hos Fidesz ofte vunnet foran mer progressive ideer? Spørsmål tre leder

¹⁴ Bacchi 2009: 2-4.

¹⁵ Ibid: 4-10.

¹⁶ Ibid: 10-12.

oss dermed til en kontekst, som redegjøres for i denne oppgaven i kapittel 2, men som også diskuteres i kapittel 3.3.

Det fjerde spørsmålets formål er å lete etter det eller de som blir glemt i måten en presenterer problemet: *Hva ble stående igjen som uproblematisk? Hva ble ikke nevnt? Kunne en sett annerledes på problemet?* Måten beslutningstakerne presenterer et problem begrenser policyene.¹⁷ For eksempel hvis en snakker om abort som et spørsmål om å beskytte fosteret, og problemet kun presenteres som for høy befolkningsnedgang, da glemmer man at en ubegrenset befolkningsvekst også er et problem. Ikke minst forsvinner den gravide kvinnens rettigheter - hennes selvbestemmelsesrett - når abortspørsmålet bare presenteres i termer av ikke-ønskede demografiske tendenser som for eksempel befolkningsnedgang og en aldrende befolkning.

Spørsmål fem er særlig sentralt når en snakker om diskurs: *hvilke effekter ble produsert gjennom denne problempresentasjonen?* Én måte å presentere problemet på kan for eksempel skape større vanskeligheter for enkelte grupper enn andre grupper. Carol Bacchi redegjør for tre former for effekter problempresentasjoner kan ha på den virkelige verden.¹⁸

Carol Bacchi mener problempresentasjonen kan ha diskursive effekter: den kan begrense hva som kan tenkes og sies på grunn av rammen rundt problempresentasjonen. Videre kommer subjektiveringseffekten, altså måten diskursen danner subjekter og dermed også sosiale roller. En forstår ofte seg selv og den sosiale verden fra den dominante diskursen som eksisterer rundt oss. Hvis den gjeldende diskursen for eksempel er tydelig i at kvinner skal føde flere barn, kan dette ha en effekt i den forstand at kvinner føler et press til å føde barn og skam hvis de ikke gjør det. Til sist nevner Carol Bacchi de «levde effektene» av problempresentasjonen, altså det som direkte påvirker menneskers liv, for eksempel materielt.¹⁹ Hvis loven for eksempel fastslår at en selv må betale for å utføre abort på ikke-medisinske grunner, har det en materiell effekt på de kvinnene det gjelder.

Det sjettede og siste spørsmålet kan også tilknyttes bakgrunnen for problempresentasjonen: *Hvordan og hvor ble denne problempresentasjonen produsert, spredt og forsvart? Hvordan kunne den bli utfordret og erstattet?* I denne avhandlingen dreier det seg om hvordan Fidesz presenterte problemer, hvordan de snakket om dem, hvordan de spredte diskursen gjennom parlamentariske debatter, og hvilke argumenter de brukte for å

¹⁷ Bacchi 2009: 12-14.

¹⁸ Ibid: 15.

¹⁹ Ibid: 16-18.

forsvare det de sa.²⁰ Deres diskurs og problempresentasjoner ble utfordret når de var i regjering av opposisjonen, og ble i større grad utfordret av regjeringen når de selv var i opposisjon. Dette kommer selvfølgelig an på andelen representanter Fidesz hadde sittende i parlamentet. Jo flere representanter, desto mindre utfordret ble deres problempresentasjon i tilfelle av regjeringsmakt. Naturligvis kan deres problempresentasjoner også ha blitt forsvart eller utfordret gjennom media, ikke-statlige organisasjoner eller gjennom folks protester. Det vil dermed si at den dominante diskursen til ulike tider kan forstyrres og endres hvis noen forpurrer den.

Diskursanalyse søker dermed å forstå hvordan enkelte diskurser er strukturert og hvordan de skaper ulike typer kunnskap. En kan for eksempel undersøke hvordan diskursen beskriver noe. Og en kritisk analyse av tekster og uttalelser, søker å finne ut hvordan ideologi, makt og historie har vært med på å produsere dem, og effektene diskursen har hatt. I forbindelse med dette er det også relevant å se på hva tekstene ikke sier.²¹

I sammenheng med det ovenfor nevnte kan det også være nyttig å trekke inn Foucaults tanker om at «all knowledge is discursive and all discourse is saturated with power».²² Det vil dermed si at de mest kraftfulle diskursene, de som har størst sosial effekt, «depend on assumptions and claims that their knowledge is true».²³ Den dominante diskursen til ulike tider legger føringer for hva som kan og ikke kan snakkes om, og hvis ikke den dominante diskursen utfordres, da kan våre oppfatninger og forestillinger om verden og samfunnet rundt oss bli låst.

1.2.2 Nasjonalisme

I denne avhandlingen er begreper som nasjonalisme og nasjon sentrale, ettersom Fidesz i perioden som undersøkes har fremstilt seg som et konservativt nasjonalistisk parti. György Péteri uttrykte i en artikkel fra 2000 at etnisk nasjonalisme kunne hevdes å være den største trusselen mot et pluralistisk demokrati i store deler av Øst- og Sentral-Europa.²⁴ Péteri baserer seg blant annet på Rogers Brubakers definisjoner av nasjonalisme.

²⁰ Bacchi 2009: 19.

²¹ Gillian Rose, *Visual Methodologies: An Introduction to the Interpretation of Visual Materials*, London 2001: 137-139, 141, 150, 151, 157.

²² Ibid: 138; Gillian Rose bruker ikke direkte sitat av Foucault her, men hevder det var dette han mente.

²³ Ibid.

²⁴ György Péteri, «Between Empire and Nation-State: Comments on the Pathology of State Formation in Eastern Europe during the 'Short Twentieth Century'», *Contemporary European History*, 2000, 9, 3: 367-384, her 369.

Brubaker kaller denne etniske nasjonalismen for «nasjonaliserende nasjonalisme». Den dreier seg om at det finnes tanker om en «kjerne-nasjon» som er definert på etnisk og kulturelt grunnlag, og som skiller kjerne-nasjonen fra resten. Kjerne-nasjonen blir da sett på som den rettmessige eier av staten, og staten er sett på som staten «*of and for the core nation*». ²⁵ Tanken er at nasjonsstaten er uferdig eller uoppnådd, og at en derfor må beskytte og arbeide for å fremme språket, kulturen, økonomisk blomstring, demografisk posisjon, og det politiske hegemoniet til kjerne-nasjonen. ²⁶ I motsetning til denne formen for nasjonalisme finner vi sivil nasjonalisme, som ser på staten som «*the state of and for all of its citizens, irrespective of their ethnicity*». ²⁷

Det er også relevant å nevne den formen for nasjonalisme som Brubaker kaller for *hjemlandsnasjonalisme* eller «*transborder nationalism*», hvor statens interesse er å følge med på, sørge for rettigheter, og beskytte personer av samme etniske nasjonalitet som bor i andre land. ²⁸

Brubaker hevder dessuten at det er essensielt å forstå bruken av kategorien «nasjon» for å forstå nasjonalisme. Å bli klar over «*the ways it can come to structure perception, to inform thought and experience, to organize discourse and political action*». ²⁹

1.2.3 Nasjonalisme og kjønn

Mange har hevdet at nasjonalistisk ideologi helt klart er knyttet til kjønn. Eric Beckett Weaver diskuterer i sin bok *National Narcissism: The Intersection of the Nationalist Cult and Gender in Hungary* fra 2006 nasjonalismens rolle i ungarsk historie og ser også på den gjeldende nasjonalistiske diskursen i Ungarn i nyere tid, og hvordan den er knyttet til kjønn. Weaver hevder at kjønn blant annet blir brukt i nasjonalistisk diskurs i den forstand at kvinner blir sett på som bærere av nasjonens fremtid. De blir mødre av nasjonen, ettersom det kun er kvinner som kan bære frem kommende generasjoner. En slik diskurs blir ifølge Weaver mer sentral i demografiske nedgangstider. ³⁰ Her er det viktig å analysere hvordan begrepet nasjon forstås i

²⁵ Rogers Brubaker, *Nationalism reframed: Nationhood and the national question in the New Europe*, Cambridge 1996: 5.

²⁶ Ibid: 9, 103.

²⁷ Ibid: 105.

²⁸ Ibid: 5.

²⁹ Ibid: 7.

³⁰ Eric Beckett Weaver, *National Narcissism: The intersection of the nationalist cult and gender in Hungary*, Oxford 2006: 165-168.

den gjeldende diskursen. Er det alle kvinner som bør føde flere barn, eller er det kvinner av en bestemt etnisitet, for eksempel ungarske kvinner til forskjell fra rom-kvinner, eller fra et bestemt sosialt lag av samfunnet, for eksempel middelklassen? Weaver viser til en ungarsk feministisk forsker for å forklare frykt for befolkningstap i den gjeldende nasjonalistiske diskursen (rundt 2006) i Ungarn ofte ble kombinert med en sterk anti-abort diskurs og en kult bygd omkring morskap.³¹

Med tanke på nasjonalisme og kjønn er det også relevant å trekke inn Floya Anthias', Nira Yuval-Davis' og Harriet Cains diskusjon. I boka *Racialized Boundaries. Race, Nation, Gender, Colour and Class and the Anti-Racist Struggle* fra 1992 hevder de at kvinner ofte spiller en stor rolle i nasjonsbygging og i prosesser som fremkaller nasjonal fellesskapsfølelse.³² I tillegg til dette har måten en taler om kvinner på, ifølge forfatterne, en sentral rolle når det kommer til «konstruksjon og reproduksjon av nasjonalistiske ideologier».³³ Forfatterne uttaler at kvinnen ofte blir brukt som symbolet på nasjonen, og da særlig med tanke på kvinnens rolle som nasjonens mor.³⁴ Kvinner blir ifølge dem også sosialt konstruert som markører for fellesskapets grenser, som for eksempel i forventninger knyttet til reproduksjon av nasjonen og videreføring av etnisk kultur. Kvinner brukes dermed som en «etnisk ressurs» og reproduserer dermed også etniske grupper.³⁵

Kathrine Verdery gjør i boka *What was Socialism, And What Comes Next?* noen interessante bemerkninger om hvordan kjønn og nasjon ofte er knyttet sammen. Også relevant i sammenheng med dette er Éva Huseby-Darvas's «Feminism, the Murderer of Mothers': the Rise and Fall of Neo-Nationalist Reconstruction of Gender in Hungary» fra 1996 og Joanna Govens «Gender Politics in Hungary: Autonomy and Antifeminism» fra 1993.

Verdery hevder at både begrepet kjønn og nasjon er kulturelt konstruerte, men ofte blir brukt på en måte som medfører til at de virker sosialt ekte og naturlige. Begrepet kjønn er knyttet til kropp, og når kroppen gjøres til noe sosialt (i motsetning til biologisk), kan kroppen brukes til å organisere makt og skape ulikhet. Slik får man et «kjønnsregime». Patriarkat er en form for kjønnsregime med innebygde ulikheter som favoriserer maskuline kjønnsroller.³⁶

³¹ Weaver 2006: 166.

³² Floya Anthias og Nira Yuval-Davis, *Racialized Boundaries: Race, Nation, Gender, Colour and Class and the Anti-Racist Struggle*, London 1992: 28.

³³ Ibid: 28 (min oversettelse fra engelsk).

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid: 113-114.

³⁶ Katherine Verdery, *What Was Socialism, and What Comes Next?*, Princeton, New Jersey 1996: 62.

I tiden etter sosialismen hevder Verdery at en så økning i etnonasjonalistiske tendenser i Øst- og Sentral Europa. Disse var knyttet til antifeministisk og pronatalistisk diskurs og politikk. Natalisme dreier seg om viktigheten av reproduksjon for nasjonens videre eksistens. I denne sammenheng er særlig abortsaken sentral. En så også i området en tendens til re-tradisjonalisering, det vil si en tilbakegang til «tradisjonelle verdier», som for eksempel familieliv og religion, hvor kvinnens rette plass i samfunnet er i hjemmet.³⁷

Diskursen som har vært gjeldende i Ungarn etter kommunismens fall er tydelig nasjonalistisk, antifeministisk og antikommunistisk. Huseby-Darvas henviser til en ungarsk universitetslærer på begynnelsen av 1990-tallet som beskrev aborttallene under kommunismen (etter 1956) som det «ungarske Holocaust» eller som «vår biologiske Trianon».³⁸ I 1991 ble et minneste satt opp i Abasár som skulle minnes «de fem millioner ungarere som aldri ble født».³⁹ Feminisme og feminister ble av mange politikere gitt skylden for lave fødselstall. Feminister for abort har blitt kalt «the murderers of mothers».⁴⁰ Tanken er hos mange at kommunismen var fiende av naturen og at den lot fødselsratene falle, og derfor må kvinner som var allierte med kommunistene være fiender av nasjonen, og fiender av naturen også. Familien hadde blitt viktig igjen for mange, og den måtte omstruktureres, slik at kvinner skulle gå tilbake til sin «naturlige rolle» som mor. Joanna Goven viser også til denne antikommunistiske diskursen og hevder at det i tiden etter kommunismens fall ble uttrykt tanker om at ungarske menn måtte bli virkelige menn igjen, at sosialismen hadde gjort dem til pyser, som igjen førte til at kvinner hadde fått mer makt og autoritet.⁴¹

I artikkelen «Women and the Biological Reproduction of 'the Nation'» viser Nira Yuval-Davis til ulike former for nasjonalistisk diskurs. Hun hevder blant annet at kvinner

³⁷ Verdery 1996: 79.

³⁸ Éva V. Huseby-Darvas, «'Feminism, the Murderer of Mothers': the Rise and Fall of Neo-Nationalist Reconstruction of Gender in Hungary», i Brackette F. Williams (red.), *Women out of Place: The Gender of Agency and the Race of Nationality*, London 1996: 170 (min oversettelse fra engelsk).

³⁹ Huseby-Darvas: 171 (min oversettelse fra engelsk); Minnesmerket kan vise hvordan diskursen gikk fra å være noe abstrakt, til noe konkret. Se bilder av minnesmerket her:

https://www.kozterkep.hu/~/25983/Emlekmu_az_otmillio_meg_nem_szuletett_gyermek_emlekere_Abasar_1991.html?nc.

⁴⁰ Huseby-Darvas 1996: 171.

⁴¹ Joanna Goven, «Gender Politics in Hungary: Autonomy and Antifeminism», i Nanette Funk and Magda Mueller (red.), *Gender Politics and Post-Communism: Reflections from Eastern Europe and the Former Soviet Union*, New York 1993: 224-237.

reproduserer nasjoner «biologisk, kulturelt og symbolsk» i nasjonalistisk diskurs.⁴² Biologisk, som evnen til å føde barn. Kulturelt, som i videreføring av tradisjonelle verdier og etnisk kultur. Og symbolsk, som i at kvinner ofte brukes som symbolet på nasjonen. Å oppfordre, fraråde eller tvinge kvinner «to have or not to have children depend on the hegemonic discourses which construct nationalist projects at specific historical moments».⁴³ Eksempler på slike diskurser er det Yuval-Davis kaller for «Folk som makt»-diskursen. Her er nasjonens fremtid avhengig av stadig befolkningsvekst. Den kan baseres på immigrasjon, men som regel henvender den seg til kvinners reproduktive egenskaper. En mer ekstrem variant av nasjonalistisk diskurs er det hun kaller for «Eugenistisk diskurs». Her er ikke størrelsen på nasjonen det viktigste, men kvaliteten på dets folk.⁴⁴ En kan observere at begge disse diskursene har vært og er fremtredende i Ungarn.

1.2.4 Makt og kjønn

Nancy Fraser gjør i boka *Unruly Practices: Power, Discourse and Gender in Contemporary Social Theory* fra 1989 rede for blant annet Michel Foucaults ideer om makt. Med tanke på kjønn, står særlig hans ideer om «biologisk makt» sentralt, det dreier seg om hvordan kropp og befolkning blir disiplinert.

Bio-power concerns the management of the production and reproduction of life in modern societies. It is oriented to such new objects of power/knowledge as population, health, urban life, and sexuality. It objectifies these as resources to be administered, cultivated, and controlled.⁴⁵

Enhver diskurs, enhver uttalelse, tekst eller lov som sier noe om kvinnens rolle i reproduksjon eller om kvinnens kropp, faller da inn under «biologisk makt»-begrepet. Det finnes mange eksempler på hvordan kvinners kropp kan bli en arena for kontroll. Susan Bordo viser i sin bok *Unbearable weight: feminism, Western culture and the body* mange eksempler på det (særlig fra USA). Hun viser til hvordan kvinner som grupper for eksempel ikke har så mye de skulle ha sagt i abortsaken. Ofte får fosteret status som «super-subjekt», mens kvinnen bare

⁴² Nira Yuval-Davis, «Women and the Biological Reproduction of 'the Nation'», *Women's Studies International Forum*, 1996, 19, 1–2: 17-24, her 17.

⁴³ Ibid: 18.

⁴⁴ Ibid: 18-19.

⁴⁵ Nancy Fraser, *Unruly Practices: Power, Discourse and Gender in Contemporary Social Theory*, Oxford 1989: 24.

blir fosterets «kuvøse».⁴⁶ Den gravide kvinnens etiske og lovlige status som en person blir ikke tatt hensyn til i abortsaker. Hun blir sett på som en kropp, et objekt, som kan kontrolleres.⁴⁷

1.3 Kildegrunnlag og kildekritiske problemstillinger

Avhandlingen baserer seg på parlamentsprotokoller, nærmere bestemt Fidesz' uttalelser i det ungarske parlamentet i perioden 1998-2012. Disse uttalelsene er tilgjengelige på parlamentets nettsider. Til å begynne med satt jeg med omtrent 90 000 ytringer av Fidesz som jeg måtte gjennom, da jeg opprinnelig så på taler frem til april 2014. Dette førte naturligvis til kildekritiske problemstillinger, særlig fordi det dreide seg om svært mange taler. Hver av disse talene blir alle kort oppsummert, og dermed var det enklere å finne ut hvilke taler som kunne være relevant for oppgaven.

På denne tid hadde jeg enda ikke bestemt meg for hvilket tema jeg ville undersøke. Det eneste jeg hadde klart for meg var at jeg ønsket å lete etter ytringer som sa noe om kvinner i en eller annen forstand. Etter gjennomgang satt jeg derfor igjen med omtrent 1300 taler av Fidesz som jeg mente kunne være av interesse. Disse kategoriserte jeg også underveis etter hva de handlet om. Deretter valgte jeg ut omtrent 190 taler som jeg oversatte til norsk. Til slutt valgte jeg å se på de diskusjonene/talene som indirekte eller direkte omhandlet kvinnens kroppslige og menneskelige integritet: for eksempel ytringer om abort, infertilitet, sterilisering, fosterets rettigheter og lignende. Dette ble gjort fordi jeg ikke hadde plass til å ha med alle aspektene jeg ønsket. Dermed valgte jeg blant annet bort de ytringene hvor Fidesz talte om økonomiske bevilgninger eller skattereduksjoner til arbeidende familier med barn. Disse talene hadde vært interessant å se på i eventuell senere forskning. Likevel kunne de ytringene jeg måtte velge bort gi meg et mer helhetlig bilde av Fidesz' diskurs i perioden.

Det var en utfordring å bruke talene blant annet fordi Fidesz' uttalelser ble stående alene uten konteksten av hva de andre partienes representanter sa. Til tross for det gir temaet for talene/diskusjonene, i tillegg til kunnskap om partiet Fidesz og ungarsk historie, en kontekst.

⁴⁶ Susan Bordo, *Unbearable weight: feminism, Western culture, and the body*, Berkeley, CA 1993: 72, 76.

⁴⁷ Ibid: 93-94.

1.4 Forskningsstatus

Det har blitt skrevet svært lite om kjønnet diskurs hos partiet Fidesz. Det er skrevet noe om kjønnsdiskurs i Ungarn under kommunismen og etter kommunismens fall. Ovenfor nevnes noen forfattere som har forsket på dette: Eric Beckett Weaver, Katherine Verdery, Éva V. Huseby-Darbas og Joanna Goven. Boka *Gender Politics and Post-Communism* fra 1993, redigert av Nanette Funk og Magda Mueller og boka *Reproducing Gender: Politics, Publics and Everyday Life after Socialism* fra 2000 redigert av Susan Gal og Gail Kligman har også kapitler om Ungarn som var interessant lesning og ga bidrag til denne oppgaven. Andre relevante forskere på dette feltet er Andrea Pető som har skrevet mye om kjønns historie og «kjønnet» politikk i Ungarn. Et eksempel er artikkelen «Women's Rights in Stalinist Hungary: The Abortion Trials of 1952-53» fra 2002.

Tanya E. Watsons doktorgradsavhandling *Hungarian Representation of Motherhood and Childlessness: An analysis of Post-Communist Developments with a Focus on Nők Lapja Magazine* fra 2014 og Ivett Császárs mastergrad *Stealthy restriction: Abortion discourse and the new constitution in Hungary* fra 2012 lå nærmest min oppgave i tematikk og metode. Førstnevnte ser også på kjønnsdiskurs i Ungarn i nyere tid, men fokuserer på hvordan morskap og barnløse beskrives i et ungarsk kvinnemagasin. Avhandlingen ga hjelp til å finne relevant litteratur for min oppgave. Császárs avhandling var også interessant lesning, men den fokuserer særlig på det som står i den nye ungarske grunnloven om fosterets beskyttelse. Jeg har ikke funnet noe litteratur som bruker parlamentsprotokoller som primært kildegrunnlag. Hensikten med denne avhandlingen er dermed å gi et bidrag til forskning om kjønnet diskurs i Ungarn, og den gir også et bidrag til forskning på partiet Fidesz.

1.5 Oppgavens struktur

Oppgaven består av fire kapitler: et innledningskapittel med metode- og teoridel; et bakgrunns-kapittel hvor det redegjøres for nasjonalismens fremvekst og rolle i Ungarn og gjeldende politiske diskurs om kvinner til ulike tider, i tillegg til en redegjørelse for partiet Fidesz; et langt empirikapittel delt i flere underkapitler strukturert etter de seks spørsmålene redegjort for i metoddelen; og et konklusjonskapittel. Det skal nevnes at oppgaven er sitatung, ettersom det i flere tilfeller er nødvendig med lengre sitater for å få frem noe generelt. Dette er nødvendig når en analyserer diskurs.

Kapittel 2 - Historisk bakgrunn

2.1 Nasjonalismens fremvekst og rolle i Ungarn, og diskurs om kvinner

Det kan hevdes at nasjonalisme har hatt en betydningsfull plass i Ungarns historie, og at den har tjent som en frigjørende ideologi i revolusjonene både i 1848, 1956 og 1989. Nedenfor redegjøres det for nasjonalismens fremvekst og rolle i Ungarn etter dobbeltmonarkiet Østerrike-Ungarn falt i oktober 1918. Gjennomgående redegjøres det også for den gjeldende diskursen om kvinner i de ulike periodene. Å gå så langt tilbake i tid anses som viktig her, fordi av erfaring er ungarsk historie ukjent for mange. Det er også relevant å gå så langt tilbake i tid fordi det som hender i periodene etter dette gir en grundig bakgrunn for å forstå hvordan ulike *problempresentasjoner* oppsto, og er dermed også med på å forklare hvilke antakelser og forhåndsopfatninger som lå/ligger til grunn for problempresentasjonene.

2.1.1 Oppløsningen av dobbeltmonarkiet, revolusjoner og Trianon-traktaten

I oktober 1918 kollapset dobbeltmonarkiet Østerrike-Ungarn og i november 1918 ble Ungarn erklært for en demokratisk republikk. Demokratiet ble kortvarig, da kommunistene overtok makten i mars 1919. Regimet var autoritært og antireligiøst. En kontrarevolusjon fant sted noen måneder senere, denne gangen av såkalte kristne nasjonalister, ledet av admiral Miklós Horthy. Regimet lette etter syndebukker for uroen i landet, og disse ble sosialdemokrater, kommunister og jødene. Kontrarevolusjonens «hvite terror» var blodigere enn rådsrepublikkens «røde».⁴⁸

Den liberalistiske nasjonalismen, med ønsker om frigjøring fra utenlandsk styre, og et skille mellom kirke og stat, som hadde preget landet på 1800-tallet, ble byttet ut med det man kan kalle for «kristen nasjonalisme», hvor frykt for nasjonens død og håp om nasjonens gjenoppstandelse, fikk stor gjennomslagskraft. Ungarn ble erklært en kristen nasjon, og de kristne nasjonalistene skilte mellom «det kristne Ungarn» og «det andre Ungarn», hvor blant annet jøder ble ansett som det siste.⁴⁹ Hvor disse bekymringene kom fra hadde å gjøre med problemene som fulgte av første verdenskrig.

⁴⁸ Paul A. Hanebrink, *In Defense of Christian Hungary: Religion, Nationalism and Antisemitism, 1890-1944*. Itacha, NY 2006: 48-77; Béla Bodó, «Hungarian Aristocracy and the White Terror», *Journal of Contemporary History*, 2010, 45, 4: 703-724, her 703-704; den rumenske armeen hadde inntatt Budapest mellom de to revolusjonene, og dette førte til at makhaveren Béla Kun og flere bolsjevik-ledere måtte flykte landet – Hanebrink 2006: 74.

⁴⁹ Hanebrink 2006: 62-89.

Første verdenskrig hadde store ødeleggende effekter, særlig med tanke på befolkningstapet. Ved krigsavslutningen begynte flere naboland å okkupere landområder i Ungarn. Dette ble et hardt tap for Ungarn da Trianon-traktaten ble underskrevet 4.juni 1920. Som følge av den måtte Ungarn gi slipp på omtrent 2/3 av landområdet sitt, 58 % av sin totale befolkning, hvor 33 % var etniske ungarere, som nå ble minoriteter i Ungarns naboland. Ungarn gikk fra å ha en befolkning på over 18 millioner til en befolkning på mindre enn 8 millioner. Samtidig ble Ungarn det mest etniske homogene landet i regionen.⁵⁰ For en stor del av ungarere har traktaten blitt ansett for å være en av de største tragediene i landets historie. Traktaten hadde på lang sikt konsekvenser på den ungarske nasjonale psyken,⁵¹ og siden 1920 har den «hjemsoekt» ungareres «kollektive minne».⁵² Kristen nasjonalistisk diskurs, hvor Trianon sto som symbolet, ble vanlig i politikk, kultur, og skole. Staten ble plassert i en «nasjonal martyrkult», hvor Ungarn var en korsfestet Kristus som bare kunne gjenoppstå ved at de «urettferdige» grensene ble reviderte. Politikere insisterte på at kristne nasjonale ikoner som Sankt Stefan skulle være symbolet på «alle kristne ungareres enhet».⁵³ Trianon-revisjon, altså ønske om å revidere traktaten ble den viktigste politiske saken for politikere i mellomkrigstiden.⁵⁴

Samtidig ble den stadige fruktbarhetsnedgangen diskutert på nesten lik linje med Trianon-revisjon, og ble dermed en sentral del av den gjeldende politiske diskursen. Dette ble kombinert med tanker om nasjonens død. Religions- og utdanningsminister Kunó Klebelsberg (1922-31) mente for eksempel at kvinner som ikke tok morskap alvorlig var en fare for samfunnet og måtte ses på som fiender. Han advarte at hvis ikke kvinner tok morskap mer alvorlig ville den ungarske rasen snart forsvinne fra Karpatbekkenet.⁵⁵

⁵⁰ Weaver 2006: 38; Tibor Frank, «Nation, National Minorities, and Nationalism in Twentieth-Century Hungary», i Peter F. Sugar (red.), *Eastern European Nationalism in the 20th Century*, Washington D.C. 1995: 227; Peter Kenez, *Hungary From the Nazis to the Soviets: The Establishment of the Communist Regime in Hungary, 1944-1948*, Cambridge 2006: 7; N. F. Dreisziger, «Thousand Years of Hungarian Survival: An Introduction», *Hungarian Studies Review*, 2001, 28, 1-2: 27-55, her 31-32.

⁵¹ Dreisziger 2001: 32, 35.

⁵² László Kontler, *A History of Hungary: millennium in Central Europe*, Basingstoke 2002: 344.

⁵³ Hanebrink 2006: 111-112, 117 (min oversettelse fra engelsk).

⁵⁴ Frank 1995: 229.

⁵⁵ Béla Bodó, «Progress or National Suicide: the Single-Child Family in Hungarian Political Thought, 1840-1945», *Hungarian Studies Review*, 2001, 28, 1-2: 185-208, her 188.

2.1.2 Andre verdenskrig og kommunistenes overtakelse

Revisjonismen som ble den ungarske politikkenes overordnende målsetting forklarer hvorfor Ungarn inngikk avtaler med Mussolini og Hitler i håp om å kunne få tilbake landområder. Mellom 1938-1941 fikk Ungarn igjen landområder som følge av samarbeidet med Italia og Tyskland. Den irredentistiske nasjonalistiske politikken trakk dermed Ungarn med i andre verdenskrig på aksemaktenes side. Ungarn hadde allerede i 1920, som det første europeiske landet etter første verdenskrig, innført en antisemittisk lov som begrenset antall jøder som kunne studere på universitetet. Flere antisemittiske lover kom også utover på 1930-tallet.⁵⁶

Under andre verdenskrig døde mellom 340 000 og 360 000 ungarske soldater, 600 000 ble krigsfanger i Sovjetunionen, og mellom 500 000 og 600 000 ungarske jøder ble drept. Tapet av menneskeliv under krigen var også vanskelig med tanke på at landet samtidig opplevde stor fruktbarhetsnedgang. Etter krigen var Ungarn det første europeiske landet hvor fruktbarheten lå under reproduksjonsnivået. Dette ble presentert som et problem i den gjeldende politiske diskursen. Ungarn fikk heller ikke tilbake noen landområder etter krigen. Samtidig med dette, fant Ungarn seg på nytt under utenlandsk kontroll, denne gangen under Sovjet. I 1948 hadde det ungarske kommunistpartiet fullt og helt tatt over makten, og fjernet alle opposisjonelle parti.⁵⁷

Det nye regimet valgte ut hvilke deler av ungarsk fortid som skulle huskes. Temaer som Trianon-traktaten og skjebnen til den ungarske diaspora i nabolandene ble bannlyste. Plebeier-tradisjoner og tidligere «klassekamper» var det som skulle minnes. Lojaliteten til Sovjetunionen og Kommunistpartiet ble inkorporert i det ungarske nasjonsbegrepet.⁵⁸ De reduserte ungarsk historie til «en serie frihetskamper som kulminerte i etableringen av kommunistregimet».⁵⁹

⁵⁶ Hanebrink 2006: 83; Dreisziger 2001: 36-38; Frank 1995: 230.

⁵⁷ Kenez 2006: 12, 286; ; Dreisziger 2001: 40, 45; Henry P. David, «Hungary», i Henry P. David (red.), *From Abortion to Contraception: A Resource to Public Policies and Reproductive Behavior in Central and Eastern Europe from 1917 to present*, Westport, CT 1999: 146; Kenneth E. Foote, Attila Tóth og Anett Árvay, «Hungary after 1989: Inscribing a New Past on Place», *Geographical Review*, 2000, 90, 3: 301-334, her 324.

⁵⁸ Frank 1995: 235-236; George Barany, «Hungary: From Aristocratic to Proletarian Nationalism», i Peter F. Sugar og Ivo J. Lederer (red.), *Nationalism in Eastern Europe*, Seattle 1969: 300-301.

⁵⁹ Barany 1969: 302 (min oversettelse fra engelsk).

2.1.3 Nasjonalismens rolle i 1956-revolusjonen

Revolusjonen som startet for fullt 23.oktober 1956 viste at tanker om den ungarske nasjonen hele tiden hadde ligget i bakgrunnen i det kollektive minnet. Den liberalistiske nasjonalismen ble igjen viktig, som den hadde vært i revolusjonen mot Habsburg-styret i 1848. Den besto av drømmer om nasjonal selvbestemmelse og frigjøring fra utenlandsk styre. I tillegg krevde de revolusjonære demokrati, flerpartisystem og at Ungarn skulle bli et land med vestlige demokratiske verdier. Trosfrihet var en av de viktigste kampsakene, ettersom kommunistpartiet var antireligiøse.⁶⁰

Kommunisten Imre Nagy ble en viktig figur for revolusjonen. Han var statsminister mellom 1953 og 1955 og forsøkte å reformere det politiske systemet (de-stalinisering). Men den stalinistiske gruppen i toppen av partilederskapet, med Mátyás Rákosi i spissen, var så sterke at de kunne fjerne Nagy fra statsministerposten og partiet i 1955. I 1956 ble Nagy igjen statsminister takket være revolusjonen som startet 23.oktober. Nagy erklærte at regjeringen ville oppfylle store deler av de revolusjonæres krav. 30.oktober ble ettpartisystemet erklært oppløst og forhandlingen om å fjerne sovjetiske tropper satte i gang. Et øyeblikk så det lyst ut for etableringen av et flerpartisystem og parlamentarisk demokrati.⁶¹ Regjeringens program vektla at Ungarn skulle være «fri, uavhengig, demokratisk og nøytral».⁶² 1. november ble Ungarn erklært nøytral og en ønsket at de fire stormaktene i FN skulle hjelpe med å beskytte Ungarns nøytralitet. Den 3.november opprettet Nagy et nytt kommunistparti. Men den følgende natta slo sovjetiske tropper hardt tilbake. Mange døde i kampene mellom 23.oktober og 11.november, men tallet på hvor mange er usikkert. Mange ungarere flyktet også landet. I tiden etter revolusjonen ble mange arrestert og flere henrettet. Imre Nagy ble henrettet 16.juni 1958 etter en hemmelig rettsak hvor han ble dømt skyldig for forræderi.⁶³

2.1.4 Frem mot 1989

Revolusjonen ble brutalt knust. János Kádár's kontrarevolusjon startet med en blodig terror, men den gikk snart over til en søking av en ny sosial kontrakt gjennom en mer liberal, post-stalinistisk politikk på flere områder. Mellom 1963-66 kom flere økonomiske reformer som

⁶⁰ György Litván (red.), *The Hungarian Revolution of 1956: Reform, Revolt and Repression 1953-1963*, London 1996: 60-62; Ferenc A. Váli, *Rift and Revolt in Hungary: Nationalism versus Communism*, Cambridge 1961: 494.

⁶¹ Litván 1996: 33-49, 71-81.

⁶² Imre Nagy sitert i Litván 1996: 80 (min oversettelse fra engelsk).

⁶³ Litván 1996: 79-81, 139-144.

ble innordnet 1.januar 1968 under navnet «Den nye økonomiske mekanisme» (NEM). Denne reformen førte til fremgang på flere felter. Blant annet steg produktiviteten i jordbruket, og den førte til at levestandarden økte, at inntektene doblet og at ungarere fikk mer tilgang på forbruksvarer. Gratis utdanning og gratis medisinsk behandling ble også gjeldende. I tillegg ble landets grenser mer åpne, flere turister kom til landet og mange ungarere reiste utenlands.⁶⁴

Likevel ventet flere problemer. Oljekrisen i 1973, som rystet hele verdensøkonomien, førte også til krise i Ungarn. Dette fordi Ungarn allerede hadde åpnet seg mer mot det internasjonale markedet, og ikke lengre var beskyttet i like stor grad av det proteksjonistiske systemet de var underlagt tidligere. Krisen hadde langvarige effekter. Blant annet levde 20 % av den ungarske befolkningen i 1987 «on or below the `social minimum´ level».⁶⁵ Gjeldsproblemene var også store. I 1990 hadde Ungarn en utenlandsgjeld på 20,3 milliarder dollar. Særlig på det sosiale planet så man de dramatiske effektene av den økonomiske krisen. På midten av 1980-tallet lå Ungarn på verdensbasis øverst i selvmordsstatistikken, de var også nummer 2 i alkoholkonsumpsjon.⁶⁶

2.1.5 Kvinner under kommunistregimet

Susan Gal nevner tre perioder fra tiden frem til 1989 som en kan dele abortlovgivningen i Ungarn inn i. Mellom 1949-1954 ble abort sett på som en kriminell handling som kunne straffes.⁶⁷ I 1952-1953 ble det utført rettsaker hvor kvinner som hadde tatt abort, og leger som hadde hjulpet til i denne prosessen, ble straffet med bøter og/eller fengsel. Rettsakene ble utført samtidig som staten førte en «befolkningsvekst-kampanje» på grunn av problemene med befolkningsnedgang. All informasjon om reproduksjon skulle nå gis av mannlige gynekologer, og kvinnens reproduktive evne ble dermed utsatt for offentlig kontroll. I rettsakene ble ikke fedrenes ansvar nevnt. I denne perioden ble ulovlige aborter utført i stor skala grunnet de strenge restriksjonene og straffene en kunne få.⁶⁸

⁶⁴ László Kontler, *A History of Hungary*, Budapest 2009: 443-453.

⁶⁵ Ibid: 468.

⁶⁶ Kontler 2009: 468; Ivan T. Berend, *Central and Eastern Europe 1944-1993: Detour from the periphery to the periphery*, Cambridge 1996: 230-231.

⁶⁷ Susan Gal, «Gender in the Post-socialist Transition: the Abortion Debate in Hungary», *East European Politics and Societies*, 1994, 8, 2: 256-286, her 263.

⁶⁸ Andrea Pető, «Women's Rights in Stalinist Hungary: The Abortion Trials of 1952-53», *Hungarian Studies Review*, 2002, 29, 1-2: 49-76, her 52-60.

I 1956 ble noen av begrensningene fjernet: Voksne kvinner kunne for eksempel ta abort ved forespørsel. Dette førte blant annet til at tallet på lovlige aborter mellom 1965 og 1969 var på 85,1/1000 kvinner i fruktbar alder. Dette ble igjen en bekymring samstundes med det faktum at fødselstallene var så lave at befolkningstallet sank. Disse demografiske problemene var en av grunnene til at det i 1968 ble gitt økonomiske bevilgninger til barnefødsler, mammapermisjon og barnebidrag. Samtidig ble abortmulighetene igjen begrenset fra 1973 frem til 1980-tallet. Da var det kun kvinner som var ugift, hadde to barn fra før, var over 35, hadde boligproblemer, i tillegg til kvinner hvor fødselen medførte fare for deres helse, som kunne utføre aborter. Dette førte til at tallet på lovlige aborter sank. På 1980-tallet ble flere restriksjoner fjernet, og komitéene som tidligere måtte godkjenne abortforespørlene forsvant. Abort ved forespørsel ble så å si tillat. Som et resultat av dette oppsto det grupper som «Fosterets forsvarere».⁶⁹

Kvinner skulle også inn i arbeidsmarkedet, og på 1980-tallet jobbet 95 prosent av kvinner fulltids. Likevel tjente de mindre enn menn og man fortsatte å se på menn som hovedforsørgerne og kvinners hovedansvar som barn og hjem. I begynnelsen var barnepassinstitusjonene så dårlige at det var vanskelig for kvinner å kombinere jobb og barn.⁷⁰

Familier med barn hadde høy prioritet i de politiske beslutningene, særlig på grunn av den lave fruktbarheten i landet. Flere tiltak ble satt i gang for å oppfordre kvinner og familier til å få flere barn. Som nevnt ble det gitt flere bevilgninger til barnefødsler. Det sosiale politikken oppfordret til fulltidsmorskap. Foreldrepermisjonen (for mødre) GYES (Gyermekgondozási Segély) ble introdusert i 1967 og var et eksempel på dette. Med den kunne kvinner midlertidig forlate jobben i 2,5 år, og i 6 måneder mottok de støtte tilsvarende sin forestående lønn, og i 2 år mottok de en fastsatt sum fra staten. For å være berettiget støtte måtte mødrene ha vært i fulltidsjobb 12 måneder før fødsel eller 12 av 18 måneder før fødsel. Den ble kun gitt til arbeidende mødre, fedre fikk kun støtte hvis moren var for syk til å ta seg av barna. GYES ble utvidet til tre år med permisjonsstøtte i 1969 for blant annet å ta hånd om «the biological and psychological need of motherhood».⁷¹ I 1978 var 90 % av mødrene

⁶⁹ Gal 1994: 263-265.

⁷⁰ Olga Tóth, «No Envy, No Pity», i Nanette Funk og Magda Mueller (red.), *Gender Politics and Post-Communism: Reflections from Eastern Europe and the Former Soviet Union*, New York 1993: 214-215, 218-219.

⁷¹ Lynne Haney, «'But We Are Still Mothers': Gender and the Construction of Need in Post-Socialist Hungary», *Social Politics*, 1997, 4, 2: 208-244, her 212-214.

berettiget støtte. Ordningen ble svært populær, men ble også kritisert for å gjenintrodusere tradisjonelle arbeidsdelinger i familien.⁷²

Det ble også introdusert andre kortere permisjonsordninger, barnebidragsordninger og barneoppdragelses-opplæringsprogram. Konsekvensen av det sistnevnte ble at mange mødre ble dømt for å være inkompetente mødre og at barna deres ble plassert under statlige institusjoner: Dette gjaldt særlig barn av sigøynerfamilier, ettersom de ikke levde opp til hygieniske og næringsmessige standarder som ble ansett for riktige av de som kontrollerte barneoppdragelsen.⁷³

Etter flere økonomiske problemer ble permisjonsordningen (GYES) knyttet til inntekt, og klaseskillet økte. GYES ble i 1985 delt i tre.⁷⁴ Ifølge Lynne Haney var målet å lokke middelklassekvinner til å ta i bruk systemet. Derimot var de andre lovreformene rettet de «trengende».⁷⁵ Disse ulike permisjonsordningene og barnebidragsordningen var kilde for stor debatt hos de ulike partiene etter 1989, og det har opp gjennom årene blitt foretatt flere endringer på feltet.

Utover 1980-tallet og i oppgjøret mot kommunistregimet på slutten av 80-tallet ble antifeministisk retorikk mer fremtredende, særlig i kombinasjoner med den nasjonalistiske retorikken. Gyula Fekete, en av grunnleggerne av partiet Det ungarske demokratiske forum (MDF), hevdet blant annet at feminister var «murderers of mothers».⁷⁶

2.1.6 Nasjonalismens rolle i kommunistregimets fall

Det kan hevdes at nasjonalisme spilte en viktig rolle også i 1988-90. I denne perioden oppsto nye politiske parti, eller gamle parti gjenoppsto. En sentral del av programmene til opposisjonspartiene var kravet om uavhengighet. Men det var også tanker om at landet var i en nasjonal identitetskrise, at ungarere hadde glemt hva det ville si å være ungarer, og at ungarere visste for lite om landets historie. Den kommunistiske ideologien ble sett på som årsaken til dette. Andre bekymringer for de forskjellige opposisjonspartiene var den synkende fruktbarheten i landet og problemet med at ungarske minoriteter i nabolandene ble

⁷² Haney 1997: 214; Tóth 1993: 216-217.

⁷³ Haney 1997: 215-218.

⁷⁴ En form for permisjon for mødre som varte i 6 måneder etter fødsel (Gyermekágyi Segély), GYED (Gyermekgondozási díj) overtok for den forrige og varte i 18 måneder på 75 prosent av morens tidligere lønn. GYES ga 6 måneders støtte på en fastsatt rate. Haney 1997: 225.

⁷⁵ Haney 1997: 225.

⁷⁶ Huseby-Darvas 1996: 171; se også kapittel 1.2.3.

diskriminert.⁷⁷ Igjen kom altså ungarsk diaspora i nabolandene opp i den politiske diskusjonen og på den politiske agendaen.

15.mars 1989, på årsdagen til revolusjonen i 1848, fant de første store demonstrasjonene mot kommunistregimet sted. Opposisjonen var opptatt av å beskytte nasjonal identitet, de var opptatt av rettighetene til ungarsk diaspora, og krevde samtidig fri markedsøkonomi og demokratiske parlamentariske institusjoner. Ved det første frie valget 25.mars 1990 var det et nasjonalistisk parti, Det ungarske demokratiske forum (MDF) som kom til makten med József Antall som statsminister. Det kan være av interesse å observere at mange ledende parti- og regjeringsmedlemmer, inkludert statsministeren var eksperter i ungarsk 1800-tallshistorie.⁷⁸

2.1.7 Nasjonalistisk politikk og diskurs frem mot 2012, og kvinner

Nasjonalisme spilte altså en viktig rolle i årene frem mot regimets fall og i det første frie valget. De tre dagene som ble ansett som viktigst for ungarere ble nasjonale helligdager: 15.mars til minne om revolusjonen i 1848, 23. oktober til minne om revolusjonen i 1956, og 20.august skulle man feire den ungarske kongen, Stefan I (1000-1038) eller Sankt Stefan, som kristnet landet og som er regnet som statens grunnlegger. Sankt Stefans «hellige krone» ble på ny symbolet på statens suverenitet, som den også hadde vært under Horthy-regimet. Kronen symboliserte også Stor-Ungarn (før Trianon).⁷⁹ Under Fidesz' første regjeringsperiode (1998-2002) ble kronen flyttet fra nasjonalmuseet til parlamentet. Peter Kenez hevder at å gjøre kronen til et politisk symbol istedenfor en historisk relikvie «signalled a return to the rhetoric of the Horthy regime and warned neighboring countries that the government in some form»⁸⁰ hadde legitime interesser i landene som en gang var en del av Ungarn.

Våpenskjoldet og militæruniformene ble også endret tilbake til slik de hadde sett ut før kommunisttiden. Gatenavn som hedret kommunister eller sovjetiske generaler ble endret tilbake. Man begynte også å felle ned monumenter fra kommunisttiden til fordel for nye som symboliserte viktige hendelser i ungarsk historie.⁸¹ Altså var det forsøk på å distansere seg fra den kommunistiske fortiden.

⁷⁷ Laszlo Deme, «Liberal Nationalism in Hungary, 1988-1990», *East European Quarterly*, 1998, 32, 1: 57-82, her 60-67.

⁷⁸ Deme 1998: 68, 70-71; Kontler 2009: 486.

⁷⁹ Deme 1998: 72-76.

⁸⁰ Kenez 2006: 289-290.

⁸¹ Deme 1998: 73-76; Foote et al. 2000: 308-310.

Noe av det første parlamentet gjorde var også å inngå bilaterale avtaler med nabolandene for å beskytte ungarske minoriteter. Man så et skifte fra mellomkrigstiden, hvor Trianon-revisjon hadde særlig dreid seg om å få tilbake landområder, mens nå var fokuset hos de fleste partiene menneskene, de etniske ungarske minoritetene i nabolandene.⁸² Fidesz mente avtalene med nabolandene ikke var gode nok, og vedtok derfor i 2001, Statusloven, som ga såkalte «identitetskort» til etniske ungare i nabolandene som ønsket det. Dermed fikk de privilegert tilgang på det ungarske utdannings- og arbeidsmarkedet.⁸³

På 1990-tallet og 2000-tallet så man også flere ekstremistiske nasjonalistiske parti oppstå. De mest radikale, ekstremistiske nasjonalistiske partiene var først Det ungarske sannhets- og livspartiet (MIÉP),⁸⁴ som ble oppløst etter hvert, og i 2003 ble Jobbik (Jobbik – bevegelse for et bedre Ungarn⁸⁵) opprettet. Lederen i MIÉP, István Csurka, var blitt kastet ut av MDF, da hans antisemittiske retorikk, skadet partiets rykte. MIÉP, og deretter Jobbik, kan sies å være etniske nasjonalistiske parti, med sterk irredentisme, fremmedfiendtlighet, rasisme, antisemittisme, antikommunisme, antikapitalisme, antiliberalisme, antiglobalisme og er EU-fiendtlige. Jobbik endte i 2010 opp med å få nesten 17 % av stemmene, noe som viser at deres tanker hadde stor støtte i befolkningen.⁸⁶

Hos de fleste partiene var det ikke bare utenrikspolitikken som dreide seg om nasjonale spørsmål. Også sosiale spørsmål ble spørsmål knyttet til nasjonens velferd. Den sakte demografiske veksten i Ungarn var en bekymring for alle partiene.⁸⁷ Såkalte «frigjorte kvinner» ble sett på som en fare for det ungarske folk. Idealet var at kvinner skulle være gode koner, mødre og omsorgspersoner. Blant nasjonalistene på slutten av 1980-tallet og starten av 1990-tallet ble «frigjorte kvinner» sett på som unaturlig, og sett på som en trussel for nasjonen. Tap av mennesker gjennom abort eller unngåtte graviditeter (gjennom prevensjon) ble sammenlignet med historiske militære tap. Kommunismen hadde ifølge nasjonalistene

⁸² Dreisziger 2001: 54; Deme 1998: 72.

⁸³ Jon E. Fox og Peter Vermeersch, «Backdoor Nationalism», *European Journal of Sociology*, 2010, 51, 2: 325-357, her 339.

⁸⁴ MIÉP – Magyar Igazság és Élet pártja: Igazság kan bety både sannhet og rettferdighet.

⁸⁵ Jobbik Magyarorszáért Mozgáalom. «Jobb» kan på ungarsk bety både «bedre» og «høyre». «Jobbik» kan ses på som en definitiv form av «jobb», det vil si «det bedre» av to konkrete, individuelle enheter.

⁸⁶ Katalin Halasz, «The Rise of the Radical Right in Europe and the Case of Hungary: 'Gypsy crime' defines national identity?», *Development*, 2009, 52, 4: 490-494, her 492-493; Kontler 2009: 489; Fox og Vermeersch 2010: 344-346.

⁸⁷ Dreisziger 2001: 50; Fox og Vermeersch 2010: 330.

snudd kvinner mot morskapet. De kristen-nasjonalistiske partiene MDF, Det uavhengige småbrukerpartiet (FKgP) og Det kristen-demokratiske folkepartiet (KDNP) viste gjennom sine valgkampanjer at de ønsket at kvinner skulle komme tilbake til hjemmet. Men heller ikke de liberale partiene, De frie demokratene (SZDSZ) og Fidesz viste særlig interesse i kvinners rettigheter i sine uttalelser.⁸⁸

Den sosialistiske- og liberalistiske koalisjonsregjeringen kom i 1995 med en innsparingspakke (Bokros-pakken) som trådte i kraft i 1996. Her ble det gjort store endringer i velferdssystemet, særlig var foreldrepermisjons- og barnebidragsordningene offer for endringer. Alle barnebidragsordningene ble knyttet til inntekt og det var kun de familiene som hadde inntekt under 19 500 forint per person/måned som var berettiget støtte. Dermed kom store deler av middelklassen utenfor denne ordningen. Permisjonsordningen gjennomgikk også endringer. GYED ble avskaffet og GYES ble tilknyttet inntekt og tidsperioden ble endret fra 3 år til 24 uker med støtte. Mange ungarske mødre ble ikke hørt da de stilte spørsmål om endringenes grunnlovsstridighet.⁸⁹

Den nasjonalistiske opposisjonen argumenterte for familien som nasjonens grunnlag og sa at familiepolitikken skulle sikte på å oppmuntre til flere barn, og enkelte parti fokuserte på den rette sorten barn. Kvinner ble dermed i diskusjonene kun diskutert som mødre.⁹⁰ Fidesz var ved Bokros-pakkens introduksjon blitt en del av den nasjonalistiske opposisjonen. Det kan nevnes at Ungarn var i det første tiåret av 2000-tallet verdensledende når det kom til familiepolitikk, ifølge en undersøkelse av OECD i 2007 brukte Ungarn mer enn 3% av BNP (GDP) på familiestøtteordninger, hvor foreldrepermisjonsordningen var størst.⁹¹

2.2 Fidesz

Siden Fidesz ble opprettet i 1988 har de stadig bevegde seg lengre mot høyre, og har også tatt til seg retorikk fra mer radikale og også ekstreme parti for å holde seg til makten. Likevel er

⁸⁸ Joanna Goven, «New Parliament, Old Discourse? The Parental Leave Debate in Hungary», i Susan Gal og Gail Kligman (red.), *Reproducing Gender: Politics, Publics and Everyday Life after Socialism*, Princeton, New Jersey 2000: 286-304; Fidesz var på dette tidspunkt et liberalistisk parti.

⁸⁹ Haney 1997: 227.

⁹⁰ Goven 2000: 286-304.

⁹¹ Tomasz Ingot, Dorottya Szikra, Cristina Rat, «Continuity and Change in Family Policies of the New European Democracies: A Comparison of Poland, Hungary and Romania. Part II: Path Dependence and Path Departure in Family Policies since 2000», *NCEEER working paper*, Seattle 2011: 18.

det viktig å bemerke at Fidesz som et nasjonalistisk, kristen-konservativt parti viderefører en del tanker som har vært gjeldende i lengre tid.

2.2.1 Fra liberale til konservative

Fidesz ble grunnlagt av universitetsstudenter i mars 1988 som en ungdomsorganisasjon som skulle konkurrere mot Kommunistpartiets ungdomsorganisasjon (KISZ). I begynnelsen var og presenterte Fidesz seg som liberale og radikale. Deres program vektla blant annet privat eierskap, markedsøkonomi og minimal statlig innblanding i økonomien. Det uttrykte også viktigheten av menneskerettigheter, delingen mellom kirke og stat og et liberalt demokrati. Samtidig var Fidesz imot en sentralisert partistruktur. Dette var en av grunnene til at de grunnla seg som en ungdomsorganisasjon med 35 års aldersgrense for medlemskap. Allerede i det første frie valget våren 1990 kom Fidesz med i parlamentet. Fidesz kritiserte tidlig den første regjeringens nasjonalistiske og konservative politikk, som de mente begrenset demokratiet.⁹²

Allerede rundt 1992 skjedde det endringer i flere partier, det dreide seg for eksempel om ideologisk ståsted og hvilke parti man ønsket å inngå samarbeid med. Fidesz var også et eksempel på dette. På den femte partikongressen i Debrecen våren 1993 fjernet Fidesz den øvre aldersgrensen på 35 år for medlemskap, og introduserte en sentralisert og hierarkisk partistruktur. Fra da av kunne Fidesz regnes som et politisk parti. På kongressen ble Viktor Orbán valgt som leder av partiet. Det førte til splittelser, og noen forlot Fidesz til fordel for det liberale partiet Alliansen for frie demokrater (SZDSZ). De som forlot partiet kritiserte de resterende for å ha snudd seg mot høyre. Likevel gikk Fidesz i valgallianse med SZDSZ før valget i 1994 med ønske om å fjerne den konservative regjeringen. Men dette partiet så også muligheten til å samarbeide med det postkommunistiske Ungarske sosialistpartiet (MSZP), et parti som Fidesz anså for å være verre enn den konservative regjeringen. MSZP vant valget i 1994, og de valgte å samarbeide med det liberale SZDSZ.⁹³

⁹² Csilla Kiss, «From Liberalism to Conservatism: The Federation of Young Democrats in Post-Communist Hungary», *East European Politics and Societies*, 2003, 16, 3: 739-763, her 741, 743; Bill Lomax, «The 1998 elections in Hungary: Third time lucky for the young democrats», *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 1999, 15, 2: 111-125, her 112-113.

⁹³ Lomax 1999: 113-114; Kiss 2003: 742-743; Kontler 2009: 487; Brigid Fowler, «Concentrated orange: Fidesz and the remaking of the Hungarian centre-right, 1994-2002», *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 2004, 20, 3: 80-114, her 83.

2.2.2 Fidesz' vei til makten

Fidesz innså at deres liberale standpunkt ikke kunne konkurrere med det største liberalistiske partiet, SZDSZ. Derfor erklærte de sitt mål om å bli det største partiet på det kristen-nasjonalistiske høyre. I 1995 erklærte de sitt ønske om å bygge et «borgerlig» Ungarn, basert rundt middelklassen, og endret derfor partiets navn med å inkludere «Ungarsk borgerparti».⁹⁴ Fidesz begynte å samarbeide tettere med de andre sentrum-høyre-partiene, også de lenger høyre enn dem, og de tok også til seg medlemmer fra disse partiene. På grunn av interne konflikter i de andre sentrum-høyre-partiene, ble mange oppsplittet etter valget i 1994. Fidesz hadde et sterkt lederskap i Viktor Orbán, noe som førte til stabilitet i partiet. Derfor så mange fordelen med å samarbeide med Fidesz. MDF annonserte sammen med Fidesz en «borgerlig allianse» i 1995. Det mer radikale og mer populære opposisjonspartiet, Det uavhengige småbrukerpartiet (FKgP) var også interessert i å samarbeide med MDF, men de ønsket å gå mot Fidesz. Dette førte til splittelser i MDF, hvor de gjenværende, og mer radikale, valgte å samarbeide eller gå over til Fidesz i 1996. Det kristen-demokratiske folkepartiet (KDNP) ble oppløst i 1997 og flere av de moderate medlemmene gikk over til Fidesz. Fidesz opplevde økt popularitet og høsten 1997 var Fidesz det største opposisjonspartiet. Ledende medlemmer av FKgP gikk da også over til Fidesz.⁹⁵ I 1998 lå Fidesz 4 % bak det sosialistiske partiet, og samarbeid med MDF var ikke nok til å forme regjering. Dermed så Fidesz også seg nødt å samarbeide med det mer radikale FKgP. De tre partiene dannet koalisjonsregjering.⁹⁶

2.2.3 Fidesz i regjering, og i opposisjon

Fidesz satt i regjering fra 1998 til 2002 og fra 2010 til 2014,⁹⁷ da i koalisjon med KDNP. Fidesz var også opptatt av etniske ungarere utenfor landegrensene. Tanker om å samle den ungarske nasjonen ble gjeldende og kan symboliseres med den nevnte Statusloven som ble vedtatt så å si enstemmig i parlamentet i 2001. Loven ga privilegerte rettigheter for ungarske minoriteter i nabolandene (unntatt Østerrike) på det ungarske utdannings- og jobbmarkedet. Om de ønsket kunne de skaffe seg identitetskort for å vise sin avstamning.⁹⁸ Viktor Orbáns

⁹⁴ Kiss 2003: 744, 755-756; Lomax 1999: 115.

⁹⁵ Fowler 2004: 80-90; Lomax 1999: 116-117.

⁹⁶ Lomax 1999: 119-122.

⁹⁷ Her fokuseres det på deres politikk frem mot 2012.

⁹⁸ Stephen Deets, «Reimagining the Boundaries of the Nation: Politics and the Development of Ideas on Minority Rights», *East European Politics and Societies*, 2006, 20, 3: 419-446, her 441; Fox og Vermeersch 2010: 339.

sentrale ide var tanken om «nasjonal forening» gjennom «nasjonalt samarbeid». I den andre regjeringsperioden kritiserte Fidesz mer eksplisitt Trianon-traktaten etter første verdenskrig, og innførte en lov som ga etniske ungarere utenfor landegrensen statsborgerskap i Ungarn om de ønsket det. Dermed fikk de dobbelt statsborgerskap.⁹⁹

Selv om Fidesz var svært opptatt av nasjonalitetsspørsmålet og å samle den ungarske nasjonen, ønsket de i sin første regjeringsperiode å samarbeide nærmere med Vesten. Ungarn ble medlem av NATO i 1999 og de ønsket også å bli medlem av EU. Fidesz så ikke medlemskap i EU som en hindring, men heller som en mulighet for å samle den ungarske nasjonen. Derfor ønsket de også at nabolandene skulle bli medlemmer også, slik at grensene ble mer åpnet.¹⁰⁰ I den andre regjeringsperioden ble det tydelig at Fidesz begynte å bli mer kritisk til globalisering og også til EU, som Ungarn nå var medlem av.¹⁰¹

I begge regjeringsperiodene var tanken om en sterk stat sentral hos Fidesz. Orbán erklærte at han ville være statsminister for alle ungarere utenfor grensen, men innenlands ville han bare være statsminister for de som «fortjente ham».¹⁰² Den første Orbán-regjeringen introduserte nye regler som toårsbudsjetter og at parlamentshøringene kun skulle holdes hver tredje uke i stedet for hver uke. Dette begrenset opposisjonens mulighet til å komme med sine meninger og til å kritisere regjeringen.¹⁰³ Den andre Orbán-regjeringen opphevet praktisk talt Grunnlovsdomstolens autonomi, blant annet ved å fylle den med personer nær Fidesz. Regjeringen tok også kontroll over media. I tilknytning til Massemedieloven fra 2010 dannet Fidesz en tilsynsmyndighet bestående av Fidesz-vennlige. Fidesz kontrollerte og styrte siden da de offentlige medienes program, det vil si de nasjonale radio- og tv-kanalene, og de tok også i det store og det hele makten over hele mediefeltet.¹⁰⁴

Selv om Fidesz er et nasjonalistisk, konservativ og kristent parti fordømte de det høyreekstreme partiet Jobbik. Men på den andre siden «flørtet» Fidesz med Jobbik og dets

⁹⁹ András Bozóki, «Occupy the State: The Orbán Regime in Hungary», *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 2011, 19, 3: 649-663, her 649-655; Fox og Vermeersch 2010: 340.

¹⁰⁰ Fox og Vermeersch 2010: 331-332, 338, 340; Kontler 2009: 492.

¹⁰¹ Bozóki 2011: 649.

¹⁰² András Bozóki, «Consolidation or Second Revolution? The Emergence of the New Right in Hungary», *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 2008, 24, 2: 191-231, her 199.

¹⁰³ Bozóki 2008: 201; Kiss 2003: 746.

¹⁰⁴ Bozóki 2011: 649-654.

velgere, for å ta til seg mer makt og hindre Jobbik i å få mer makt enn de allerede hadde. De konkurrerer ofte med Jobbik gjennom å adoptere deres diskurser og lovforslag.¹⁰⁵

For Fidesz ble den lave fruktbarheten, og dermed lav demografisk vekst, presentert som et problem. Særlig i regjeringsperiodene ble dette eksplisitt uttalt. Fidesz annonserte mål for befolkningen som for eksempel at «alle gode Ungarere burde ha tre barn»¹⁰⁶. Den første Orbán-regjeringen utførte og implementerte konservativ familiepolitikk. For det første gjeninnførte de GYED som hadde blitt avskaffet gjennom Bokros-pakken og de utvidet igjen GYES til tre år. For det andre innførte de også skatteletter for arbeidende familier med barn. Samtidig bevilget de mer penger til kvinner som midlertidig hadde forlatt jobbmarkedet for å være hjemme med barna.¹⁰⁷ Inntektskriteriet (behovsprøving) i barnebidraget ble også eliminert i denne regjeringsperioden.¹⁰⁸

Disse endringene gikk på ny gjennom endringer under sosialistenes (MSZP) 8-årige regjeringsperiode mellom 2002-2010. I løpet av Fidesz' opposisjonsperiode gjennomgikk barnebidragsordningene motstridende endringer. Først var familiepolitikken svært liberal, men ble etter hvert begrenset mer og mer.¹⁰⁹ Fidesz og KDNP ønsket på ny å endre systemet angående permisjonsordninger og barnebidrag. Likevel kan det nevnes at noen av deres ideer sammenfalt den forrige regjeringens forslag. Også i Fidesz program for valget i 2010 ble det sagt at «hver familie teller»¹¹⁰, at de fattigste familiene måtte hjelpes, i tillegg til å forhindre at middelklasse-familier falt ned i fattigdom.¹¹¹ I programmet var «familie» også en av de viktigste kampsakene.¹¹²

I den nye grunnloven defineres familien som et ekteskap mellom en mann og en kvinne. Det er også ifølge grunnloven statens oppgave å beskytte den ovenfor definerte familien, ettersom den ble sett på som «nasjonens overlevelsesgrunnlag».¹¹³ I tillegg skulle

¹⁰⁵ Fox og Vermeersch 2010: 347.

¹⁰⁶ Kiss 2003: 745.

¹⁰⁷ Kiss 2003: 745; Inglot et al. 2011: 20; Bozóki 2011: 654-656.

¹⁰⁸ Gábor Tóka, «Hungary», i Sten Berglund, Joakim Ekman og Frank H. Aarebrot (red.) *The Handbook of Political Change in Eastern Europe*, Cheltenham, 2004: 311; Eva Fodor, Christy Glass, Janette Kawachi og Livia Popescu, «Family policies and gender in Hungary, Poland and Romania», *Communist and Post-Communist Studies*, 2002, 35, 4: 475-490, her 484.

¹⁰⁹ Inglot et al. 2011: 20-26.

¹¹⁰ Inglot et al. 2011: 27.

¹¹¹ Ibid: 27.

¹¹² Fidesz program 2010: langzsolt.hu, «Nemzeti ügyek politikája»: 20 (sist aksessert 02.10.2015).

¹¹³ kormány.hu, «Article L (1)», i *The Fundamental Law of Hungary* (sist aksessert 02.10.2015).

staten oppfordre folk til å få barn.¹¹⁴ Dette kan være årsaker til at foreldrepermisjonsordningenes tidsperiode ble forlenget på ny - GYED til 2 år og GYES til 3 år. En kan hevde at tradisjonelle kjønnsroller (både kvinnelige og mannlige) ble forsterket under Fidesz, og at deres familiepolitikk særlig var rettet mot mer velstående familier. De ga blant annet skatteletter til arbeidende familier med barn. Jo flere barn, desto større skattereduksjoner. Dette gjaldt imidlertid ikke fattige, arbeidsløse familier. Fidesz intensiverte også kontrollen over familier som ikke sendte barna på skolen: Hvis barnet ikke møtte opp på skolen ved mer enn 50 anledninger mistet familien barnebidraget.¹¹⁵

Orbán-regjeringen og den nye grunnloven økte rollen til religion og tradisjon i samfunnet.¹¹⁶ Kanskje den delen av grunnloven som fikk mest oppmerksomhet internasjonalt var artikkel II under «freedom and responsibility» som fastslår at fosterets liv skal beskyttes fra unnfangelsesøyeblikket.¹¹⁷ Regjeringen ga dermed økt rolle til kristendommen i sin politikk, og stilte seg på en pro-liv linje, særlig fra 2010. Dog skal det sies at abort ikke ble forbudt i Ungarn som følge av dette.¹¹⁸ Likevel kan en slik formulering i grunnloven muligens legge opp til mer innstramning av abortloven.

¹¹⁴ kormany.hu, «Article L (2)», i *The Fundamental Law of Hungary* (sist aksessert 02.10.2015).

¹¹⁵ Inglot et al. 2011: 27-30.

¹¹⁶ Se særlig: kormany.hu, «National Avowal» i *The Fundamental Law of Hungary* (sist aksessert 02.10.2015).

¹¹⁷ kormany.hu, «Article II», i *The Fundamental Law of Hungary* (sist aksessert 02.10.2015).

¹¹⁸ un.org, «World Abortion Policies 2013» (sist aksessert 27.10.2015).

Kapittel 3 - Våre fostres, vår nasjons urne, eller vugge?

3.1 «Det unnfangede livet er en virkelig verdi for staten»

I diskusjonen om fosterets beskyttelse den 12.april 2000 sa István Ivanics følgende:

Det må konstateres, at dette er et veldig kantete spørsmål over hele verden, og det må også konstateres, at det kanskje heller ikke finnes en eneste slik lov foran parlamentet som i en slik grad sikter direkte på mennesket. Altså handler denne fosterbeskyttelsesloven om vår menneskehet, om livet. Alle andre lover slår indirekte ned i menneskets liv. Her handler det ikke om dette. Dette er direkte, personlig også, og taler direkte til alle. Vi skaper nemlig loven om oss og om våre etterkommere, og vi feller også dommen.¹¹⁹

Ved første øyekast på sitatet ovenfor tenker en kanskje at Ivanics anså abort for å være problemet som måtte håndteres. Men hvis en studerer sitatet nærmere, kan en se at Ivanics ikke nevnte abort, men heller fremstilte problemet som at fosteret manglet beskyttelse. I andre ytringer av Ivanics kan en likevel observere at det for ham eksisterte flere problemer som måtte løses. En ting er hva som ble sagt, men en annen ting er hvordan det ble sagt, og å spørre seg hva den egentlige oppfatningen var. Hva ble betraktet og presentert som problemer av Fidesz' representanter, når de snakket om fosterets beskyttelse, om abort, infertilitet og sterilisering? Her analyseres altså deres uttalelser i saker som i bunn og grunn handler om kvinnens kroppslige og menneskelige integritet.

Først og fremst kan en hevde at det ble presentert to underliggende problemer av Fidesz' representanter. Under disse igjen, var det imidlertid andre ting som partiets representanter oppfattet å bidra til at de to hovedproblemene ble større. Den stadige befolkningsnedgangen i Ungarn ble ansett som alvorlig, i tillegg ble det uttrykt hvordan abort hadde en negativ effekt i dette henseendet. Men samtidig ble det også uttalt av flere at abort også var et problem i seg selv, altså noe umoralsk.¹²⁰ Likevel er det vanskelig å si om alle mente at hovedproblemet var demografiske nedgangstider. Hos mange fremkom abort som et problem i seg selv, uten noe videre uttalelser om demografiproblemer.

Hvis en tenker på partiet som helhet, og deres nasjonalistiske standpunkt, kan en tenke seg at befolkningsnedgangen for dem var det største problemet som måtte håndteres. Men samtidig vet vi at partiet også økte rollen til kristendommen i sin politikk i perioden det er snakk om, og knyttet kirke og stat nærmere sammen. Det er dermed interessant å se hvem

¹¹⁹ István Ivanics, høring 12.04.2000, dag 133, tale 289.

¹²⁰ Se for eksempel: Monika Keresztes Rónaszékiné, høring 08.03.2011, dag 73, tale 30; Ilona Ékes, høring 17.02.2011, dag 67, tale 86.

som ble satt til å tale om disse temaene, for hos dem var det ikke nødvendigvis befolkningsnedgangen som ble beskrevet som det største problemet. Sagt på en annen måte: Det som ble fremstilt som problemene i ytringene, trenger ikke nødvendigvis å ha vært det som ble ansett for å være det reelle problemet for partiet i sin helhet. En kan tenke seg at effekten av det som ble sagt, for eksempel på lytterne, kan ha vært sterkere når de beskrev abort som umoralsk istedenfor som en lei tendens med tanke på demografiproblemene. Dermed kan en hevde at de to hovedproblemene som ble presentert går over i hverandre. Samtidig er det viktig å bemerke seg at det var forskjeller på hvordan representantene snakket om problemene i de ulike periodene.

3.1.1 «En nasjons og også menneskehetens bevarelse»

Den stadige befolkningsnedgangen i Ungarn ble fremstilt som et problem. Dette kom gjennomgående til uttrykk i diskusjonene.

[...] så godt som hele [den nåværende] loven [om fosterlivets beskyttelse] handler om fjerning av fosteret og ikke om fosterets beskyttelse, derfor må samfunnets grunnverdier i balanseringsinteresse på alle måter inkluderes hit [i lovteksten], og uttrykke at det unnfangede livet er en virkelig verdi for staten, at [staten] står på livets side, og vi må først og fremst støtte dette livets bærer til det, slik at denne sunne balansen gjenoprettes, som kan bety en nasjons og også menneskehetens bevarelse.¹²¹

I april og mai 2000 diskuterer Fidesz' representanter *Loven om fosterlivets beskyttelse*, en lov kunngjort i 1992 under den første demokratisk valgte regjeringen. I den opprinnelige loven listes det opp paragrafer omhandlende verktøy for støtte og beskyttelse av blant annet fosteret, gravide og mødre, i tillegg til paragrafer knyttet til abort.¹²² Loven tillot abort inntil 12.uke, blant annet ved skriftlig forespørsel som beskrev sykdom, alvorlig krisesituasjon, eller stress. I tillegg måtte kvinnen gå til rådgivning og vente en stund før aborten kunne utføres.¹²³

János Halász mente loven fra 1992 hadde hatt en gunstig innvirkning på aborttallet, fordi tallet hadde sunket mellom år 1990 og 1999, og «nesten 25 tusen flere barn ble født».¹²⁴ Samtidig ble det uttalt at en juridisk definisjon av menneskelivets start fra unnfangelsen ville bidra til å redusere aborttallet ytterligere. Tanken var også at dette ville stoppe

¹²¹ István Ivanics, høring 25.05.2000, dag 144, tale 119.

¹²² net.jogtar.hu, «A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. Törvény» (sist aksessert 02.10.2015).

¹²³ Patrick J. Flood, «Abortion and the Right to Life in Post-communist Eastern Europe and Russia», *Eastern European Quarterly*, 2002, 36, 2: 191-226, her 204-205.

¹²⁴ János Halász, høring 12.04.2000, dag 133, tale 81.

befolkningsnedgangen.¹²⁵ Fosteret skulle blant annet beskyttes fordi det kunne bety at *nasjonen og menneskeheten bevares*. Oppfatningen var dermed ikke at fosteret trengte beskyttelse i seg selv, men behøvde det for å sikre nasjonens opprettholdelse. Halász antok at minkende aborttall betydde at flere mennesker kom til verden. Men at aborttallene synker fra et år til et annet trenger ikke nødvendigvis bety at flere mennesker ble født.

I diskusjonen om fosterets beskyttelse ble det ikke ofte uttrykt eksplisitt at fosteret måtte beskyttes for å bevare nasjonen, og for å løse demografiproblemene, men disse tankene var likevel synlige. Disse ble illustrert gjennom måten de beskrev problemene på. István Ivanics mente for eksempel at lovgiverne hadde en viktig oppgave i å sørge for at Ungarn skulle «reprodusere seg selv» og «bli verdige Europas og menneskehetens historie».¹²⁶ Han mente også at «den fosterbærende kvinnen» hadde en viktig rolle i «samfunnets overlevelse, menneskets videre eksistens». ¹²⁷ Selvfølgelig har kvinnen en essensiell rolle i dette, ettersom det bare er hun som kan føde barn. Likevel er det interessant hvordan kvinnen ble definert, som «fosterbærende», og som landets overlevelsesgrunnlag.

9.mai 2005 ble det innsendt et resolusjonsforslag angående «utviklingen av en helhetlig handlingsplan for å løse problemer knyttet til infertilitet».¹²⁸ Forslaget ble innsendt av MSZPs István Ujhelyi og Zsolt Török. Det tilhørende dokumentet omhandlet blant annet beskyttelse av arbeidstakere som deltok i assistert befruktning: For eksempel at kvinner som deltok i assistert befruktning skulle sikres jobbsikkerhet i minimum 1-1,5 år. Parlamentet ba også i dokumentet regjeringen om å forhindre at materiell situasjon og fattigdom skulle være en forhindring i å delta i håndtering av infertilitet. I dokumentet sto også en begrunnelse for forslaget: Blant annet at det var mange par som var infertile, det vil si 1 av 7 ektepar. Videre sto det om de psykiske problemene forårsaket av infertilitet og andre vanskeligheter infertile møter. Det sto også at prisene på medikamenter tilknyttet dette var for høye.¹²⁹

¹²⁵ László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 143; István Ivanics, høring 12.04.2000, dag 133, tale 289.

¹²⁶ István Ivanics, høring 12.04.2000, dag 133, tale 113.

¹²⁷ István Ivanics, høring 25.05.2000, dag 144, tale 119; disse tingene står i sitatetegn som om han har tatt det fra et annet sted. Jeg har ikke funnet det han sier andre steder. Uansett mente han blant annet at dette skulle komme frem i *loven om fosterlivet beskyttelse*.

¹²⁸ «H/16056, a meddőséggel kapcsolatos problémák átfogó kezelésére vonatkozó intézkedési terv kialakítására».

¹²⁹ parlament.hu, «H/16056, a meddőséggel kapcsolatos problémák átfogó kezelésére vonatkozó intézkedési terv kialakítására» (sist aksessert 02.10.2015).

Fidesz diskuterte dette resolusjonsforslaget ved to høringer i juni 2005. Et av problemene som ble fremstilt i diskusjonen angående infertilitet var nok en gang befolkningsnedgangen i Ungarn. Ildikó Bernáth brukte en metafor for å beskrive dette problemet:

Dette innsendte resolusjonsforslaget omfatter flere emnekretser. Alle er enige i at den situasjonen som Ungarn opplever, nemlig befolkningsnedgangen, er bekymringsverdig, siden befolkningstallet fra år til år synker med små byers innbyggertall.¹³⁰

På samme måte ble det uttrykt bekymring over at landet eldes demografisk sett, og at pensjonssystemet ville kollapse som følge av at det ikke var tilstrekkelig med barn:

[...], siden både pensjonsavsetning og medisinsk pleie fungerer på solidaritetsprinsippet. Hvis det ikke finnes noen barn som voksende opp med jobb og sine betalte bidrag forsørger de eldre på grunnlag av solidaritetsprinsippet da vil vi sikkert havne i store problemer.¹³¹

Dermed ble både befolkningsnedgang og at det stadig var for få barn til å ta vare på de eldre uttrykt som et problem. For å løse disse problemene ble behandlingen av infertile ansett som sentralt og nødvendig. Likevel må det nevnes at dette ikke ble uttrykt ofte, men samtidig var diskusjonen svært kort. I motsetning til diskusjonen om fosterets beskyttelse, hvor det så å si kun var menn som tok til orde, var det kun kvinner som tok til orde i denne. Det kan hevdes at det i denne diskusjonen i større grad ble pratet om *kvinnens rettigheter*: Det ble snakket mer om hvordan kvinner ofte ble diskriminert på arbeidsplassen når de deltok i slike program, og at dette var et problem. Det ble sagt at disse kvinnene måtte få jobbsikkerhet, og at hormonbehandlingen var for dyr. Likevel var det et fokus på familier og ektepar som ikke kunne få barn.¹³²

Fra den ovenfor nevnte perioden er det også interessant å se på noen enkelt-taler som ikke direkte handlet om kvinners selvbestemmelsesrett. For også der kan en observere bekymringer over befolkningsnedgang. Viktor Orbán ga under sin første tale etter at partiet igjen kom i opposisjon (2002) uttrykk for behovet for flere barn i Ungarn:

¹³⁰ Ildikó Bernáth, høring 08.06.2005, dag 235, tale 62.

¹³¹ Ildikó Bernáth, høring 08.06.2005, dag 235, tale 78.

¹³² Ildikó Bernáth, høring 08.06.2005, dag 235, tale 62; Erzsébet Stukics Horváthné, høring 14.06.2005, dag 237, tale 381; Erzsébet Stukics Horváthné, høring 14.06.2005, dag 237, tale 389; Erzsébet Stukics Horváthné, høring 14.06.2005, dag 237, tale 399; Éva Vasvári Steinerné, høring 14.06.2005, dag 237, tale 387.

Den borgerlige regjeringen gjorde alt for at familiedannelse i vårt land ikke lengre skulle være et økonomisk spørsmål, men at avgjørelsen mulig skulle tjene livets høyere mening. Den borgerlige regjeringen uttalte, og fulgte denne retningslinjen, at barna er verdi[full], familien er verdi[full], men også verdi[full] for staten. Det er behov for et hvert barn, ikke et eneste ungarsk barn fødes unødvendig til verden.¹³³

Sitatet er tilknyttet til at Orbán rett før talte om problemet med befolkningsnedgang i Ungarn. I sitatet ovenfor la jeg spesielt merke til påstanden om at ethvert *ungarsk* barn ikke fødes unødvendig. Denne tilføyingen er tydelig etnonasjonalistisk, men skiller seg likevel ut fra de andre talene i den første opposisjonsperioden, ettersom fokuset lå på viktigheten at det ble født flere barn, og ikke hvilken etnisitet disse barna skulle ha. Dog er det viktig å ha i mente at det var partiets leder, tidligere og fremtidige statsminister som holdt denne talen, og at det var en av de aller første talene denne perioden.

Problemet med befolkningsnedgang var en av årsakene til Fidesz' fokus på familien, rettere sagt barnefamilier, og familiepolitikk. Det var fostre, barn, mødre og familien som ble beskrevet som verdifull for staten. Som i den forrige regjeringsperioden ble det også de følgende periodene snakket om at en må jobbe for familiedannelse, og å gjøre det enklere for familier å få barn.¹³⁴ Dette kom særlig frem i talene som omhandlet økonomisk familiepolitikk, som var direkte målrettet barnefamilier. Nå er det ikke disse talene som blir sett på her. Men likevel er disse talene også med på å vise hvordan problemet med befolkningstap var en reell bekymring for partiet, og at representantene brukte dette som argument for sine meninger.

For eksempel: I en tale angående «familiebeskyttelse» i 2011 uttalte Melinda Székyné-Sztrémi sine meninger om den demografiske krisen og den forrige regjeringens familiepolitikk. Hun sa at den forrige regjeringen hadde forårsaket at unge «helt fullstendig rykket bort» fra det å få barn.¹³⁵ Årsakene var, mente hun, blant annet at deres familiepolitikk var så dårlig at mange unge ikke ønsket å få barn. Hun mente blant annet at lovgivningen på dette feltet hadde vært motstridende og ustabil. Men hun nevnte også at familien og ekteskapet som verdi ikke hadde blitt vektlagt nok, og mente at de unge var blitt «egget opp» til å anse familieinstitusjonen som «utdatert», og singellivet som «et eksempel å følge».¹³⁶ Hun gikk så langt som å si at: «jeg overdriver ikke hvis jeg sier det, at vi derved var vitner til

¹³³ Viktor Orbán, høring 15.05.2002, dag 1, tale 33.

¹³⁴ Se for eksempel: László Mádi, høring 05.10.2005, dag 252, tale 6.

¹³⁵ Melinda Székyné-Sztrémi, høring 09.12.2011, dag 151, tale 116.

¹³⁶ Ibid.

et slags bevisst folkemord». ¹³⁷ Melinda Székyné-Sztrémi mente altså at den forrige regjeringen var medskyldige i *folkemord*, ettersom de, i hennes mening, hadde bidratt til å devaluere familieinstitusjonen og minke unges lyst til å få barn.

Sammenligner en de foregående periodene med Fidesz' andre regjeringsperiode (her frem til 2012), kan en se forskjeller i hvor eksplisitt det tales om demografiproblemene. Likevel må jeg nevne at de diskusjonene som ble sett på i den andre regjeringsperioden ikke handlet direkte om kvinnens selvbestemmelsesrett. Saker som abort og sterilisering diskuteres i sammenhenger der den nye grunnloven og de demografiske problemene var på dagsordenen.

Ved drøftingen av den nye grunnloven sa blant annet János Kővári at den ungarske nasjonen var i en krisesituasjon, og at den måtte beskyttes i en verden utsatt for en rekke kriser, både økonomiske og miljømessige. ¹³⁸ På samme måte ble det stadig understreket av flere hvordan en måtte stoppe befolkningsnedgangen for å løse andre problemer. Abort og sterilisering ble sagt å forverre den demografiske krisen. ¹³⁹

Det ble ofte sagt at barn (menneske fra unnfangelsen) og familier var det viktigste for å opprettholde nasjonen, og at de dermed måtte beskyttes. Monika K. Rónaszékiné sa for eksempel at:

Nytt liv fødes av to menneskers kjærlighet, [det] sikrer overlevelsen av individets og nasjonens etterfølgere, [og det er] betingelsen for samfunnets bæreevne og økonomiens blodomløp. ¹⁴⁰

Å beskytte livet fra befruktningsøyeblikket var dermed avgjørende for å bevare nasjonen og for å ha en stabil økonomi. Men også familien og ekteskapet ble sagt å trenge beskyttelse, ettersom dets mål ifølge Ékes Ilona var å avle frem barn. ¹⁴¹

I den andre regjeringsperioden var det nettopp en egen diskusjon om demografiproblemene: «Det er høyst nødvendig å stoppe befolkningsnedgangen i Ungarn». ¹⁴² Her ble (naturlig nok) tallet på fødsler og abort knyttet til dette problemet. Monika K.

¹³⁷ Melinda Székyné-Sztrémi, høring 09.12.2011, dag 151, tale 116.

¹³⁸ János Kővári, høring 16.02.2011, dag 66, tale 30.

¹³⁹ Ilona Ékes, høring 17.02.2011, dag 67, tale 86.

¹⁴⁰ Monika Keresztes Rónaszékiné, høring 22.02.2011, dag 69, tale 280.

¹⁴¹ Ilona Ékes, høring 17.02.2011, dag 67, tale 86.

¹⁴² På ungarsk: «A magyar népességfogyás megállításának sürgető szükségessége».

Rónaszékiné mente at Ungarn hadde behov for «immunsystemet og troen til ethvert ungarsk menneske» og behov for «dagens debatt»¹⁴³:

[...] for at [vi] med vanskelig, men standhaftig, [og] kontinuerlig arbeid kan bygge tilbake verdiene, slik at vi skal kunne bli vuggen og ikke urnen til våre fostre og vår nasjon.¹⁴⁴

Det kan dermed sies at det fremkom i hele perioden en tanke om at abort var ugunstig i et land som opplevde befolkningstap, og at fosteret trengte beskyttelse både for å forhindre abort, men også for å løse demografiproblemene. Samtidig ble samme argumenter brukt i diskusjonen med problemer knyttet til infertilitet. Imidlertid uttrykte flere av Fidesz' representanter at abort var et problem i seg selv, og at fosteret også derfor måtte beskyttes.

3.1.2 «Vi må bli pro-liv, livsbejaende»

I diskusjonene som helhet ble det oftere uttalt at abort var noe galt i seg selv, enn som ugunstig i den stadige befolkningsnedgangen. Dette gjaldt også diskusjonen angående sterilisering i den andre opposisjonsperioden (2006-2010). Likevel må en tenke over det faktum, at selv om de fremstilte problemet på denne måten, trenger det ikke nødvendigvis å bety at de ikke også var bekymret over demografiproblemene.

I seg selv er jo abortspørsmålet et moralsk spørsmål, og diskusjoner rundt dette temaet har som regel et slikt preg. I loven med tittelen *fosterlivets beskyttelse*, kan en jo tenke at i selve tittelen ligger et budskap om at dersom fosteret skal beskyttes, må abort være galt. Men det er likevel ikke nødvendigvis slik. For eksempel: Hvis en kvinne har bestemt seg for å beholde barnet, da er det selvfølgelig viktig å beskytte fosteret ved å holde seg unna ting som kan være skadelig for det: alkohol, røyk, enkelte matvarer og intensiv trening. Men hos Fidesz' representanter ble det ikke fokusert på dette. Det ble ytret at fosteret skal v fra befruktningøyeblikket, for å forhindre abort. János Halász mente for eksempel at:

Vi skal ta stilling til et veldig viktig moralsk, etisk spørsmål i tilknytning til det diskuterte lovforslaget, vi skal fatte vår bestemmelse, men om vi bestemmer så eller så, er det kanskje samtidig mulig at vår mening er felles. Nemlig [at vår mening er felles] i det at vi må bli pro-liv, livsbejaende. Vi, de forskjellige partienes politikere, [og] regjeringen må jobbe for at det vokser opp slike generasjoner i vårt land som heller ikke vil tenke tanken om å ta abort.¹⁴⁵

¹⁴³ Monika Keresztes Rónaszékiné, høring 08.03.2011, dag 73, tale 30.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ János Halász, høring 12.04.2000, dag 133, tale 81.

Abort ble i diskusjonene utelukkende sett på som noe umoralsk og ødeleggende man skulle unngå. Til og med å tenke tanken om å ta abort ble sett på som forferdelig og imot livet. Noen representanter understreket at aborttallet måtte gå ned, mens László Surján sa at det var et felles mål at abort ikke skulle forekomme i Ungarn.¹⁴⁶ Abort ble under diskusjonene sammenlignet med drap, eller *tilintetgjørelse*.¹⁴⁷ Men hvis man har en pro-liv innstilling, da er jo avslutningen av et svangerskap det samme som å drepe et fullvoksnet menneske. Det var abort i seg selv som var problematisk.

Også i diskusjonen om sterilisering kom samme tanke til uttrykk: Ildikó Bíró sa for eksempel at «abort betyr tilintetgjørelsen av et foster, mens sterilisering betyr utryddelsen av et helt slektstre».¹⁴⁸ Likevel var det i denne diskusjonen fokus på at aldersgrensen for å sterilisere seg var for lav, og at en ikke var modne til å ta dette valget i for ung alder. Det ble ikke ofte eksplisitt påpekt at sterilisering i seg selv var problematisk. Likevel ble det ikke snakket om i positive ordelag. Det ble sagt at sterilisering ofte fører til selvmord, og at steriliserte kvinner utnyttet i prostitusjon.¹⁴⁹

Både befolkningsnedgang, infertilitet, abort og sterilisering ble altså ansett som problemer som måtte håndteres. I vedlegg 1 har jeg laget en liste over noen problempresentasjoner som ble uttrykt, og som ble ansett å nødvendiggjøre ulike lover eller lovendringer.¹⁵⁰ Disse ovenfor nevnte tingene ble sett på som nasjonsødeleggende. I tillegg ble særlig abort sett på som galt ifølge kristen moral. Noen av disse problemene kan sies å ha vært reelle. At Ungarn opplevde en stadig befolkningsnedgang, noe de hadde gjort i lengre tid, var reelt. Ifølge Det ungarske statistiske sentralbyrået sank befolkningstallet i Ungarn mellom 1998 og 2011 med 294 000 personer (se vedlegg 2).¹⁵¹ På samme måte ble dette sett på som et problem fordi befolkningen ble eldre og eldre, og dermed var det en reel økonomisk bekymring at det ble født for få barn. Men befolkningsnedgangen ble også sett på som

¹⁴⁶ László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 143.

¹⁴⁷ István Ivanics, høring 12.04.2000, dag 133, tale 289.

¹⁴⁸ Ildikó Bíró, høring 24.04.2007, dag 66, tale 144.

¹⁴⁹ Zsolt Horváth, høring 20.11.2006, dag 35, tale 406; László Iván, høring 24.04.2007, dag 66, tale 170; Ildikó Bíró, høring 24.04.2007, dag 66, tale 138; Det skal sies at jeg ikke fant andre taler hvor representantene snakket om prostitusjon og utnyttelse av mennesker. Det er interessant at de bruker dette som argument for å øke aldersgrensen for å sterilisere seg.

¹⁵⁰ Disse problempresentasjonene kommer frem gjennom dette kapitlet, også i underkapitlene som følger.

¹⁵¹ ksh.hu, «Magyar Statisztikai Évkönyv, 2011» [Statistisk årbok for Ungarn, 2011], 2012: 2 (sist aksessert 17.10.2015).

problematisk, ettersom man etter representantenes mening ikke kunne bevare nasjonen. Høye aborttall kan selvfølgelig ha en negativ innvirkning i dette henseendet. Men er løsningen da å forsøke å begrense abortmulighetene?

I diskusjonene kom det samtidig frem andre oppfatninger og antakelser om hva som var underliggende problemer til både befolkningsnedgangen, lave fødselstall og høye aborttall.

3.2 «Det er behov for en omfattende holdningsendring»

Under diskusjonene kom det også frem en oppfatning om at det eksisterte flere problemer, som representantene mente bidro til de største problemene. Det handler altså om de antakelsene og forhåndsoppfatningene som lå til grunn for de ovenfor nevnte problempresentasjonene. Det er også på sin plass å nevne, at de forhåndsoppfatningene og antakelsene som kom til uttrykk, ikke nødvendigvis trenger å være det representantene faktisk mente. Sa de det de faktisk mente, eller sa de det for å få gjennom en lov, eller for å få økt oppslutning?

3.2.1 «Det er veldig stor mangel på kjærlighet [...] i vårt land»

I diskusjonen om fosterets beskyttelse sa István Ivanics at «det er veldig stor mangel på kjærlighet, [og] mangel på solidaritet i vårt land»,¹⁵² og mente dette var en av grunnene til at aborttallene i Ungarn var så høye. Det var menneskets tankegang det var noe feil med, og staten hadde en oppgave i å innprente verdier som Fidesz anså som grunnleggende i det ungarske folks bevissthet.¹⁵³ Pál Kontur sa for eksempel at det ville bli født flere barn hvis «menneskenes mentalitet forandres».¹⁵⁴ Denne tankegangen ble både beskrevet i tilfellet av hvordan de mente den *bør være*, og hvordan de oppfattet at den *var*.

Ungarere ble blant annet beskrevet som å være tradisjonelt barne- og familieelskende og livsbejaende. Det ble sagt at ungarere trengte hjelp til å finne tilbake til disse verdiene.¹⁵⁵ Ungarske folks mentalitet hadde i flere av representantenes oppfatning en del mangler som bidro til de største problemene. For eksempel: degradert moral, manglende oppdragelse, feil

¹⁵² István Ivanics, høring 12.04.2000, dag 133, tale 131-133.

¹⁵³ Se for eksempel: Ilona Ékes, høring 17.02.2011, dag 67, tale 86.

¹⁵⁴ Pál Kontur, høring 20.02.2007, dag 50, tale 146.

¹⁵⁵ Se for eksempel: Monika Keresztes Rónaszékiné, høring 22.02.2011, dag 69, tale 280; Monika Keresztes Rónaszékiné, høring 08.03.2011, dag 73, tale 30.

oppdragelse, umodenhet, mangel på opplysning, uansvarlig seksuell oppførsel, mangel på lyst til å inngå ekteskap, mangel på felles ansvar mellom menn og kvinner, noe som også resulterte i at familieinstitusjonen ble devaluert.¹⁵⁶ Representantene gjorde denne typen mennesker til normen. Dette gjaldt dermed ikke bare kvinner. Likevel handlet det også særlig om kvinner, ettersom disse *manglene* oftest ble nevnt i saker som i så stor grad kan begrense deres rettigheter. Staten hadde altså et ansvar i å endre menneskenes mentalitet, i å ha kontroll over den. Som tidligere nevnt ble det sagt at staten måtte sørge for at ingen en gang skulle tenke tanken om å ta abort.

Gabriella Sz. Bábiné mente at grunnloven kunne spille en avgjørende rolle i det å innprente disse grunnleggende verdiene i folks mentalitet:

Det er behov for en omfattende holdningsendring på samfunnsnivå for at barn skal kunne få velsignelse overalt. Som en grunnleggende forutsetning til dette skal grunnloven også entydig og ettertrykkelig uttale samfunnsviktigheten av ekteskapet og familien, [og] fosterets beskyttelse. I grunnlovsforslaget er alt dette inkludert. Vær vennlig, støtt Ungarns fremtid!¹⁵⁷

I samme tale uttrykte hun også sin bekymring over høye aborttall og uttalte at familien har en sentral rolle i «hele nasjonens beskyttelse».¹⁵⁸ Disse *manglene* var etter representantenes mening dermed en årsak til at abort kunne skje, til at ektepar ble skilt, og til at få barn ble født. Monika K. Rónaszékiné kalte dette for egoisme, og sa at egoisme hadde blitt til mote, ettersom «alt i livet kan erstattes».¹⁵⁹ Hun trakk dette også opp mot demografiproblemene i landet. Og ikke minst: Denne egoismen var en årsak til abort. Ilona Ékes kalte singellivet for egoistisk og kalte det også ufruktbart.¹⁶⁰ Men årsaken til dette var at kvinner ikke «oppfatter sin eksistens naturlige kall»:¹⁶¹ morskapet. Det å bli mor ble definert som naturlig og uselvvisk, og dermed var det å være singel og/eller barnløs unaturlig og egoistisk. Min oppfatning er at Fidesz' verdier ikke skulle snakkes negativt om. Samtidig er det et retorisk virkemiddel å kun

¹⁵⁶ Se for eksempel: János Halász, høring 12.04.2000, dag 133, tale 81; László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 119; László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 157; Tibor Lévai, høring 12.04.2000, dag 133, tale 151; Tibor Gubicza, høring 12.04.2000, dag 133, tale 219; Krisztina Hortobágyi, høring 12.04.2000, dag 133, tale 223; János Kővári, høring 16.02.2011, dag 66, tale 30; Ilona Ékes, høring 17.02.2011, dag 67, tale 86; János Bencsik, høring 24.11.2009, dag 247, tale 38.

¹⁵⁷ Gabriella Szottfried Bábiné, høring 24.03.2011, dag 78, tale 112.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Monika Keresztes Rónaszékiné, høring 08.03.2011, dag 73, tale 30.

¹⁶⁰ Ilona Ékes, høring 20.02.2007, dag 50, tale 74.

¹⁶¹ Ibid.

snakke om disse verdiene i positive ordelag, ettersom de da lettere kan bankes inn i folks bevissthet.

3.2.2 «Fra kjærlighet stammer barna»

Det ble altså hevdet at menneskets mentalitet måtte forandres, at egoisme hadde blitt til mote og at det var mangel på kjærlighet i Ungarn. I diskusjonene ble det uttalt at det å være gravid, og det å få barn, var en velsignelse.¹⁶² I diskusjonen om fosterets beskyttelse beskrev István Ivanics hvorfor det var nødvendig å finne tilbake til denne *kjærligheten* han mente det var mangel på:

Og brorskapet – jeg tror det er klart for oss alle – bygges klart på kjærlighet, gjensidig kjærlighet. I min mening er det også sant [at det bygges på] livet i seg selv. Altså hvis vi vil gi liv, og det vil vi, [hvis vi vil] at fosteret, det unnfangede livet, genuint skal fullbyrdes til liv, da må brorskapet og denne gjensidige kjærligheten fungere på alle samfunnsområder. Fordi ved å pleie noen, [og ved] å hjelpe noen, støtter vi også livet, og hvis vi ikke gjør dette bra, da kan vi ikke gi denne gaven til kvinnen, den blivende moren, at hun også velger livet.¹⁶³

Kjærlighet til den gravide kvinnen ble dermed sagt å være forutsetningen for at hun skulle velge å beholde barnet, og ikke ta abort. Hvis det var mangel på kjærlighet i samfunnet, til livet og den gravide kvinnen, ble det antatt at aborter ville skje. I tillegg ble det å få barn koblet til kjærlighet. Derav ble abort og barnløshet koblet til hat, selv om dette ikke ble sagt eksplisitt. Gjennomgående i diskusjonene ble det brukt positivt ladde ord som kjærlighet og velsignelse når de snakket om barn og graviditet. Disse tingene skulle det ikke snakkes negativt om. I motsetning til dette ble det ofte brukt negative ord om alt som var imot det Fidesz definerte som *livet*. Særlig i den andre regjeringsperioden kan vi se den økte rollen kristne verdier fikk i diskusjonene, og dermed ble slike positivt ladde ord, i tillegg til religiøse begreper, om barn, svangerskap, familie og ekteskap som nevnt ovenfor brukt gjennomgående.

Nytt liv fødes av to menneskers kjærlighet, [...]. Men denne reproduksjonen er ikke en menneskelig oppfinnelse, men er om du liker det eller ikke Guds intensjon, bare mellom en mann og en kvinne kan en komme dit, det er ikke et spørsmål om tro, men fakta. Slik gjenopprettes familiens korrekte definerte begrep[.]¹⁶⁴

¹⁶² Se for eksempel: Ilona Ékes, høring 08.03.2011, dag 73, tale 116; i denne talen gjentok hun også at singellivet var egoistisk og at kvinner ikke oppfatter sin eksistens naturlige kall.

¹⁶³ István Ivanics, høring 12.04.2000, dag 133, tale 289.

¹⁶⁴ Monika Keresztes Rónaszékiné, høring 22.02.2011, dag 69, tale 280.

Først og fremst ble det gjort til et ansvar for alle at kvinnen *velger* livet. Men for det andre ble disse tingene også gitt en religiøs dimensjon: det å få barn er Guds intensjon. Ordet *naturlig* ble oftere brukt på denne måten, heller enn naturvitenskapelig. Kvinner er de eneste som kan bli gravide, og slik sett er det en del av naturen, men ordet ble heller brukt i en kristen kontekst. For eksempel sa Ilona Ékes at kvinner ikke fornemmer sitt «naturlige kall»:¹⁶⁵ kallet fra oven.

Det ble også sagt at barn dør i mangel på kjærlighet. Tibor Lévai sa for eksempel at «årsaken til tidlig spedbarnsdød er morens avvisning»¹⁶⁶, og hevdet at moren allerede starter å avvise barnet fra unnfangelsen. Her kan en spørre seg om han definerte et *spedbarn* som å allerede eksistere fra unnfangelsen. På den ene siden var kjærlighet til den gravide kvinnen en forutsetning for at hun skulle velge å beholde barnet, uten den kunne hun ikke på noen som helst måte ønske å beholde det. I den forstand ble kvinnen gjort uskyldig. På den andre siden ble det sagt at barn dør i mangel på kjærlighet fra moren, og i den forstand ble hun ansvarlig, skyldig. Men i diskusjonen om fosterets beskyttelse var det særlig denne umyndiggjøringen av kvinnen som kom til uttrykk.

3.2.3 «Mannssamfunnets egoisme»

Både Monika K. Rónaszékiné og Ilona Ékes nevnte *egoisme* som en av grunnene til at aborter kunne skje og til at tallet på ekteskapsinngåelser sank. I diskusjonen angående fosterlivets beskyttelse kom det stadig frem en oppfatning at det er noe eller noen som tvinger kvinnen til å ta abort. László Surján's holdning illustrerer dette: «[M]oren blir aldri frivillig kvitt med fosteret. Abort, [...], er et tegn på mannssamfunnets egoisme».¹⁶⁷ Det var altså ikke kvinnen som hadde et ansvar for at abort skjer: Hun ble fremstilt som uskyldig. Kvinnen ble gjort til et offer for patriarkatets dominans i den forstand at menn ble ansett for å tvinge kvinner til å ta abort. Kvinnen ble dermed også umyndiggjort, hun hadde ingen selvstendighet. Når jeg bruker ordet *umyndiggjort*, er det fordi jeg tolker denne måten å tale på, som om kvinner ikke bestemmer over seg selv, og at det er andre som tar valget for dem. Dette er et interessant diskursivt grep som understreket menns ansvar i høye aborttall, mens kvinnen ble beskrevet

¹⁶⁵ Ilona Ékes, høring 20.02.2007, dag 50, tale 74.

¹⁶⁶ Tibor Lévai, høring 12.04.2000, dag 133, tale 151.

¹⁶⁷ László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 167.

som en som vil gi etter for naturens lover og føde barn. Det er dermed menn som forhindrer kvinner i å få barnet som de selv ønsker.

Det fremkom som et problem at kvinner ikke har kontroll over sin egen kropp, samtidig som viktigheten av å begrense mulighetene til å ta abort ble uttrykt. I diskusjonen kom det flere ganger frem at det som var målet med *Loven om fosterlivets beskyttelse*, nettopp var å begrense abortmulighetene og å senke aborttallet.¹⁶⁸ László Surján hevdet også at «praktisk talt alle»¹⁶⁹ uttrykte at de ønsket et Ungarn hvor abort ikke forekom. Uansett om representantene ytret at kvinner tvinges til abort, eller de sa at en måtte begrense abort, så ble kvinnen gjort passiv: Hun hadde ingen mulighet til å agere, hun fikk ikke påvirke sin egen situasjon. Dermed hadde hun ingen kroppslig integritet.

Også i andre uttalelser kom det frem en oppfatning om at kvinnen som offer var normen i samfunnet, gjennom måten hun ble beskrevet på.

[Skyldfølelsspørsmålet] er inni legen, og det er i kvinnen, som føler det slik at livet, menn, svigermoren eller andre, den materielle situasjonen tvang henne til det. Det gir henne dårlig samvittighet, derfor det såkalte post-abort-syndromet, som forårsaker flere og flere vanskeligheter for psykiaterne.¹⁷⁰

På samme måte kunne en observere antakelser om at alle kvinner ønsker barn. Det var den barnesøkende kvinnen som ble gjort til normen, og dette kvinneidealet ble gitt forrang. En kvinne som ikke ønsker barn ble gjort til noe unormalt, hun ble det heller ikke snakket om. Det samme gjaldt kvinner som tar abort av egen fri vilje: I diskusjonen fremsto hun ofte som ikke-eksisterende.

Imidlertid forekom det i diskusjonen stadige skiftninger i hvem som ble pålagt skylden i abort, altså hvem som hadde ansvaret. Det er tydelig at det alltid er noe eller noen som har skylden for at abort skjer. Det kunne være kvinnen selv, mannen, kvinnens lege, materiell situasjon, eller manglende familiebeskyttende institusjoner.¹⁷¹ Likevel er det kvinner som til syvende og sist utfører abort, så på en måte ble alle gjort skyldige i at aborter skjer.

¹⁶⁸ Se for eksempel: Krisztina Hortobágyi, høring 12.04.2000, dag 133, tale 223; István Ivanics, høring 25.05.2000, dag 144, tale 119.

¹⁶⁹ László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 143.

¹⁷⁰ László Surján, høring 25.05.2000, dag 144, tale 115.

¹⁷¹ Se for eksempel: László Surján, høring 25.05.2000, dag 144, tale 115; János Halász, høring 12.04.2000, dag 133, tale 81.

I Fidesz' andre regjeringsperiode kom ikke slike tanker om kvinnen som et offer for patriarkatet like sterkt til uttrykk. Det var heller livet (mennesket fra unnfangelsen), ekteskapet og familien som var ofre i et land truet av ulike kriser. Disse måtte beskyttes. Det er interessant at de i denne perioden til stadighet brukte betegnelsen «livet» om det ufødte barnet, i motsetning til den første perioden der de heller brukte ordet «foster». Etter min oppfatning er dette et klart uttrykk for at partiet hadde tatt til seg enda flere kristne verdier i den andre regjeringsperioden, og tatt et pro-liv standpunkt.

Feil mentalitet ble sett på som et av problemene, hvilket nødvendiggjorde at disse ovenfor nevnte tingene måtte vernes om. Det ble sagt at folk måtte finne tilbake til verdier som hedring av livet, naturens lover og menneskeverdet.¹⁷² I diskusjonen om fosterets beskyttelse var tanken at fosteret måtte skjermes for å blant annet forhindre abort. I den andre regjeringsperioden ble det imidlertid understreket at også familie- og ekteskapsinstitusjonen måtte beskyttes. Grunnlaget for en familie var ifølge Ilona Ékes basert på et ekteskap mellom en mann og en kvinne.¹⁷³ Det ble sagt at det var innenfor ekteskapet et barn kunne føle seg i sikkerhet. János Kóvári sa at:

Hver sosialpolitisk undersøkelse viser at et barn kan føle seg trygg der en mor og en far gir omtenksom oppmerksomhet til dette livet fra unnfangelsen, allerede inne i livmoren også.¹⁷⁴

Det var livet, ekteskapet og familien som trengte beskyttelse, og som måtte defineres for å løse samfunnsproblemer landet sto ovenfor. János Kóvári mente livet trues, og nevnte blant annet abort og legeinnblanding.¹⁷⁵ Ekteskapet og familien ble gitt forrang fremfor single, ugifte, og dermed også aleneforeldre og barnløse. I tillegg kom det frem at barn kun kan føle kjærlighet og trygghet i familien, som ideelt sett var et ektepar med barn. Her kan man stille spørsmål ved om ikke barn uten en av foreldrene kan oppleve kjærlighet og trygghet. Dette var etter min oppfatning det som faktisk ble sagt, selv om det ikke ble uttrykt direkte. En skulle ikke snakke negativt om familien, eller om ekteskapet. Péter Harrach uttalte for eksempel i 2004 at det ikke burde være tillat å bruke ordet *familievold*. Han mente at en heller

¹⁷² Se for eksempel: János Kóvári, høring 16.02.2011, dag 66, tale 30; Ilona Ékes, høring 17.02.2011, dag 67, tale 86.

¹⁷³ Ilona Ékes, høring 17.02.2011, dag 67, tale 86.

¹⁷⁴ János Kóvári, høring 16.02.2011, dag 66, tale 30.

¹⁷⁵ Se for eksempel: János Kóvári, høring 24.03.2011, dag 78, tale 88.

skulle bruke uttrykket «vold begått i privatlivet».¹⁷⁶ Han mente altså at vokabularet til dette temaet skulle omskrives: Man måtte «formilde» diskusjonen om et så alvorlig tema, ved å bruke ord som var mindre støtende for familiebegrepet.¹⁷⁷

Det var livet, ekteskapet og familien som ble gjort til ofre mer enn kvinner i den andre regjeringssperioden. I tilknytning til abort, må det sies at det i diskusjonene om den nye grunnloven ikke snakkes ofte direkte om hvem som har skyld i abort, men det var fokus på at fosteret trengte beskyttelse, og dette kan dermed også begrense eller undergrave kvinnens selvbestemmelsesrett. I diskusjonen om demografiproblemene (2011) uttrykte Gabriella Sz. Bábiné sine bekymringer over abort:

Jeg tror at ethvert ansvarlig tenkende ungarsk menneske er klar over den lurende demografiske krisens tyngde for vår nasjon. Jeg selv, som er mor i en stor familie og troende kristen, opplever det som særlig tungt, at hos vårt tradisjonelt familieelskende folk blir nær halvparten av de planlagte barna ikke født, sågar heller ikke unnfanget. Til gjengjeld kommer heller ikke de unnfangede livene alltid til fødselen. Selv om aborttallet har sunket de siste årene, er likevel informasjonen om at det av 100 levendefødte på landsbasis forekommer 45 aborter, altså nesten 50 prosent av de levendefødte, alarmerende.¹⁷⁸

Det kom altså stadig frem bekymringer over urovekkende høye aborttall i et land med befolkningsnedgang. Manglende lyst til å avle frem barn ble også sett på som foruroligende i dette henseendet. At færre og færre inngikk ekteskap og at flere og flere skilte seg ble på samme måte ansett som et problem. Monika K. Rónaszékiné sa for eksempel at «udisiplinerte, uordnede parforhold», altså ugifte og skilte, var en av årsakene «til at det skjer nær 44 tusen aborter årlig».¹⁷⁹ Ifølge Det ungarske statistiske sentralbyrået var tallet på aborter i 2010 på 40 449 og ikke nær 44 000¹⁸⁰ (se vedlegg 3). Hvor hun har dette tallet fra vet jeg ikke. Uansett kan en si at den ideelle kvinnen for Fidesz ble fremstilt som en gift familiekvinne med barn.

3.2.4 «Livets bærer»

István Ivanics sa i tilknytning til diskusjonen om fosterets beskyttelse at:

¹⁷⁶ Péter Harrach, høring 27.04.2004, dag 145, tale 40.

¹⁷⁷ Noe som kan minne om begrepet «nytale» fra George Orwells roman *1984*.

¹⁷⁸ Gabriella Szotfried Bábiné, høring 08.03.2011, dag 73, tale 98.

¹⁷⁹ Monika Keresztes Rónaszékiné, høring 08.03.2011, dag 73, tale 30.

¹⁸⁰ ksh.hu, «Magyar Statisztikai Évkönyv, 2011» [Statistisk årbok for Ungarn, 2011], 2012: 3 (sist aksessert 17.10.2015).

[...] det unnfangede livet er en virkelig verdi for staten, [staten] står på livets side, og vi må først og fremst støtte dette livets bærer til det, slik at denne sunne balansen gjenopprettes, som kan bety en nasjons og også menneskehetens bevarelse.¹⁸¹

Det å gi fosteret beskyttelse fra unnfangelsen ble gjort til et spørsmål om nasjonens og menneskehetens bevaring. Dette legger i seg selv et stort ansvar over på kvinner. Samtidig er det jo fortsatt slik at det er kvinnen som har den biologiske evnen til å føde barn (med mindre hun er infertil), og dermed til å videreføre menneskeheten, og i den forstand har jo kvinnen i seg selv et ansvar.

Likevel er det interessant å se hvordan dette ansvaret ble fremstilt. Kvinnen ble beskrevet som *livets bærer*, i den forstand ble hun omgjort til et objekt som skulle beskyttes på grunnlag av at hun bærte frem dette livet for *nasjonens bevaring*. Gjennomgående i diskusjonene som helhet ble kvinner omgjort til *kommende mødre, fosterbærende kvinner, gravide og mødre*. På denne måten ble kvinnen definert som et objekt med funksjon. Det ble heller ikke snakket om hennes intensjoner, hva hun selv ønsket eller mente om saken, og hva hun selv ønsket for sitt eget liv. I den forstand ble kvinnens kropp og hennes liv gjort til en arena for kontroll, uten at kvinnen selv hadde noe å si. På den ene siden falt kvinner (som gruppe) sin stemme bort. På den andre siden ble fosteret som ikke har en stemme, gitt en stemme i den ovenfor nevnte diskusjonen. Samtidig ble dette fosterets stemme ført av så å si mannlige politikere. Kvinneidealet ble kvinnen som var eller skulle bli mor. På en måte ble *denne* kvinnen også gjort til normen, fordi de nevnte ikke kvinnen som ikke ønsker barn. Den gravide kvinnen og moren var også idealet i et land med demografiske problemer.

Dessuten er det vesentlig å legge merke til bruken av ordet *nasjon* og begreper som kan gi konnotasjoner til dette ordet. Da er det også nødvendig å ha Fidesz' definisjon av nasjonen i minnet. I denne perioden (1998-2002) var Fidesz opptatt av rettighetene til etniske ungarskere utenfor landegrensene for å samle den ungarske nasjonen, og de jobbet særlig for å gi støtte til arbeidende familier med barn. Gravide ungarske kvinner ble gitt forrang. Ikke-ungarske og fattige kvinner (familier) ble ikke fremstilt som viktig i bevaringen av nasjonen. I Ungarns tilfelle diskriminerer en slik måte å snakke på hovedsakelig romfolk.

En slik kommentar som ovenfor kom ikke ofte eksplisitt til uttrykk i diskusjonen om fosterets beskyttelse. Det ble sjelden sagt direkte at kvinnen er *livets bærer* og dermed nasjonens bærer. Likevel kom dette kvinneidealet indirekte frem gjennom andre ytringer. István Ivanics sa også at:

¹⁸¹ István Ivanics, høring 25.05.2000, dag 144, tale 119.

[...] det er ofte hørt at Ungarn i dag demografisk sett er i en krisesituasjon, [og] Ungarn er et slikt fellesskap, som også skaper et moralsk og materielt fellesskap hvor gjensidig avhengighet er sterk. Denne gjensidige avhengigheten må anerkjennes for fosterbærende kvinner og også for staten.¹⁸²

Kvinnen skulle særlig beskyttes hvis hun var gravid. Staten hadde et ansvar i å beskytte den gravide, men da hadde også kvinnen et ansvar i å beholde barnet. Også i diskusjonen om infertilitet (2005) måtte den kvinnen som potensielt kunne bli gravid få jobbsikkerhet, blant annet på grunn av behovet for flere barn i Ungarn. Likevel må det nyanseres. Selvfølgelig skal kvinner ha arbeidsrettigheter som beskytter dem i tilfellet de skulle bli gravide. Men skal de ha disse rettighetene, fordi det er det som er rettferdig, eller skal de ha dem kun fordi det er essensielt at de føder barn? Gjennomgående i diskusjonene falt kvinners rettigheter ut, men i diskusjonen om infertilitet ble dette tatt opp. Hvorfor? En kan tenke seg at det var et diskursivt grep å snakke om *kvinnens rettigheter*, altså at de tok opp dette for å få gjennom resolusjonsforslaget, og dermed forhåpentligvis også løse demografiproblemene. Ønsket var jo at flere skulle føde barn. Jeg mener det er interessant at jeg fant så få taler som direkte tok opp kvinners rettigheter i perioden på 14 år som jeg gikk gjennom. Det er derav interessant at det blir tatt opp i diskusjonen om infertilitet.

I diskusjonene om den nye grunnloven og demografiproblemene (2011) var det som sagt større fokus på at familien og ekteskapet skulle beskyttes. De skulle vernes om fordi det ble ansett som mer passende å få barn innenfor et ekteskap, men også fordi representantene mente at det var innenfor ekteskapet og familien det var vanligst å få barn.¹⁸³ Det kan godt hende det er slik, likevel var det interessant å se at dette ble brukt som begrunnelsen på hvorfor familien og ekteskapet måtte skjermes. Ifølge Marcell Zsiga var «ekteskapet og familien nasjonens overlevelsesgrunnlag».¹⁸⁴ Men hos Fidesz besto ekteskapet av en mann og en kvinne, og barn var inkludert i deres familiedefinisjon. Aleneforeldre eller ikke-heterofile personer var dermed ikke en del av nasjonens fundament. Fidesz' definisjon av ekteskapet og familien ble symbolet på nasjonen. Håpet om at flere skulle inngå ekteskap og stifte familie kom tydelig til uttrykk. Dette ble ansett som sentralt for å løse demografiproblemene, men også for å bevare tradisjonelle ungarske verdier.

¹⁸² István Ivanics, høring 12.04.2000, dag 133, tale 289.

¹⁸³ Se for eksempel: Ilona Ékes, høring 17.02.2011, dag 67, tale 86.

¹⁸⁴ Marcell Zsiga, høring 23.03.2011, dag 77, tale 122.

Det er ønskelig at den nye grunnloven henter inspirasjon fra kristendommens verdier, særlig det som representerer ekteskapets, [og] familiens posisjon og verdi i samfunnet.¹⁸⁵

Likeledes ble det nevnt at kvinnen også trengte beskyttelse nettopp fordi hun «kan gi liv, hun kan gi mennesker til landet og til menneskeheten».¹⁸⁶ Også barn skulle vernes om med tanke på «den enhetlige ungarske nasjonens fremtid».¹⁸⁷ Saker som omhandlet både gravide kvinners og barns helse ble dermed ofte snakket om i tilfellet av nasjonens bevaring. Moren ble gitt forrang foran den barnløse. Familier og ektepar var mer verdifulle enn single eller ugifte, men særlig mer verdifull enn ikke-heterofile par. Den fruktbare kvinnen ble også gitt forrang foran den infertile. Fosteret, barnet fra unnfangelsen, var jo som nevnt en «virkelig verdi for staten».¹⁸⁸ Gjennomgående objektiveres altså ikke bare kvinnen, men også fosteret og barnet.

3.2.5 «Vi har også et stort behov for statens innblanding i denne saken»¹⁸⁹

Fosteret ble sagt å være en verdi for staten. Det ble stadig uttalt at fosteret og barn var av avgjørende betydning for nasjonens bevaring. Dette kan være en av grunnene til hvorfor Fidesz' representanter mente det var sentralt at staten blandet seg inn i temaer som går på bekostning av kvinnens kroppslige og menneskelige integritet. Det ble sagt at staten hadde et opplysningsansvar: Den skulle gjøre det klart at det lønte seg å få barn. Samtidig ble det sagt at kvinner måtte bli klar over de psykiske følgene av abort, som ble kalt «post-abort-syndromet».¹⁹⁰ Men folk skulle også bli klar over de negative effektene abort hadde i den demografiske situasjonen. Staten skulle ha en sentral rolle i beskyttelsen av fosteret og i å senke aborttallet.

Hvorfor mente Fidesz at staten hadde et ansvar i disse sakene? Forhåndsoppfatningen måtte jo da ha vært at fosteret, familien og ekteskapet måtte vernes om fordi de ble truet av noe eller noen, og/eller at disse var særlig verdifulle. Hvis staten skulle blande seg inn i saker som hadde med kvinners selvbestemmelsesrett å gjøre, betyr det da at oppfatningen var at kvinner selv ikke var ansvarlige nok?

¹⁸⁵ Márta Mátrai, høring 22.03.2011, dag 76, tale 61.

¹⁸⁶ Ilona Ékes, høring 24.03.2011, dag 78, tale 114.

¹⁸⁷ Marcell Zsiga, høring 23.03.2011, dag 77, tale 122.

¹⁸⁸ István Ivanics, høring 25.05.2000, dag 144, tale 119.

¹⁸⁹ István Ivanics, høring 12.04.2000, dag 133, tale 213.

¹⁹⁰ László Surján, høring 25.05.2000, dag 144, tale 115

Ilona Ékes uttalte i diskusjonen om den nye grunnloven at «spredningen av eksempler på ansvarsfull seksuell oppførsel»¹⁹¹ var av stor betydning, men mente både kvinner og menn hadde et ansvar. László Surján sa i tilknytning til diskusjonen om fosterets beskyttelse i 2000 at man kunne forhindre mange aborter i tilfellet av «mer ansvarlig oppførsel».¹⁹² Staten hadde dermed også et ansvar i å sørge for mer *korrekt* oppførsel. Marcell Zsiga sa blant annet at grunnloven måtte fungere på slike områder som bidro til å unngå abort og infertilitet.¹⁹³

Det ble sagt at staten har et opplysnings- og oppdragsansvar, blant annet i det at kvinner måtte vite om de psykiske problemene som følger etter abort:

Her har det kommet til å handle om abortens følgende psykiske kriser som forekommer hos veldig mange kvinner. Årsaken til dette er ikke pro-liv propaganda, – hvis det er lov å si det slik – men abort i seg selv. Derfor skal vi ikke glemme dette! Det er ikke mulig å anklage dem som tror på den sanne helligheten av menneskelivets begynnelse for at de samtidig vil volde denne samvittighetsbyrden. [...] Jeg er fra mange synspunkt villig til å akseptere at en person fritt bestemmer, men bare en godt informert samvittighet kan fritt bestemme, derfor må alle meningene med behørig tyngde tilkomme menneskene, slik at de med behørig tyngde kan bestemme seg.¹⁹⁴

Hvis kvinnen allerede har bestemt seg for å ta abort og ikke ser noe galt ved det, hvorfor vil hun da komme til å ha negative psykiske effekter av det? Det fremkom som at det var viktig å opplyse om de negative effektene ved abort, og sterilisering, slik at kvinner ikke ville velge å ta abort eller sterilisere seg. Hvis de likevel gjorde det, da vil de ha blitt «oppdratt» til å føle skyld og skam, og at de hadde gjort noe galt. Det virker på den ene siden sympatisk at de i diskusjonen om fosterets beskyttelse fratok kvinnen alt ansvaret. På den andre siden kom det frem at hvis ikke kvinnen selv har ansvaret, da må hun ha blitt tvunget til abort. Det forblir usagt at det faktisk finnes kvinner som ikke vil ha barn, og som ønsker å ta abort: De ble indirekte gjort til noe unaturlig, vanhelligende, og personer med manglende samvittighet. Staten hadde dermed et ansvar i å sørge for at menneskene fikk en «godt informert samvittighet», slik at de ville komme til å velge livet. Det var kun dette *valget* som var det rette.

På hvilken andre måte mente representantene at staten hadde et ansvar i slike saker? Jo, dette kom også til uttrykk gjennom hvilke organisasjoner som hadde blitt spurt i de ulike

¹⁹¹ Ilona Ékes, høring 17.02.2011, dag 67, tale 86.

¹⁹² László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 157.

¹⁹³ Marcell Zsiga, høring 23.03.2011, dag 77, tale 122.

¹⁹⁴ László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 119.

sakene. Surján mente at livsbeskyttende organisasjoner måtte blandes inn i spørsmålet om fosterets beskyttelse. Han sa også at en måtte gi barnebidrag til gravide kvinner allerede ved graviditetens tredje måned.¹⁹⁵ János Halász nevnte at Fidesz i tilknytning til loven om fosterets beskyttelse hadde spurt organisasjoner som Det prenatale selskapet og Det nasjonale forbund for store familier.¹⁹⁶ Og i tilknytning til steriliseringsloven hadde blant annet katolske biskoper blitt spurt.¹⁹⁷ Det er interessant at organisasjoner og personer som tydelig er pro-liv ble spurt i saker som handlet om kvinners selvbestemmelsesrett. Likevel er det ikke overraskende med tanke på partiets standpunkt i denne saken. Dog er det interessant at de legitimerte sine tanker og valg ved å bruke disse som rådgivere og ikke en gang lytte til interesseorganisasjoner for kvinner.

3.3 «Historiske erfaringer har vist [...] at de kommende barnas liv må beskyttes»¹⁹⁸

Hvordan og hvorfor har disse problempresentasjonene oppstått, inkludert oppfatningene og antakelsene rundt dem? At befolkningsnedgangen ble sett på med bekymring av ungarske politikere var ikke noe nytt (jfr. kapittel 2). På 1920-tallet sa for eksempel religions- og utdanningsminister Kunó Klebelsberg at kvinner som ikke fødte flere barn og tok morskap alvorlig var en fare for nasjonen. Etter andre verdenskrig lå fruktbarhetsraten i Ungarn under erstatningsnivået. Mellom 1952-53 var abort så å si forbudt, og abort-rettsaker ble utført samtidig som staten førte en befolkningsvekstkampanje. Demografiske problemer ble også senere brukt som argument for å gi økonomiske bevilgninger til barnefødsler, forlenget mammapermisjon og økte barnebidrag. Blant nasjonalistene på begynnelsen av 1990-tallet ble såkalte «frigjorte kvinner» ansett som unaturlig og en trussel for samfunnet. Feminister ble kalt for «the murderers of mothers». Gjennomgående kom temaer som i bunn og grunn handlet om kvinners kroppslige og menneskelig integritet på den politiske dagsordenen, uten at kvinners rettigheter ble diskutert. På samme måte brukte politikerne blant annet antifeministisk, antikommunistisk, og antisosialistisk retorikk i sine taler.

¹⁹⁵ László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 143.

¹⁹⁶ János Halász, høring 12.04.2000, dag 133, tale 81.

¹⁹⁷ Sándor Lezsák, høring 27.06.2006, dag 9, tale 16.

¹⁹⁸ *Historiske erfaringer har vist for samfunnet at det er nødvendig med familieinstitusjonene, og at den må beskyttes, inkludert de allerede fødte og de kommende barnas liv*, Gabriella Szottfried Bábiné, høring 24.03.2011, dag 78, tale 112.

Slike ting har vi da også sett var gjeldende hos Fidesz. Kapittel 2 kan være med på å vise hvordan Fidesz' problempresentasjoner oppsto. Det var ikke nødvendigvis dem som først fremstilte disse tingene som problemer. Likevel er det også interessant hvilke historiske eksempler Fidesz' representanter brukte i diskusjonene og talene det har blitt sett på. Det ble for eksempel uttalt at det var en mangel på kjærlighet i landet, og en manglende lyst hos et tradisjonelt barne- og familieelskende folk til å få barn og å inngå ekteskap. Representantene mente det var behov for en holdningsendring. Samtidig kom noen av representantene også med bemerkninger om hvorfor det var slik, altså hvor slike holdninger kom fra. Nedenfor fokuseres det ikke på de påstandene som tydelig henviser til bekymringer over demografiproblemene, ettersom det allerede har blitt grundig diskutert.

3.3.1 «Som å klaske til en flue»

I diskusjonen om fosterlivets beskyttelse ble det stadig brukt statistikk for å vise til høye aborttall i Ungarn. Men det ble også brukt andre virkemidler for å vise til abort som et problem i seg selv. László Surján snakket blant annet om Kádár-epoken, og uttalte sin mening om at man i denne perioden anså abort som alt for enkelt, og ubetydelig, som «å klaske til en flue».¹⁹⁹ I tillegg sa han:

Her har det blitt snakket mye om aborter – om forebygging, og om alt hva det måtte være. Etter 1956 hoppet tallet på aborter i utrolig grad, vi vet at det gikk over 200 000, og i fødselstallet skjedde det ikke substansiell endring. Det vil si at slike graviditeter ble avsluttet, som i tilfellet av en mer ansvarlig oppførsel ikke ville ha skjedd. Det vil si at vi må bevege oss i retning moralsk ansvarlig parforhold for at det skal bli mulig å gå fremover.²⁰⁰

Surján sa ikke eksplisitt her at mer liberal abortlovgivning etter 1956 var skyld i aborter. Likevel uttrykte han at det skjedde noe i denne perioden som gjorde at folk mye enklere tydde til abort, og at oppdragelsen på denne tiden hadde gjort folk mindre ansvarlig. Med tanke på at Fidesz er et antikommunistisk parti, er det ikke overraskende at en slik negativ konnotasjon til denne perioden ble uttrykt. Surján sa at etter 1956 hadde abort praktisk talt blitt «frigjort»,²⁰¹ og mente befolkningsnedgangen var en *tragedie*.

¹⁹⁹ László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 119.

²⁰⁰ László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 157

²⁰¹ László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 187.

István Ivanics nevnte ikke den stats sosialistiske perioden, men beskrev abort i den andre halvdel av 1900-tallet som *tilintetgjørelse av fostre*²⁰², og uttrykte at abort aldri før hadde skjedd «i en slik organisert og systematisk form»²⁰³ som i denne perioden. Det kan hende han hadde rett i at abort ble utført i større grad i denne perioden enn tidligere. Likevel er det interessant å se hvilke ord han brukte. Han beskrev abort som organisert og systematisk *tilintetgjørelse* av fostre. Dette er et retorisk virkemiddel ettersom det gir tydelige konnotasjoner til folkemord.

Det er tydelig at både Surján og Ivanics mente at abortlovgivningen hadde vært for liberal, særlig fra 1950 og utover. I store deler av denne perioden var Ungarn underlagt kommunistregimet. Surján sa også at «hvis det ikke er mulig å forby abort, da faller en økt oppgave på regjeringen» å sørge for at «familiene i økende grad velger i fosterets favør».²⁰⁴

3.3.2 «Den sosialistiske feminisme»

I en tale angående befolkningsnedgangen i Ungarn snakket Monika K. Rónaszékiné om marxisme og sosialistisk feminisme. Hun hevdet at morskap som følge av det hadde blitt degradert. Hun sa at den marxistiske samfunnsholdningen mente:

[...] at bare den arbeidende kvinnen er samfunnets verdifulle medlem. Den som bare var mor, bare var husfrue fikk nedvurdert klassifisering. Det endelige utfallet ble det, at denne situasjonen ikke fritok kvinnene fra noen andre byrder enn fra sine egne barn. Den største motstander til slike politiske krefter er nasjonal bevissthet og kravet om nasjonal samhörighet[.]²⁰⁵

Hun syntes den sosialistiske feminismen hadde fortært den tidligere kvinnebevegelsen hvor kristne verdier hadde vært sentrale, og hvor kvinnen var familiens «samholdene kraft». Dette kan ses på som en kritikk av den såkalte «frigjorte kvinnen». I tillegg uttrykte hun at nasjonal bevissthet var essensiell i kamp mot slike ideologier: En måtte huske på hvilke tradisjonelle nasjonale verdier en hadde. Som vi så i kapittel 2 ble tanker om nasjonal bevissthet slått hardt ned på under stats sosialismen.

²⁰² Magzatok elpusztítása; István Ivanics, høring 12.04.2000, dag 133, tale 289.

²⁰³ István Ivanics, høring 12.04.2000, dag 133, tale 289.

²⁰⁴ László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 143.

²⁰⁵ Monika Keresztes Rónaszékiné, høring 08.03.2011, dag 73, tale 30.

Ilona Ékes mente også at morskapet ble angrepet fra flere sider. Hun sa for eksempel at «70-årenes feminisme fratok morskapet enhver betydning og rettmessige respekt»,²⁰⁶ blant annet på grunn av at seksuelt samvær ikke lengre betydde at barn ble til, som følge av prevensjon og abort. Både Rónaszékiné og Ékes med flere ønsket tilbake til tiden hvor seksuelt samvær betydde at barn ble til, hvor en anså svangerskapet som «en velsignet tilstand»²⁰⁷ allerede fra befruktningsøyeblikket, i tillegg til en tid hvor ekteskapet, mellom en mann og en kvinne, ble sett på som verdifullt. Idealet for dem var altså den heterofile kvinnen (og mannen) og den barnesøkende familiekvinnen. Likevel sa de ikke at de var imot den arbeidende kvinnen. Dog sa Ékes i en annen tale at en burde revurdere husmor-yrket.²⁰⁸

3.3.3 «Den liberale, individualistiske tilnærmingen»

I diskusjonen om fosterets beskyttelse ble det blant annet ytret at ubegrenset abort var problematisk, og at abort dermed måtte begrenses. Dette skulle loven om fosterets beskyttelse bidra til. Det er illustrerende å se at Fidesz' representanter også kritiserer en tilnærming som de selv var forkjempere av før 1993, nemlig liberalismen. János Kóvári kritiserte liberalisme og individualisme når han holdt tale om den nye grunnloven. Likevel var det liberalisme med tanke på individuell frihet han særlig kritiserte. I denne talen uttalte han at verden og Ungarn sto ovenfor ulike kriser, for eksempel innen miljø og økonomi. Han uttrykte at Ungarn trengte et «organiserende prinsipp» som skulle hjelpe med å beskytte landet i slike kriser. Han mente grunnloven kunne være dette. Så sa han:

Denne økonomiske krisen har en veldig viktig teoretisk bakgrunn som vi må identifisere, fordi dette er den virkelige grunnen til at vi må omorganisere vårt samfunns organiserende prinsipp. Enda ved dette er den liberale, individualistiske tilnærmingen som fundamentalt endret verdens økonomi- og sosialpolitikk de siste tiårene, og som ofte gjennom systemene av det store fellesskap hadde tvingende effekter på oss. Hvor til har den doktrinen som beveget verdens økonomi og sosialpolitikk kommet? Den har kommet dit at også i Ungarn ble fosterlivets utryddelse akseptert, [...], mens befolkningstallet sank til under 10 millioner, mens det fra år til år er 30-40 tusen færre mennesker i Ungarn, i mellomtiden vet jeg ikke hvor mange som kjenner til dette tallet, at vi de siste 60 årene har mistet 6 millioner fostre. 6 millioner. Jeg synes at dette i seg selv er et så tragisk tall som vi må tenke over.²⁰⁹

²⁰⁶ Ilona Ékes, høring 08.03.2011, dag 73, tale 116.

²⁰⁷ Ilona Ékes, høring 08.03.2011, dag 73, tale 116.

²⁰⁸ Ilona Ékes, høring 20.02.2007, dag 50, tale 74.

²⁰⁹ János Kóvári, høring 16.02.2011, dag 66, tale 30.

Kóvári brukte det kollektive subjektet «vi» når han snakket om «å miste fostre», men det er tydelig at det er Ungarn som har mistet disse, eller rettere sagt den ungarske nasjonen. Han brukte heller ikke ordet abort, men *fosterlivets utryddelse*, noe som er et retorisk virkemiddel ettersom utryddelse av fostre høres mer altomfattende, planlagt og organisert ut enn å bare si abort. Det er dermed også et retorisk virkemiddel i den forstand at det skaper assosiasjoner med Holocaust eller andre folkemord. Han bruker uttrykkelig tallet *6 millioner* når han snakker om aborter utført de siste 60 år, og beskrev det som *utryddelse av fosterliv*.

Hva sa Kóvári egentlig her? At liberalisme og individualisme var årsaken til høye aborttall? At for mye individuell frihet fører til abort? Han sa også senere at det som er imot livet må begrenses eller straffes. Altså måtte den individuelle frihet begrenses, samtidig som fosteret, ekteskapet og familien måtte beskyttes gjennom grunnloven. Dermed skulle også abort i hvert fall i teorien begrenses. I tillegg kan det tolkes som han mente abort og liberale holdninger var årsaken til den økonomiske krisen.

3.4 «Det er nødvendig med etableringen av [...] en nasjonal strategi for å presse ned aborttallene»²¹⁰

Måten politikere presenterer eller fremstiller problemene legger begrensninger på deres beslutninger. Hva ble ikke problematisert i måten Fidesz' presenterte problemene på? Likeledes er det viktig å spørre seg hvilke effekter deres problempresentasjoner, og dermed deres beslutninger, kan ha hatt på de personene det ble snakket om.

3.4.1 «Direkte og indirekte utryddelse av uskyldige mennesker er alltid alvorlig umoralsk»

Ilona Ékes uttalte i en tale om den nye grunnloven at «direkte og indirekte utryddelse av uskyldige mennesker er alltid alvorlig umoralsk».²¹¹ I diskusjonene om fosterets beskyttelse og om abort kom det frem en oppfatning om at abort alltid var galt, og det ble blant annet brukt som argument for å verne fosteret fra befruktningsøyeblikket. Når de kun snakket om abort som moralsk galt, og at de derfor måtte begrense det, problematiserte de blant annet ikke at det finnes kvinner som har blitt gravide etter seksuelle overgrep som voldtekt og/eller incest. Å beskytte fosteret fremsto dermed som viktigere enn å hjelpe mennesker utsatt for slike grove handlinger. Samtidig ble det sagt at barn blir til av to menneskers kjærlighet, noe

²¹⁰ Ilona Ékes, høring 17.02.2011 dag 67, tale 86.

²¹¹ Ibid.

som selvfølgelig ikke alltid stemmer. Nok en gang falt stemmen til kvinner utsatt for grove seksuelle handlinger ut fra diskusjonene, og dette ble ikke problematisert. Abort ble dermed alltid presentert som galt, uansett årsak til graviditeten. Skal da de kvinnene som har blitt utsatt for grove seksuelle handlinger føle at de gjør noe moralsk galt ved å ta abort, når de selv har vært utsatt for uetiske handlinger?

På samme måte problematiserte representantene heller ikke at kvinners rettigheter falt utenfor. Det var fosteret som ble beskrevet som en verdi for staten, og på grunn av dette var den gravide kvinnen verdifull: Hun ble gjort til et objekt som skulle brukes for å nå Fidesz sine mål. Spilte det ingen rolle hva den kvinnen som bar dette barnet hadde blitt utsatt for? Hadde det heller ingen ting å si hva kvinnen selv ønsket å gjøre med graviditeten? De mente altså at kvinnen selv ikke skulle ha kontroll over sin egen kropp og sitt eget liv. Dette ble ikke problematisert. Men hadde de problematisert dette, da hadde de vel heller ikke ment at det var greit å hemme kvinnens selvstendighet. Ivanics István mente for eksempel at selvbestemmelsesrett alltid ville skade fosteret.²¹²

3.4.2 «Nedgangen har allerede gått under reproduksjonsnivået»

Som tidligere nevnt ble det flere ganger uttrykt at Ungarn var i en demografisk krise, og dette ble presentert som et av hovedproblemene som måtte håndteres. Monika K. Rónaszekine bekymret seg over at «nedgangen allerede har gått under reproduksjonsnivået».²¹³ Demografiproblemet ble brukt som argument for at fosteret, ekteskapet og familien måtte beskyttes. Med en slik måte å tale om problemet, problematiserte partiets representanter ikke at ubegrenset befolkningsvekst også kan være belastende for et land. Befolkningsnedgangen ble kun sett på som et problem. Samtidig var det fokus på at for få barn ble født, på at landet eldes, og ikke på emigrasjon eller immigrasjon, i hvert fall ikke i diskusjonene jeg så på. Dette er interessant med tanke på at innvandring nettopp kan være en løsning på demografiproblemer, særlig med tanke på å øke tallet på unge som kan forsørge de eldre. Men dette ble ikke av Fidesz sett på som en løsning på problemet.²¹⁴ Allerede i 2006 sa Viktor

²¹² István Ivanics, høring 25.05.2000, dag 144, tale 119; Det skal igjen sies at abort ikke er ulovlig i Ungarn. En ting er lovverket, men jeg ser på hvordan de snakket om abort. Og i diskusjonene falt kvinners rettigheter ut, også kvinner utsatt for seksuelle overgrep.

²¹³ Monika Keresztes Rónaszekine, høring 08.03.2011, dag 73, tale 30.

²¹⁴ Ta for eksempel Ungarns nåværende håndtering av den store flyktningestrømmen. De har i løpet av kort tid bygget gjerder langs grensene til Serbia og Kroatia for å holde flyktninger og migranter ute. Soldater og politifolk vokter også grensene. Det er fortsatt Fidesz og Viktor Orbán som har makten i landet – bbc.com,

Orbán at de skulle «forebygge masseinnvandring»,²¹⁵ og uttrykte at de heller skulle jobbe for at det ble født flere barn i landet.

Når spørsmålet om fosteret beskyttelse og abortspørsmålet bare ble presentert i tilfellet av ikke-ønskede demografiske tendenser som befolkningsnedgang og aldrende befolkning forsvant også den gravide kvinnens rettigheter. Hennes kroppslige og menneskelige integritet forsvant i denne måten å presentere problemet på.

3.5 «Som har tvingende effekter på oss»

Måten politikerne ytret seg om abort, sterilisering, infertilitet og lignende, altså deres gjeldende politiske diskurs, kan ha hatt effekter på hvordan de menneskene det gjaldt så på seg selv og omverdenen. Samtidig kan ytringene også ha lagt føringer på hva som kunne tenkes og sies. Nedenfor ser vi på noen av effektene som ble produsert gjennom Fidesz' problempresentasjoner og deres måte å snakke om disse på. Denne avhandlingen undersøker ikke de «levde effektene» av Fidesz' politikk, men likevel er det vesentlig å diskutere hvilke direkte konsekvenser deres politikk kan ha hatt på menneskene det gjaldt. Det er betydningsfullt å tenke over hva som faktisk ble sagt, og hva som ikke ble nevnt. Hvem falt utenfor? Likeledes er det igjen viktig å spørre seg hvilke forhåndsoppfatninger og antakelser som kom frem i slike måter å ytre seg på.

3.5.1 «Ungarske barn»

Ferenc Koncz uttalte i en tale angående den nye grunnloven 4.april 2011 at «det må fødes tilstrekkelig med ungarske barn», og mente dette var en forutsetning for «ungarskhetens dominans».²¹⁶ Særlig i diskusjonene om den nye grunnloven og om demografiproblemene i den andre regjeringsperioden kom slike tanker om den *ungarske* nasjonen til uttrykk. I denne perioden ble det enda mer eksplisitt brukt ord som *nasjon*, også knyttet til etnisitet. Monika K. Rónaszékiné uttalte at det *ungarske* folk er «barneelskende», men at det fødes for få barn.²¹⁷

«Migrant crisis: Hungary closes border with Croatia» (sist aksessert 27.10.2015); Det ble også i år (2015) satt opp anti-innvandringsplakater i forbindelse med en nasjonal høring angående innvandring og terrorisme. Disse plakatene står skrevet på ungarsk! Her står det blant annet at innvandrere må respektere landets kultur og lover, og at de ikke skal ta ungareres jobber – theguardian.com, «Hungary government condemned over anti-immigration drive» (sist aksessert 27.10.2015).

²¹⁵ Viktor Orbán, høring 08.06.2006, dag 3, tale 12-16.

²¹⁶ Ferenc Koncz, høring 04.04.2011, dag 82, tale 307.

²¹⁷ Monika Keresztes Rónaszékiné, høring 08.03.2011, dag 73, tale 30.

Det er dermed tydelig hvem som falt ut i diskusjonen: Personer av ikke-ungarsk avstamning. I diskusjonene kom det flere ganger til uttrykk slike etnonasjonalistiske holdninger.

Som vi så i kapittel 2 var Fidesz i hele perioden som undersøkes opptatt av å sikre rettigheter til etniske ungarere utenfor landegrensen, i tillegg til å gi økonomiske bevilgninger til arbeidende familier med barn. Samtidig straffet de familier som ikke sendte sine barn på skolen med å ta fra dem barnebidraget. I diskusjonene var det dermed tydelig, selv om det ikke ble sagt eksplisitt, at ikke-ungarske familier, i Ungarns tilfellet gjaldt dette særlig romfolk, falt ut. Romfolkets demografiske mønster er helt annerledes enn de etniske ungarskes: høy fertilitet og mange barn. Dette vil jo potensielt gi et land voksende befolkning. Dette kan også innvandring gjøre. Men i diskusjonene ble det tydelig at det var særlig etnisk ungarske barn og familier som hadde forrang. Altså var både etnisitet og «klasse» viktig i de ulike beslutningene, noe som selvfølgelig kan ha hatt ulike materielle virkninger på de det gjaldt, og dermed ha skapt sosial ulikhet. Samtidig kan det også ha hatt effekter i hvordan både ungarere og ikke-ungarere så på seg selv og andre. Ikke-ungarere og fattige ble plassert lavere på den sosiale rangstigen i diskusjonene. Disse menneskene kan ha følt konsekvensene av å tilegnes lavere status, både materielt, men også i andres behandling av eller holdninger til dem.

3.5.2 «To biologisk forskjellige personer»

I diskusjonene, særlig i den andre regjeringsperioden, ble det uttalt at ekteskapet måtte defineres i grunnloven som mellom en mann og en kvinne, eller mellom «to biologisk forskjellige personer».²¹⁸ Å inkludere denne definisjonen ble sett på som essensielt for å bevare grunnleggende kristne verdier. Ilona Ékes beskrev blant annet ekteskapet som «en manns og en kvinnes mer grunnleggende og mer naturlige fellesskap.»²¹⁹ Også i de andre periodene kom familiens sentrale betydning til uttrykk. Likevel kom ikke viktigheten av å definere ekteskapet på en slik måte frem i de andre periodene.

I diskusjonen om den nye grunnloven falt lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT) utenfor. Disse var ikke en del av det ideelle ekteskapet, eller den ideelle familie ifølge Fidesz' representanter. Idealet var altså den heterofile kvinnen (og mannen). Det ble også uttrykt at barn kunne føle seg mer trygge i et ekteskap basert på disse kriteriene.²²⁰ I en

²¹⁸ Józsefné Mágori, høring 22.02.2011, dag 69, tale 190.

²¹⁹ Ilona Ékes, høring 17.02.2011, dag 67, tale 86.

²²⁰ Se for eksempel: János Kövári, høring 16.02.2011, dag 66, tale 30.

tale om familievold tilbake i 2003 gikk Péter Harrach så langt som å si at vold i familien er vanligere i «alternative samliv» enn i den «klassiske familiemodellen».²²¹ Lesbiske, homofile, transkjønnede og bifile, i tillegg til ugifte ble dermed stemplet som både voldeligere, men også som mindre i stand til å ta vare på barn.

Ekteskapet bestående av en mann og en kvinne ble dermed sett på som *passende* – det var her barn skulle bli født. Det virker også som at ikke-heterofile personer eller ugifte personer ikke skulle snakkes om. Og når for eksempel «single» ble nevnt, var det heller ikke i en positivt konnotasjon, de ble blant annet kalt for egoister. Det ble ikke problematisert at rettighetene til LHBT-personer falt utenfor i en slik måte å definere ekteskapet.

En slik måte å snakke om og definere ekteskapet, begrenset dermed beslutningene, i den forstand at det kun var den heterofile kvinnen eller mannen som ble inkludert. Det virket som en ikke skulle snakke om ekteskapet som noe annet enn mellom en kvinne og en mann. Samtidig kan denne definisjonen også ha effekter i hvordan LHBT-personer oppfatter seg selv i den sosiale verden. Ikke minst kan dette ha effekter i den forstand at de ikke har de samme rettighetene som heterofile personer, for eksempel å gifte seg eller adoptere barn. Ved å kun snakke om ekteskapet på denne måten, kan det igjen gjøres til et tabu å for eksempel være homofil, lesbisk, bifil og/eller transkjønnet. Dermed kan det føre til økte fordommer mot dem, og at de selv føler at de må skjule sin legning for å inkluderes i samfunnet.

3.5.3 «Det ungarske folk er enestående barnesentrert og barneelskende»

Som tidligere nevnt var det en oppfatning om at ungarere i underbevisstheten var både barne- og familieelskende, men at disse *verdiene* var glemt. Det kom frem en oppfatning om at alle kvinner ønsker barn. Blant annet sa László Surján at kvinner «aldri frivillig blir kvitt med fosteret».²²² Slike oppfatninger kom særlig til uttrykk i diskusjonen om fosterets beskyttelse, men også i diskusjonen om infertilitet, nemlig at alle kvinner ønsker barn, men det er noe som hindrer dem, eller tvinger dem til å ikke få det. Kvinner som ikke har lyst på barn skulle det dermed ikke snakkes om. Hun ble gjort til noe unaturlig, nesten ikke-eksisterende. Normen var dermed den barnesøkende kvinnen, det var henne det ble snakket om. Hun var dermed den ideelle kvinnen for Fidesz. Svangerskapet ble blant annet beskrevet som en velsignelse og barn som en gave. Også kvinner som tok abort av egen fri vilje skulle heller ikke nevnes, de falt ut av diskusjonen. Abort skulle bare tales om i negative ordelag. Det ble sagt at abort

²²¹ Péter Harrach, høring 24.03.2003, dag 59, tale 285.

²²² László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 167.

alltid førte til psykiske kriser. László Surján hevdet at: «årsaken til dette er ikke pro-liv propaganda, men [...] abort i seg selv».²²³ Han mente dermed at politikernes moraliserende og pro-liv måte å snakke om abort på, ikke ville ha effekter på kvinners psyke. Dog kan jo nettopp en slik måte å ytre seg om abort ha virkninger på hvordan kvinner tenker om seg selv og om abortspørsmålet. I tillegg kan det ha effekter på hvordan andre bedømmer kvinner og abort. Hvis abort stadig blir snakket om som moralsk galt, kan kvinnen som tar abort føle hun har gjort noe forferdelig og få dårlig samvittighet etter hun har tatt abort. Hvis alle derimot snakker om abort som et selvstendig valg for kvinner, kan en tenke seg at kvinnen som utfører abort ikke vil føle at hun har gjort noe skammelig. Det må sies at det å begrense abort også vil ha levde effekter for kvinner. Hun blir mindre i stand til å kontrollere sitt eget liv.

3.6 «Abortforbud-alarmistene»

I sammenheng med det ovenfor nevnte er det også på sin plass å spørre seg hvor og hvordan disse problempresentasjonene har blitt forsvart eller utfordret. Derfor er det viktig å huske på at Fidesz' ikke bare er et politisk parti, men at de også består av ulike mennesker, med ulik bakgrunn. Det er interessant å se hvem som ble satt til å tale i de ulike sakene. La oss bruke diskusjonen om fosterets beskyttelse som eksempel.

I denne diskusjonen var det så å si kun menn som tok til orde. I de rundt tretti talene tilknyttet denne diskusjonen var det kun én kvinne som talte, og hun uttalte seg om saken tre ganger. Altså var det i hovedsak menn som snakket i en sak som så direkte kan gå ut over kvinnens selvbestemmelsesrett. Samtidig er det også betydningsfullt å nevne bakgrunnen til noen av personene som talte i denne saken. Her var det to menn som særlig tok til ordet: István Ivanics og László Surján. Det som kan sies om dem er at de begge kom inn i Fidesz fra de oppløste kristendemokratene i 1997. Kristendemokratene hadde vært en av de største forkjempere for pro-liv reformer av abortloven.²²⁴ László Surján var med på å stifte Det nasjonale forbund for store familier, István Ivanics var medlem av dette forbundet, og var også leder for Den kristne stiftelsen for sosialt og kulturelt offentlig liv.²²⁵ Ut i fra dette kan det poengteres at disse to var med på å gi diskusjonen et kristent/religiøst preg: Dette kunne

²²³ László Surján, høring 12.04.2000, dag 133, tale 119.

²²⁴ Flood 2002: 205.

²²⁵ parlament.hu, «Dr. Surján László» (sist aksessert 02.10.2015); parlament.hu, «István Ivanics» (sist aksessert 02.10.2015).

observeres i meningsutvekslingen. Som tidligere nevnt ble også Det nasjonale forbund for store familier bedt om å komme med sine meninger om denne loven.

Det er også interessant å se at *Loven om fosterlivets beskyttelse* så å si ikke snakkes om i de to følgende opposisjonsperiodene: den nevnes bare i bisetninger. I talene om problemer knyttet til infertilitet (2005) var det kun kvinner som tok til orde. I denne diskusjonen ble det i større grad enn tidligere snakket om *kvinnens rettigheter*; noe som kan ha sammenheng med at det var kvinner som talte.

Ved valget i 2010 fikk Fidesz to tredjedels flertall i parlamentet, noe som muliggjorde innføringen av grunnloven uten konsultasjon med opposisjonspartiene. Den ble innført uavhengig av kritikk. Også internasjonal media kritiserte den, og en av tingene som fikk mest oppmerksomhet var delen om at fosteret skulle beskyttes fra unnfangelsen. Det ble stilt spørsmål om abort kom til å bli forbudt i Ungarn.²²⁶ Pave Benedikt XVI hadde også sagt at kristne verdier burde inkluderes i grunnloven, særlig det som gjaldt familiens og ekteskapets posisjon i kristendommen og beskyttelse av livet.²²⁷ Fidesz lyttet altså til dette. I en tale angående grunnloven kritiserte János Lázár de som stilte seg negativt til tekstdelen om fosterlivets beskyttelse fra unnfangelsen. Han uttalte at:

Dette spørsmålet ble selvfølgelig i den simple og ondsinnede partipolitiske verden forvrengt dit, at Fidesz kommer, og med den nye grunnloven skal abort forbys. [...], abortforbud-alarmistene ga ikke opp sine ryktekampanjer, og jeg tenker at de heller ikke kommer til å gjøre det.²²⁸

Men disse «abortforbud-alarmistene» var blant de som kan sies å ha vært med på utfordre Fidesz' politikk, og deres diskurs. Likevel må en ikke glemme makten partiet satt med i Ungarn i denne perioden. Jo mer makt partiet hadde, jo større sosiale effekter kan deres diskurs ha hatt. Dette er viktig å tenke over. Måten Fidesz' representanter ytret seg om eller beslutningene partiet tok i temaer som omhandlet kvinnens kroppslige og menneskelige integritet, kan som sagt ha hatt effekter på de gjelder, for eksempel hvordan kvinnen så på seg selv i den sosiale verden.

Fidesz' problempresentasjonene kan også ha blitt forsvart gjennom bruk av retoriske virkemidler. At de for eksempel påpekte at de snakket om disse temaene *som mor*, eller *som*

²²⁶ blogs.wsj.com, «Hungary May Introduce Constitutional Ban on Abortion» (sist aksessert 02.10.2015).

²²⁷ Ibid.

²²⁸ János Lázár, høring 22.03.2011, dag 76, tale 19.

lege. Gyula Sáringer brukte nemlig sitt yrke for å gi sin kommentar til diskusjonen om fosterets beskyttelse:

[...] som biolog kommer man kanskje nærmere temaet, hvis jeg kommer med tre eksempler. Det første [eksemplet] er et valmuefrø, det andre er et hvetekorn, det tredje er frøet til en stor furu. Hvis jeg putter dem ved siden av hverandre og jeg slår alle sammen med en hammer, [da] blir det ingen valmueplante, et 40 meter furutre, og heller ingen hvetepilante. Jeg tror at et impregnert egg potensielt skjuler et menneske.²²⁹

²²⁹ Gyula Sáringer, høring 12.04.2000, dag 133, tale 259.

Kapittel 4 – Konklusjon

I denne avhandlingen har jeg analysert Fidesz' politiske diskurs i perioden 1998-2012, med utgangspunkt i deres uttalelser i det ungarske parlamentet som direkte eller indirekte omhandlet kvinnens selvbestemmelsesrett: hennes kroppslige og menneskelige integritet.

Denne avhandlingen har spurt og søkt å svare på: *Hva var den ideelle kvinnen ifølge Fidesz?* Hvordan ble hun beskrevet og definert? Hvem falt utenfor denne definisjonen? Hvilke effekter kan ulike måter å ytre seg på ha hatt på de det gjaldt? Og hvorfor ble kvinnen beskrevet som hun ble?

Fidesz' representanter presenterte i diskusjonene i perioden to underliggende problemer som de mente måtte håndteres. De mente at det ungarske samfunnet befant seg i en demografiske krise som måtte stoppes. Lave fødselstall, abort, sterilisering og infertilitet ble naturlig nok sett på som ugunstig i et land med stadig befolkningstap. Dette problemet så vi var reelt. Det var et faktum at befolkningstallet fra år til år sank i Ungarn. Likevel så vi hvordan representantene heller uttrykte hvordan abort, sterilisering, infertilitet og lave fødselstall var negativt i dette henseendet, enn å fokusere på innvandring som en mulig løsning. Det ble sagt at fosteret skulle beskyttes for å *bevare nasjonen*. Kvinnen ble gjort til et objekt og en verdi i den forstand at hun potensielt kunne bære frem fosteret for nasjonen. Hun ble definert ut fra sin biologiske funksjon.

Imidlertid ble ikke den demografiske krisen beskrevet av alle som hovedårsaken til at fosteret skulle beskyttes. Flere uttrykte at abort var galt i seg selv. Dette gjaldt også sterilisering. Abort ble blant annet beskrevet som umoralsk. Hva som ble ansett som hovedproblemet av representantene kan dermed være vanskelig å vite. Ofte gikk disse hånd i hånd. På den ene siden vet vi at Fidesz var (og er) et nasjonalistisk parti, og at demografiproblemene ble ansett som alvorlig er dermed ikke overraskende. På den andre siden er det også viktig å huske på at Fidesz, i perioden det er snakk om, stadig økte rollen til kristendommen i sin politikk. Derfor er det heller ikke overraskende at det kom til uttrykk en pro-liv holdning til abort og sterilisering. Dog er det interessant at det var denne kristne konnotasjonen som særlig kom til uttrykk i diskusjonene som direkte eller indirekte omhandlet kvinners selvbestemmelsesrett. Det kan ha vært et diskursivt grep å snakke moraliserende om disse temaene.

Det å bli mor ble beskrevet som naturlig og uselvisk, mens det å være singel og/eller barnløs ble beskrevet som unaturlig og egoistisk. I tillegg ble det å få barn koblet til velsignelse og kjærlighet. Da ble også abort og barnløshet koblet til hat. Særlig i den andre

regjeringsperioden kunne vi se den økte rollen kristne tanker fikk i diskusjonene, hvor slike positive ladde ord ble brukt om barn, graviditet, familie og ekteskap. Det å få barn ble da sagt å være Guds intensjon. I tillegg ble det sagt at det å bli mor var kvinnens naturlige kall: et kall sendt fra oven.

Kvinnen ble også i diskusjonen om fosterets beskyttelse omgjort til et offer i den forstand at det ble uttrykt at det er noe eller noen som tvinger kvinner til å ta abort. Abort ble sagt å skje grunnet at menn var egoistiske. Kvinnen ble dermed gjort til offer for patriarkatets dominans. Dette kan sies å være et interessant diskursivt grep: Det ble understreket at menn hadde et ansvar i høye aborttall, men at kvinnen var en som vil gi etter for naturens lover og føde barn. Det fremkom som et problem at kvinnen ikke hadde kontroll over sin egen kropp, samtidig som viktigheten av å begrense mulighetene til abort ble uttrykt. I begge tilfeller ble kvinnen gjort passiv: Hun hadde ingen kroppslig integritet.

Som vi så fremkom det også en antakelse om at alle kvinner ønsker barn. Den barnesøkende kvinnen ble gjort til normen, men hun var også den ideelle kvinnen for Fidesz. En skulle ikke snakke om kvinner som ikke ønsket barn: Hun fremsto i diskusjonen som ikke-eksisterende. En skulle heller ikke snakke om kvinnen som tok abort av egen fri vilje.

Men som vi så var det ikke bare den barnesøkende kvinnen som ble gitt forrang foran den barnløse. Som sagt var det å være mor for Fidesz mer verdifull enn å være barnløs, men også familiekvinner ble ansett som mer verdifull en single. Dog ble singellivet ikke ansett som verdifullt i det hele tatt. Det kom frem en antakelse om at barn kunne føle seg mer trygg i tradisjonelle familier, altså innenfor ekteskapet. Samtidig definerte Fidesz ekteskapet som mellom en mann og en kvinne. Single, ugifte, og/eller ikke-heterofile personer ble dermed ansett som mindre i stand til å ta vare på barn. I tillegg ble den fruktbare kvinnen gitt forrang foran den infertile, og infertile personer måtte hjelpes, for at flere barn skulle bli født.

Det ble sagt at fosteret var en verdi for staten. Fidesz mente derfor at det var essensielt at staten blandet seg inn i temaer som går på bekostning av kvinnens kroppslige og menneskelige integritet. Det ble blant annet uttrykt at uansvarlige seksuelle forhold var årsaken til abort, og at staten derfor hadde et opplysnings- og oppdragsansvar i dette henseendet. Blant annet ble det uttalt at kvinner måtte opplyses om de *negative* psykiske effektene abort førte til. Dette ble kalt for post-abort-syndromet. Det ble på samme måte sagt at staten har et ansvar i å sørge for at folket fikk en *godt informert samvittighet*. Disse tingene ble sagt å være nødvendig for å forhindre abort.

Årsakene til at få barn ble født, at aborter forekom, og at folk ble skilt ble sagt å ha flere grunner. Mangel på kjærlighet i samfunnet, egoisme, mangel på gjensidig ansvar mellom

kvinner og menn, rett og slett *feil mentalitet* var eksempler på dette. Det ble sagt at det var nødvendig med holdningsendringer, blant annet basert på kristne verdier. Antikommunistiske, antisosialistiske, antifeministiske og antiliberalistiske holdninger kom til syne i diskusjonene. Kommunisme, sosialisme, feminisme og liberalisme ble både direkte og indirekte sagt å være årsaker til at det var nødvendig med holdningsendringer. Den ideelle kvinnen skulle da være barne- og familieelskende, og hun skulle ikke ta abort eller sterilisere seg.

I diskusjonene om fosterets beskyttelse og om abort kom det frem en oppfatning om at abort alltid er galt, og dette ble blant annet brukt som argument for å beskytte fosteret fra unnfangelsen. Når de kun understreket abort som moralsk galt, og at de derfor måtte begrense det, problematiserte representantene blant annet ikke at det finnes kvinner som har blitt gravide som følge av seksuelle overgrep som voldtekt og/eller incest. Disse kvinnene falt utenfor. På samme måte problematiserte de heller ikke at kvinners rettigheter falt ut av diskusjonene.

I tillegg kan det sies at når spørsmålet om fosterets beskyttelse og abortspørsmålet bare ble presentert i tilfellet av ikke-ønskede demografiske tendenser som befolkningsnedgang og aldrende befolkning forsvant også den gravide kvinnens rettigheter. På samme måte problematiserte representantene heller ikke at ubegrenset befolkningsvekst også kan være belastende for et land.

Samtidig kom også etnonasjonalistiske holdninger til uttrykk i diskusjonene, både direkte og indirekte. Etnisk ungarske barn ble gitt forrang. I Ungarns tilfelle ekskluderte dette særlig romfolk. Dette var særlig tydelig gjennom deres uttalelser om at kvinner ikke fødte nok barn, men som vi vet er det å ha mange barn vanlig i rom-familier. På samme måte ble fattige familier ekskludert, ettersom partiet prioriterte middelklassefamilier i sine økonomiske bevilgninger til barnefamilier. Dette faktum at ikke-ungarere og fattige ble plassert lavere på den sosiale rangstigen i diskusjonen kan også ha konsekvenser i den virkelige verden. Å snakke om personer på etnisk grunnlag kan ha effekter i hvordan både ungarere og ikke-ungarere ser på seg selv i forhold til den andre.

Ekteskapet ble definert som mellom en mann og en kvinne. Dette ble også inkludert i den nye grunnloven fra 2012. Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner falt utenfor diskusjonen. De skulle ikke snakkes om i positive ordelag. Blant annet ble det påstått at vold i familien var vanligere i alternative samliv enn i tradisjonelle familier. Lesbiske, homofile, transkjønnede og bifile, i tillegg til ugifte ble dermed stemplet som både voldeligere, men også som mindre i stand til å ta vare på barn. Slike måter å ytre seg på kan ha effekter i hvordan disse personene ser på seg selv og hvordan andre ser på dem i den sosiale verden.

Ved å kun snakke om ekteskapet på denne måten, kan det igjen gjøres til tabu å for eksempel være homofil, lesbisk, bifil og/eller transkjønnet. Dermed kan det føre til økte fordommer mot dem, og at de selv føler de må skjule sin legning for å inkluderes i samfunnet. Samtidig kan det ha effekter i den forstand at de ikke får de samme rettighetene som ikke heterofile personer. Selvfølgelig kan dette også ha effekter i hvordan en heterofil person ser seg selv i forhold til det man kan kalle «den andre».

Ved analyse av Fidesz' uttalelser i det ungarske parlamentet i perioden 1998-2012 kan en hevde at et bilde av deres idealkvinne trådte frem. Hva var den ideelle kvinnen ifølge Fidesz? For et parti som mente befolkningsnedgangen var en tragedie for den ungarske nasjonen var den ideelle kvinnen *fruktbar*. Infertilitet ble ansett som et problem, ettersom det førte til at færre barn ble født. Samtidig var den ideelle kvinnen *barnesøkende*. En kvinne som ikke ønsker barn, skulle en ikke snakke om. Den ideelle kvinnen skulle etter kristen verdier anse graviditet og det å få barn for å være en velsignelse. Likevel ble ikke alenemødre ansett som like viktig: Den ideelle kvinnen var *familiekvinne*, hun var del av en familie, og anså singellivet som egoistisk. Det ble antatt at flere barn ble født innenfor en familie, og derfor ble singellivet kalt for ufruktbart. For Fidesz var idealfamilien basert på ekteskap, og dermed var den ideelle kvinnen *gift*. Ideelt sett var hun gift med en mann, hun var *heterofil*. I sin familiepolitikk prioriterte Fidesz middelklassefamilier, og slik sett var idealkvinnen *middelklassekvinne*. I tillegg ble også den *ungarske* kvinnen gitt forrang foran ikke-ungarere. Fattige og ikke-ungarske kvinner ble ikke sett på som verdifulle. Den fruktbare, barnesøkende, heterofile, gifte middelklassekvinnen var ideelt sett *gravid* eller *mor*. Denne kvinnen ble sett på som dyrebare for et land med stadig befolkningsnedgang. Men hun var også et eksempel å følge med tanke på kristne verdier. Den ideelle kvinnen var dermed også for noen av partiets representanter *kristen*, hun skulle i hvert fall anerkjenne kristne verdier og være pro-liv. Idealkvinnen var *ansvarlig*, både med tanke på at hun anerkjente sitt ansvar i nasjonens bevaring, men også i tilfelle av kristen moral. Men det var statens ansvar å sørge for at kommende generasjoner «heller ikke vil tenke tanken om å ta abort».

Kilder og litteratur

Primærkilder

Parlamentsprotokoller

Bábiné, Gabriella Szottfried: parlamentshøring 08.03.2011, dag 73, tale 98, <http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=aXmjUigh&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D73%26p_felsz%3D98%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D98>, sist aksessert 02.10.2015.

Bábiné, Gabriella Szottfried: parlamentshøring 24.03.2011, dag 78, tale 112, <http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=aXmjUigh&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D78%26p_felsz%3D112%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D112>, sist aksessert 02.10.2015.

Bencsik, János: parlamentshøring 24.11.2009, dag 247, tale 38, <http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=XXHl3kEb&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D38%26p_uln%3D247%26p_felsz%3D38%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D38>, sist aksessert 02.10.2015.

Bernáth, Ildikó: parlamentshøring 08.06.2005, dag 235, tale 62, <http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=nHVP7rpj&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D37%26p_uln%3D235%26p_felsz%3D62%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D62>, sist aksessert 02.10.2015.

Bernáth, Ildikó: parlamentshøring 08.06.2005, dag 235, tale 78, <http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=nHVP7rpj&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D37%26p_uln%3D235%26p_felsz%3D78%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D78>, sist aksessert 02.10.2015.

Bíró, Ildikó: parlamentshøring 24.04.2007, dag 66, tale 138,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=nHVP7rpj&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D38%26p_uln%3D66%26p_felsz%3D138%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D138>, sist aksessert 02.10.2015.

Bíró, Ildikó: parlamentshøring 24.04.2007, dag 66, tale 144,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=nHVP7rpj&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D38%26p_uln%3D66%26p_felsz%3D144%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D144>, sist aksessert 02.10.2015.

Ékes, Ilona: parlamenshøring 20.02.2007, dag 50, tale 74,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=caMWjkb4&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D38%26p_uln%3D50%26p_felsz%3D74%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D74>, sist aksessert 02.10.2015.

Ékes, Ilona: parlamentshøring 17.02.2011, dag 67, tale 86,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=aXmjUigh&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D67%26p_felsz%3D86%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D86>, sist aksessert 02.10.2015.

Ékes, Ilona: parlamentshøring 08.03.2011, dag 73, tale 116,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=nuevBHNa&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D73%26p_felsz%3D116%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D116>, sist aksessert 02.10.2015.

Ékes, Ilona: parlamentshøring 24.03.2011, dag 78, tale 114,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=aXmjUigh&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D78%26p_felsz%3D114%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D114>, sist aksessert 02.10.2015.

Gubicza, Tibor: parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 219,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=GRcjx8I9&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D219%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D219>, sist aksessert 02.10.2015.

Halász, János: parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 81,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=GRcjx8I9&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D81%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D81>, sist aksessert 02.10.2015.

Harrach, Péter: parlamentshøring 24.03.2003, dag 59, tale 285,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=CyaZjR2g&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D37%26p_uln%3D59%26p_felsz%3D285%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D285>, sist aksessert 02.10.2015.

Harrach, Péter: parlamentshøring 27.04.2004, dag 145, tale 40,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=XwKCh97c&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D37%26p_uln%3D145%26p_felsz%3D40%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D40>, sist aksessert 02.10.2015.

Hortobágyi, Krisztina: parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 223,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=GRcjx8I9&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D223%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D223>, sist aksessert 02.10.2015.

Horváth, Zsolt: parlamentshøring 20.11.2006, dag 35, tale 406,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=2wQgro6g&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D38%26p_uln%3D35%26p_felsz%3D406%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D406>, sist aksessert 02.10.2015.

Horváthné, Erzsébet Stukics: parlamentshøring 14.06.2005, dag 237, tale 381,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=6CGik7tF&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D37%26p_uln%3D237%26p_felsz%3D381%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D381>, sist aksessert 02.10.2015.

Horváthné, Erzsébet Stukics: parlamentshøring 14.06.2005, dag 237, tale 389,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=nHVP7rpj&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D37%26p_uln%3D237%26p_felsz%3D389%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D389>, sist aksessert 02.10.2015.

Horváthné, Erzsébet Stukics: parlamentshøring 14.06.2005, dag 237, tale 399,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=nHVP7rpj&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D37%26p_uln%3D237%26p_felsz%3D399%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D399>, sist aksessert 02.10.2015.

Ivanics, István: parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 113,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=GRcjx8I9&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D113%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D113>, sist aksessert 23.10.2015.

Ivanics, István: parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 131-133,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=aXmjUigh&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D131%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D133>, sist aksessert 02.10.2015.

Ivanics, István: parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 213,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=GRcjx8I9&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D213%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D213>, sist aksessert 02.10.2015.

Ivanics, István: parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 289,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=GRcjx8I9&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D289%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D289>, sist aksessert 02.10.2015.

Ivanics, István: parlamentshøring 25.05.2000, dag 144, tale 119,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=OnOw6Ykm&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D144%26p_felsz%3D119%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D119>, sist aksessert 02.10.2015.

Iván, László: parlamentshøring 24.04.2007, dag 66, tale 170,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=nHVP7rpj&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D38%26p_uln%3D66%26p_felsz%3D170%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D170>, sist aksessert 02.10.2015.

Koncz, Ferenc: parlamentshøring 04.04.2011, dag 82, tale 307,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=jXUUUzJB&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D82%26p_felsz%3D307%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D307>, sist aksessert 02.10.2015.

Kontur, Pál: parlamentshøring 20.02.2007, dag 50, tale 146,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=YJwbw16s&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D38%26p_uln%3D50%26p_felsz%3D146%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D146>, sist aksessert 02.10.2015.

Kóvári, János: parlamentshøring 16.02.2011, dag 66, tale 30,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=nuevBHNa&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D66%26p_felsz%3D30%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D30>, sist aksessert 02.10.2015.

Kóvári, János: parlamentshøring 24.03.2011, dag 78, tale 88,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=6CGik7tF&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D78%26p_felsz%3D88%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D88>, sist aksessert 02.10.2015.

Lázár, János, parlamentshøring, 22.03.2011, dag 76, tale 19,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=6CGik7tF&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D76%26p_felsz%3D19%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D19>, sist aksessert 02.10.2015.

Lévai, Tibor: parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 151,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=GRcjx8I9&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D151%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D151>, sist aksessert 02.10.2015.

Lezsák, Sándor: parlamentshøring 27.06.2006, dag 9, tale 16,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=caMWjkb4&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D38%26p_uln%3D9%26p_felsz%3D16%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D16>, sist aksessert 02.10.2015.

Mádi, László: parlamentshøring 05.10.2005, dag 252, tale 6,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=6CGik7tF&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D37%26p_uln%3D252%26p_felsz%3D6%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D6>, sist aksessert 02.10.2015.

Mágori, Józsefné: parlamentshøring 22.02.2011, dag 69, tale 190,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=6CGik7tF&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D9%26p_felsz%3D190%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D190>, sist aksessert 02.10.2015.

Mátrai, Márta: parlamentshøring 22.03.2011, dag 76, tale 61,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=wUm4YtYB&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D76%26p_felsz%3D61%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D61>, sist aksessert 02.10.2015.

Orbán, Viktor: parlamentshøring 15.05.2002, dag 1, tale 33,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=2cCr4AhA&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D37%26p_uln%3D1%26p_felsz%3D33%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D33>, sist aksessert 02.10.2015.

Orbán, Viktor: parlamentshøring 08.06.2006, dag 3, tale 12-16,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=oOILA1ED&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D38%26p_uln%3D3%26p_felsz%3D12%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D16>, sist aksessert 23.10.2015.

Rónaszékiné, Monika Keresztes: parlamentshøring 22.02.2011, dag 69, tale 280,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=nuevBHNa&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D69%26p_felsz%3D280%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D280>, sist aksessert 02.10.2015.

Rónaszékiné, Monika Keresztes: parlamentshøring 08.03.2011, dag 73, tale 30,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=nuevBHNa&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D73%26p_felsz%3D30%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D30>, sist aksessert 02.10.2015.

Sáringer, Gyula: parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 259,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=GRcjx8I9&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D259%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D259>, sist aksessert 02.10.2015.

Steinerné, Éva Vasvári: parlamentshøring 14.06.2005, dag 237, tale 387,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=nHVP7rpj&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D37%26p_uln%3D237%26p_felsz%3D387%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D387>, sist aksessert 02.10.2015.

Surján, László: parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 119,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=GRcjx8I9&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D119%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D119>, sist aksessert 02.10.2015.

Surján, László: parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 143,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=GRcjx8I9&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D143%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D143>, sist aksessert 02.10.2015.

Surján, László: parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 157,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=GRcjx8I9&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D157%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D157>, sist aksessert 02.10.2015.

Surján, László: parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 167,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=GRcjx8I9&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D167%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D167>, sist aksessert 23.10.2015.

Surján, László: parlamentshøring 12.04.2000, dag 133, tale 187,
<http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=GRcjx8I9&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D133%26p_felsz%3D187%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D187>, sist aksessert 23.10.2015.

Surján, László: parlamentshøring 25.05.2000, dag 144, tale 115, <http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=OnOw6Ykm&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D144%26p_felsz%3D115%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D115>, sist aksessert 02.10.2015.

Székyné-Sztrémi, Melinda: parlamentshøring 09.12.2011, dag 151, tale 116, <http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=iKX5sWeS&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D151%26p_felsz%3D116%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D116>, sist aksessert 02.10.2015.

Zsiga, Marcell: parlamentshøring 23.03.2011, dag 77, tale 122, <http://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=nuevBHNa&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D39%26p_uln%3D77%26p_felsz%3D122%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D122>, sist aksessert 02.10.2015.

Sekundærlitteratur

Bøker

Anthias, Floya og Yuval-Davis, Nira: *Racialized Boundaries: Race, Nation, Gender, Colour and Class and the Anti-Racist Struggle*. London 1992.

Bacchi, Carol Lee: *Analysing Policy: What's the problem represented to be?*. Frenchs Forest, NSW 2009.

Berend, Ivan T.: *Central and Eastern Europe 1944-1993. Detour from the periphery to the periphery*. Cambridge 1996.

Bordo, Susan: *Unbearable weight: feminism, Western culture, and the body*. Berkeley, CA 1993.

Brubaker, Rogers: *Nationalism reframed: Nationhood and the national question in the New Europe*. Cambridge 1996.

Fraser, Nancy: *Unruly Practices. Power, Discourse and Gender in Contemporary Social Theory*. Oxford 1989.

Hanebrink, Paul A.: *In Defense of Christian Hungary: Religion, Nationalism and Antisemitism, 1890-1944*. Itacha, NY 2006.

Kenez, Peter: *Hungary From the Nazis to the Soviets: The Establishment of the Communist Regime in Hungary, 1944-1948*. Cambridge 2006.

Kontler, László:

A History of Hungary: millennium in Central Europe. Basingstoke 2002.

A History of Hungary. Budapest 2009.

Litván, György (red.): *The Hungarian Revolution of 1956: Reform, Revolt and Repression 1953-1963*. London 1996.

Mills, Sara: *Discourse*. London 1997.

Rose, Gillian: *Visual Methodologies: An Introduction to the Interpretation of Visual Materials*. London 2001.

Váli, Ferenc A.: *Rift and Revolt in Hungary: Nationalism versus Communism*. Cambridge 1961.

Verdery, Katherine: *What Was Socialism, and What Comes Next?*. Princeton, New Jersey 1996.

Weaver, Eric Beckett: *National Narcissism: The Intersection of the Nationalist Cult and Gender in Hungary*. Oxford 2006.

Artikler og bokkapitler

Barany, George: «Hungary: From Aristocratic to Proletarian Nationalism», i Peter F. Sugar og Ivo J. Lederer (red.), *Nationalism in Eastern Europe*. Seattle 1969: 259-309.

Bodó, Béla:

«Progress or National Suicide: the Single-Child Family in Hungarian Political Thought, 1840-1945», *Hungarian Studies Review*, 2001, 28, 1-2: 185-208.

«Hungarian Aristocracy and the White Terror», *Journal of Contemporary History*, 2010, 45, 4: 703-724.

Bozóki, András:

«Consolidation or Second Revolution? The Emergence of the New Right in Hungary», *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 2008, 24, 2: 191-231.

«Occupy the State: The Orbán Regime in Hungary», *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 2011, 19, 3: 640-663.

David, Henry P.: «Hungary», i Henry P. David (red.), *From Abortion to Contraception: A Resource to Public Policies and Reproductive Behavior in Central and Eastern Europe from 1917 to present*. Westport, CT 1999: 145-164.

Deets, Stephen: «Reimagining the Boundaries of the Nation: Politics and the Development of Ideas on Minority Rights», *East European Politics and Societies*, 2006, 20, 3: 419-446.

Deme, Laszlo: «Liberal Nationalism in Hungary, 1988-1990», *East European Quarterly*, 1998, 32, 1: 57-82.

Dreisziger, N. F.: «Thousand Years of Hungarian Survival: An Introduction», *Hungarian Studies Review*, 2001, 28, 1-2: 27-55.

Foote, Kenneth E., Tóth, Attila og Árvay, Anett, «Hungary after 1989: Inscribing a New Past on Place», *Geographical Review*, 2000, 90, 3: 301-334.

Flood, Patrick J.: «Abortion and the Right to Life in Post-communist Eastern Europe and Russia», *Eastern European Quarterly*, 2002, 36, 2: 191-226.

Fodor, Eva, Glass, Christy, Kawachi, Janette og Popescu, Livia: «Family policies and gender in Hungary, Poland and Romania», *Communist and Post-Communist Studies*, 2002, 35, 4: 475-490.

Fowler, Brigid: «Concentrated orange: Fidesz and the remaking of the Hungarian centre-right, 1994-2002», *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 2004, 20, 3: 80-114.

Fox, Jon E. og Vermeersch, Peter: «Backdoor Nationalism», *European Journal of Sociology*, 2010, 51, 2: 325-357.

Frank, Tibor: «Nation, National Minorities, and Nationalism in Twentieth-Century Hungary», i Peter F. Sugar (red.) *Eastern European Nationalism in the 20th Century*. Washington D.C. 1995: 205-241.

Gal, Susan: «Gender in the Post-socialist Transition: the Abortion Debate in Hungary», *East European Politics and Societies*, 1994, 8, 2: 256-286.

Goven, Joanna:

«Gender Politics in Hungary: Autonomy and Antifeminism», i Nanette Funk og Magda Mueller (red.), *Gender Politics and Post-Communism: Reflections from Eastern Europe and the Former Soviet Union*. New York 1993: 224-240.

«New Parliament, Old Discourse? The Parental Leave Debate in Hungary», i Susan Gal og Gail Kligman (red.), *Reproducing Gender: Politics, Publics and Everyday Life after Socialism*. Princeton 2000: 286-304.

Halasz, Katalin: «The Rise of the Radical Right in Europe and the Case of Hungary: 'Gypsy crime' defines national identity?», *Development*, 2009, 52, 4: 490-494.

Haney, Lynne: «'But We are Still Mothers': Gender and the Construction of Need in Post-Socialist Hungary», *Social Politics*, 1997, 4, 2: 208-244.

Huseby-Darvas, Éva V.: «Feminism, the Murderer of Mothers': the Rise and Fall of Neo-Nationalist Reconstruction of Gender in Hungary», i Brackette F. Williams (red.), *Women out of Place: The Gender of Agency and the Race of Nationality*. London 1996: 161-185.

Inglot, Tomasz, Szikra, Dorottya, og Rat, Cristina: «Continuity and Change in Family Policies of the New European Democracies: A Comparison of Poland, Hungary and Romania. Part II: Path Dependence and Path Departure in Family Policies since 2000». *NCEEER working paper*. Seattle 2011.

Jakab, András & Sonnevend, Pál: «Continuity with Deficiencies: The New Basic Law of Hungary», *European Constitutional Law Review*, 2013, 9, 1: 102-138.

Kiss, Csilla: «From Liberalism to Conservatism: The Federation of Young Democrats in Post-Communist Hungary», *East European Politics and Societies*, 2003, 16, 3: 739-763.

Lomax, Bill: «The 1998 elections in Hungary: Third time lucky for the young democrats», *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 1999, 15, 2: 111-125.

Péteri, György: «Between Empire and Nation-State: Comment on the Pathology of State Formation in Eastern Europe during the 'Short Twentieth Century'», *Contemporary European History*, 2000, 9, 3: 367-384.

Pető, Andrea: «Women's Rights in Stalinist Hungary: The Abortion Trials of 1952-53», *Hungarian Studies Review*, 2002, 29, 1-2: 49-76.

Pytlas, Bartek, «Radical-right narratives in Slovakia and Hungary: historical legacies, mythic overlaying and contemporary politics», *Patterns of Prejudice*, 2013, 47, 2: 162-183.

Tóka, Gábor: «Hungary», i Sten Berglund, Joakim Ekman og Frank H. Aarebrot (red.) *The Handbook of Political Change in Eastern Europe*. Cheltenham, 2004: 289-335.

Tóth, Olga: «No Envy, No Pity», i Nanette Funk og Magda Mueller (red.), *Gender Politics and Post-Communism: Reflections from Eastern Europe and the Former Soviet Union*. New York 1993: 213-223.

Yuval-Davis, Nira: «Women and the Biological Reproduction of 'the Nation'», *Women's Studies International Forum*, 1996, 19, 1-2: 17-24.

Nettressurser

«A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. Törvény» (Loven om fosterlivets beskyttelse, 1992), <http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99200079.TV>, 23.12.1992, sist aksessert 02.10.2015.

«Article II» i *The Fundamental Law of Hungary*, <<http://www.kormany.hu/download/e/02/00000/The%20New%20Fundamental%20Law%20of%20Hungary.pdf>>, 25.04.2011, sist aksessert 02.10.2015.

«Article L (1)» i *The Fundamental Law of Hungary*,
<<http://www.kormany.hu/download/e/02/00000/The%20New%20Fundamental%20Law%20of%20Hungary.pdf>>, 25.04.2011, sist aksessert 02.10.2015.

«Article L (2)» i *The Fundamental Law of Hungary*,
<<http://www.kormany.hu/download/e/02/00000/The%20New%20Fundamental%20Law%20of%20Hungary.pdf>>, 25.04.2011, sist aksessert 02.10.2015.

«Dr. Surján László», <<http://www.parlament.hu/kepviselo/elet/s361.htm>>, 6.mai 1996, sist aksessert 02.10.2015.

«H/16056, a meddőséggel kapcsolatos problémák átfogó kezelésére vonatkozó intézkedési terv kialakítására» (Resolusjonsforslag H/16056, om problemer knyttet til infertilitet),
<<http://www.parlament.hu/irom37/16056/16056.pdf>>, 9.mai 2005, sist aksessert 02.10.2015.

«István Ivanics», <<http://www.parlament.hu/kepviselo/elet/i226.htm>>, 6.mai 1996, sist aksessert 02.10.2015.

Központi Statisztikai Hivatal, «Magyar Statisztikai Évkönyv, 2011» [Statistisk årbok for Ungarn, 2011], <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/evkonyv/evkonyv_2011.pdf>, 2012, s.2, sist aksessert 17.10.2015.

Központi Statisztikai Hivatal, «Magyar Statisztikai Évkönyv, 2011» [Statistisk årbok for Ungarn, 2011], <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/evkonyv/evkonyv_2011.pdf>, 2012, s.3, sist aksessert 17.10.2015.

«National Avowal» i *The Fundamental Law of Hungary*,
<<http://www.kormany.hu/download/e/02/00000/The%20New%20Fundamental%20Law%20of%20Hungary.pdf>>, 25.04.2011, sist aksessert 02.10.2015.

Orbán, Viktor: «Nemzeti ügyek politikája»,
<http://www.langzsolt.hu/upl/files/nemzeti_ugyek_politikaja_8481.pdf>, 2010, s.20, sist aksessert 02.10.2015.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division: «World Abortion Policies 2013»,
<http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/policy/WorldAbortionPolicies2013/WorldAbortionPolicies2013_WallChart.pdf>, 2013, sist aksessert 27.10.2015.

Artikler fra nettaviser

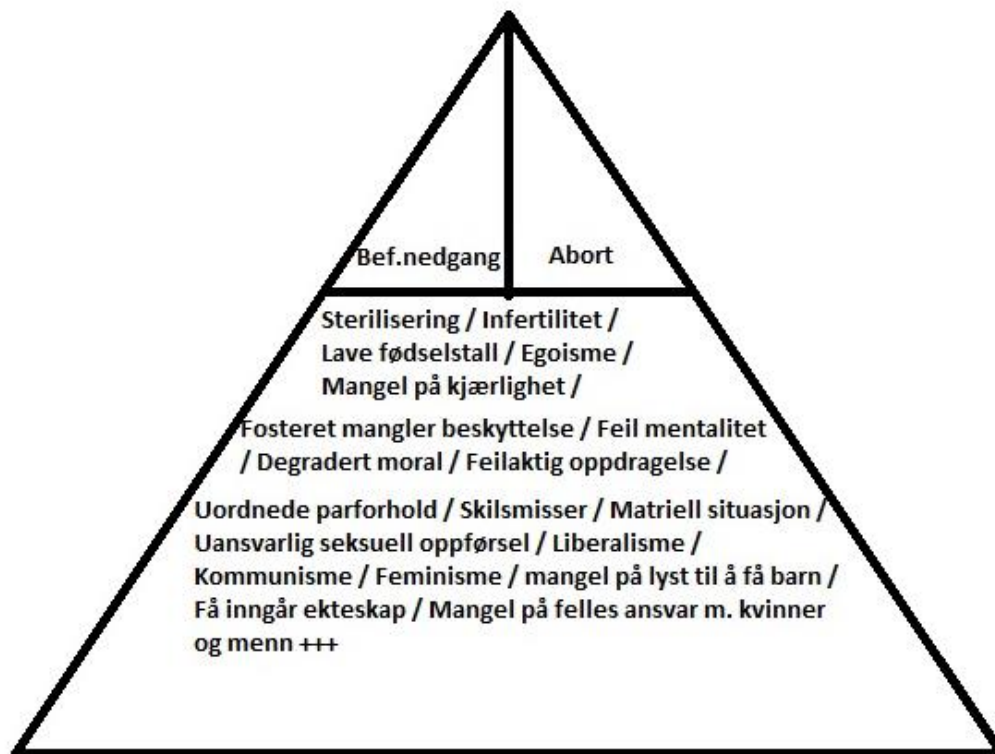
BBC, «Migrant crisis: Hungary closes border with Croatia»,
<<http://www.bbc.com/news/world-europe-34556682>>, 17.oktober 2015, sist aksessert 27.10.2015.

Gulyas, Veronika: «Hungary May Introduce Constitutional Ban on Abortion»,
<<http://blogs.wsj.com/emerging europe/2010/12/09/hungary-may-introduce-constitutional-ban-on-abortion/>>, 9. desember 2010, sist aksessert 02.10.2015.

Nolan, Daniel: «Hungary government condemned over anti-immigration drive»,
<<http://www.theguardian.com/world/2015/jul/02/hungary-government-condemned-over-anti-immigration-drive>>, 2.juli 2015, sist aksessert 27.10.2015.

Appendiks

Vedlegg 1 – Eksempler på Fidesz' problempresentasjoner

Vedlegg 2 – Ungarns befolkning, avgjørende hendelser

Év Year	A népesség száma, ezer fő, január 1. ^{a)} Population, thousands, 1 January ^{a)}	Élveszületés Live births		Halálozás Deaths		Természetes szaporodás, fogyás (-) Natural increase, decrease (-)		Teljes termékeny- ségi aránysszám Total fertility rate
		Összesen total	ezer lakosra per thousand inhabitants	Összesen total	ezer lakosra per thousand inhabitants	Összesen total	ezer lakosra per thousand inhabitants	
1949	9 205	190 398	20,6	105 718	11,4	84 680	9,2	2,54
1960	9 961	146 461	14,7	101 525	10,2	44 936	4,5	2,02
1961	10 007	140 365	14,0	96 410	9,6	43 955	4,4	1,94
1962	10 052	130 053	12,9	108 273	10,8	21 780	2,1	1,79
1963	10 074	132 335	13,1	99 871	9,9	32 464	3,2	1,82
1964	10 108	132 141	13,1	100 830	10,0	31 311	3,1	1,80
1965	10 140	133 009	13,1	108 119	10,7	24 890	2,4	1,81
1966	10 166	138 489	13,6	101 943	10,0	36 546	3,6	1,88
1967	10 203	148 886	14,6	109 530	10,7	39 356	3,9	2,01
1968	10 244	154 419	15,1	115 354	11,2	39 065	3,9	2,06
1969	10 284	154 318	15,0	116 659	11,4	37 659	3,6	2,03
1970	10 322	151 819	14,7	120 197	11,6	31 622	3,1	1,97
1971	10 352	150 640	14,5	123 009	11,9	27 631	2,6	1,92
1972	10 378	153 265	14,7	118 991	11,4	34 274	3,3	1,93
1973	10 410	156 224	15,0	123 366	11,8	32 858	3,2	1,95
1974	10 442	186 288	17,8	125 816	12,0	60 472	5,8	2,30
1975	10 501	194 240	18,4	131 102	12,4	63 138	6,0	2,38
1976	10 563	185 405	17,5	132 240	12,5	53 165	5,0	2,26
1977	10 615	177 574	16,7	132 031	12,4	45 543	4,3	2,17
1978	10 660	168 160	15,8	140 121	13,1	28 039	2,7	2,08
1979	10 687	160 364	15,0	136 829	12,8	23 535	2,2	2,02
1980	10 709	148 673	13,9	145 355	13,6	3 318	0,3	1,92
1981	10 705	142 890	13,4	144 757	13,5	-1 867	-0,2	1,88
1982	10 695	133 559	12,5	144 318	13,5	-10 759	-1,0	1,78
1983	10 671	127 258	11,9	148 643	13,9	-21 385	-2,0	1,73
1984	10 640	125 359	11,8	146 709	13,8	-21 350	-2,0	1,73
1985	10 599	130 200	12,3	147 614	14,0	-17 414	-1,6	1,83
1986	10 560	128 204	12,2	147 089	14,0	-18 885	-1,8	1,83
1987	10 509	125 840	12,0	142 601	13,6	-16 761	-1,6	1,81
1988	10 464	124 296	11,9	140 042	13,4	-15 746	-1,5	1,79
1989	10 421	123 304	11,9	144 695	13,9	-21 391	-2,1	1,78
1990	10 375	125 679	12,1	145 660	14,0	-19 981	-1,9	1,84
1991	10 373	127 207	12,3	144 813	14,0	-17 606	-1,7	1,85
1992	10 374	121 724	11,7	148 781	14,3	-27 057	-2,6	1,76
1993	10 365	117 033	11,3	150 244	14,5	-33 211	-3,2	1,68
1994	10 350	115 598	11,2	146 889	14,2	-31 291	-3,0	1,64
1995	10 337	112 054	10,8	145 431	14,1	-33 377	-3,2	1,57
1996	10 321	105 272	10,2	143 130	13,9	-37 858	-3,7	1,45
1997	10 301	100 350	9,8	139 434	13,5	-39 084	-3,8	1,37
1998	10 280	97 301	9,5	140 870	13,7	-43 569	-4,2	1,33
1999	10 253	94 645	9,2	143 210	14,0	-48 565	-4,7	1,29
2000	10 222	97 597	9,6	135 601	13,3	-38 004	-3,7	1,33
2001	10 200	97 047	9,5	132 183	13,0	-35 136	-3,4	1,31
2002	10 175	96 804	9,5	132 833	13,1	-36 029	-3,5	1,31
2003	10 142	94 647	9,3	135 823	13,4	-41 176	-4,1	1,28
2004	10 117	95 137	9,4	132 492	13,1	-37 355	-3,7	1,28
2005	10 098	97 496	9,7	135 732	13,5	-38 236	-3,8	1,32
2006	10 077	99 871	9,9	131 603	13,1	-31 732	-3,2	1,35
2007	10 066	97 613	9,7	132 938	13,2	-35 325	-3,5	1,32
2008	10 045	99 149	9,9	130 027	13,0	-30 878	-3,1	1,35
2009	10 031	96 442	9,6	130 414	13,0	-33 972	-3,4	1,33
2010	10 014	90 335	9,0	130 456	13,0	-40 121	-4,0	1,26
2011	9 986	88 049	8,8	128 795	12,9	-40 746	-4,1	1,24

* Megjegyzés: a módszertart lásd a témáknak megfelelő fejezetekben. – Note: see Methodology of the relevant chapters.

a) Az egyes népszámlálásokból tovább- és vissza számított népességszámok. – The population numbers calculated backwards from the different population censuses.

b) A halálozási adatok a betegségek nemzetközi osztályozása aktuális revíziója szerint készíttek. – According to the latest revision of the International Classification of Diseases.

c) 1950. évi adat. – Data relate to 1950.

d) A halál okai feldolgozásában változás történt, lásd módszertart. – The method of causes of death data processing was changed, see methodology.

e) A halál okai feldolgozásában változás történt, lásd módszertart. – The method of causes of death data processing was changed, see methodology.

Kilde: Központi Statisztikai Hivatal, «Magyar Statisztikai Évkönyv, 2011» [Statistisk årbok for Ungarn, 2011], <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/evkonyv/evkonyv_2011.pdf>, 2012, s.2, sist aksessert 17.10.2015.

Vedlegg 3 - Ungarns befolkning, avgjørende hendelser (fortsetter)

Év Year	Házasságkötés Marriages		Válás Divorces		Terhességmegszakítás Induced abortions		Születéskor várható átlagos élettartam Average life expectancy at birth		
	összesen total	ezer lakosra per thousand inhabitants	összesen total	ezer lakosra per thousand inhabitants	összesen total	száz éveszülé- tésre per hundred live births	összesen total	férfi males	nő females
1949	107 820	11,7	12 556	1,4	1 707 ^d	0,9 ^d	61,36	59,28	63,40
1960	88 566	8,9	16 590	1,7	162 160	110,7	68,03	65,89	70,10
1961	83 072	8,3	17 480	1,7	169 992	121,1	68,94	66,71	71,09
1962	81 354	8,1	17 410	1,7	163 656	125,8	67,84	65,60	70,02
1963	84 387	8,4	18 364	1,8	173 835	131,4	68,94	66,61	71,20
1964	87 581	8,7	19 700	1,9	184 367	139,5	69,43	67,01	71,78
1965	89 611	8,8	20 363	2,0	180 269	135,5	69,16	66,71	71,54
1966	93 230	9,2	20 631	2,0	186 773	134,9	69,93	67,53	72,23
1967	96 199	9,4	21 078	2,1	187 527	126,0	69,51	66,92	72,04
1968	95 613	9,3	21 265	2,1	201 096	130,2	69,34	66,69	71,94
1969	95 614	9,3	21 855	2,1	206 817	134,0	69,36	66,68	72,00
1970	96 612	9,3	22 841	2,2	192 283	126,7	69,20	66,31	72,08
1971	94 202	9,1	23 560	2,3	187 425	124,4	69,08	66,11	72,04
1972	97 710	9,4	24 190	2,3	179 035	116,8	69,72	66,85	72,57
1973	101 614	9,7	25 354	2,4	169 650	108,6	69,58	66,65	72,49
1974	99 962	9,5	24 517	2,3	102 022	54,8	69,46	66,52	72,38
1975	103 775	9,9	25 997	2,5	96 212	49,5	69,35	66,29	72,42
1976	100 472	9,5	27 075	2,6	94 720	51,1	69,56	66,60	72,50
1977	97 015	9,1	27 167	2,6	89 096	50,2	69,82	66,67	72,99
1978	92 438	8,7	28 407	2,7	83 545	49,7	69,38	66,08	72,74
1979	87 172	8,1	27 606	2,6	80 767	50,4	69,54	66,12	73,03
1980	80 331	7,5	27 797	2,6	80 882	54,4	69,02	65,45	72,70
1981	77 131	7,2	27 426	2,6	78 421	54,9	69,11	65,46	72,86
1982	75 550	7,1	28 587	2,7	78 682	58,9	69,34	65,63	73,18
1983	75 969	7,1	29 337	2,8	78 599	61,8	68,95	65,08	72,99
1984	74 951	7,1	28 711	2,7	82 191	65,6	69,01	65,05	73,16
1985	73 238	6,9	29 309	2,8	81 970	63,0	69,00	65,09	73,07
1986	72 434	6,9	29 557	2,8	83 586	65,2	69,19	65,30	73,21
1987	66 082	6,3	29 856	2,8	84 547	67,2	69,64	65,67	73,74
1988	65 907	6,3	23 868	2,3	87 106	70,1	70,17	66,16	74,03
1989	66 949	6,4	24 952	2,4	90 508	73,4	69,67	65,44	73,79
1990	66 405	6,4	24 888	2,4	90 394	71,9	69,33	65,13	73,71
1991	61 198	5,9	24 433	2,4	89 931	70,7	69,32	65,02	73,83
1992	57 005	5,5	21 607	2,1	87 065	71,5	69,00	64,55	73,73
1993	54 099	5,2	22 350	2,2	75 258	64,3	69,02	64,53	73,81
1994	54 114	5,2	23 417	2,3	74 491	64,4	69,39	64,84	74,23
1995	53 463	5,2	24 857	2,4	76 957	68,7	69,76	65,25	74,50
1996	48 930	4,7	22 590	2,2	76 600	72,8	70,32	66,06	74,70
1997	46 905	4,6	24 992	2,4	74 564	74,3	70,66	66,35	75,08
1998	44 915	4,4	25 763	2,5	68 971	70,9	70,59	66,14	75,18
1999	45 465	4,4	25 605	2,5	65 981	69,7	70,67	66,32	75,13
2000	48 110	4,7	23 987	2,3	59 249	60,7	71,33	67,11	75,59
2001	43 583	4,3	24 391	2,4	56 404	58,1	72,32	68,15	76,46
2002	46 008	4,5	25 506	2,5	56 075	57,9	72,43	68,26	76,56
2003	45 398	4,5	25 046	2,5	53 789	56,8	72,43	68,29	76,53
2004	43 791	4,3	24 638	2,4	52 539	55,2	72,78	68,59	76,91
2005	44 234	4,4	24 804	2,5	48 689	49,9	72,76	68,56	76,93
2006	44 528	4,4	24 869	2,5	46 324	46,4	73,21	69,03	77,35
2007	40 842	4,1	25 160	2,5	43 870	44,9	73,30	69,19	77,34
2008	40 105	4,0	25 155	2,5	44 089	44,5	73,83	69,79	77,76
2009	36 730	3,7	23 820	2,4	43 181	44,8	74,03	70,05	77,89
2010	35 520	3,6	23 873	2,4	40 449	44,8	74,38	70,50	78,11
2011	35 812	3,6	23 335	2,3	38 443	43,7	74,67	70,93	78,23

* Megjegyzés: a módszertartást lásd a témáknak megfelelő fejezetekben. – Note: See Methodology of the relevant chapters.

a) Az egyes népszámlálásokból tovább- és visszazárási népszámszámok. – The population numbers calculated backwards from the different population censuses.

b) A halálügyi adatok a betegségek nemzetközi osztályozása aktuális revíziója szerint készültek. – According to the latest revision of the International Classification of Diseases.

c) 1950. évi adat. – Data relate to 1950.

d) A halálügyi feldolgozásban változás történt, lásd módszertartást. – The method of causes of death data processing was changed, see methodology.

e) A halálügyi feldolgozásban változás történt, lásd módszertartást. – The method of causes of death data processing was changed, see methodology.

Kilde: Központi Statisztikai Hivatal, «Magyar Statisztikai Évkönyv, 2011» [Statistisk årbok for Ungarn, 2011], <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/evkonyv/evkonyv_2011.pdf>, 2012, s.3, sist aksessert 17.10.2015.